

KAŠTEL **N**A **V**RHUNCU

Oglašavanje i ambalaža lijekova tvornice Kaštel u Zagrebu

19**30**-ih i **40**-ih

KAŠTEL NA VRHUNCU

Oglašavanje i ambalaža lijekova tvornice Kaštel u Zagrebu

1930-ih i 1940-ih

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti | Hrvatski muzej medicine i farmacije

Knjižnica HAZU, Zagreb, 18. studenoga 2016. – 31. siječnja 2017.

IZLOŽBA

KAŠTEL NA VRHUNCU : OGLAŠAVANJE I AMBALAŽA LIJEKOVA
TVORNICE *KAŠTEL* U ZAGREBU 1930-ih i 1940-ih
Knjižnica HAZU, 18. studenoga 2016. – 31. siječnja 2017.

NOSITELJI PROJEKTA

Hrvatski muzej medicine i farmacije HAZU
akademik Marko Pečina, voditelj Muzeja
prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić, dr. med., zamjenica
voditelja Muzeja
Silvija Brkić Midžić, upraviteljica Muzeja

SUORGANIZATOR IZLOŽBE

Knjižnica HAZU
mr. sc. Vedrana Juričić, upraviteljica Knjižnice

KONCEPCIJA IZLOŽBE I ODABIR EKSPONATA

Silvija Brkić Midžić

AUTORICE TEKSTOVA NA IZLOŽBI

prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić, dr. med.
Silvija Brkić Midžić

FOTOGRAFIJE

Srećko Budek

LIKOVNI POSTAV

Ante Rašić

VLASNICI EKSPONATA

Hrvatski muzej medicine i farmacije HAZU
Kabinet grafike HAZU
Odsjek za povijest medicinskih znanosti
Zavoda za povijest i filozofiju znanosti HAZU

SPONZOR

Pliva

Izložba je realizirana zahvaljujući potpori
Ministarstva kulture RH i
Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba.

SADRŽAJ

**Razvoj Kaštelove proizvodnje i oglašavanja
farmaceutskih proizvoda / Stella Fatović-Ferenčić / str. 5**

**Reklamni dizajn Pavla Gavranića za tvornicu lijekova
Kaštel u zbirkama Hrvatske akademije znanosti i
umjetnosti / Silvija Brkić Midžić / str. 21**

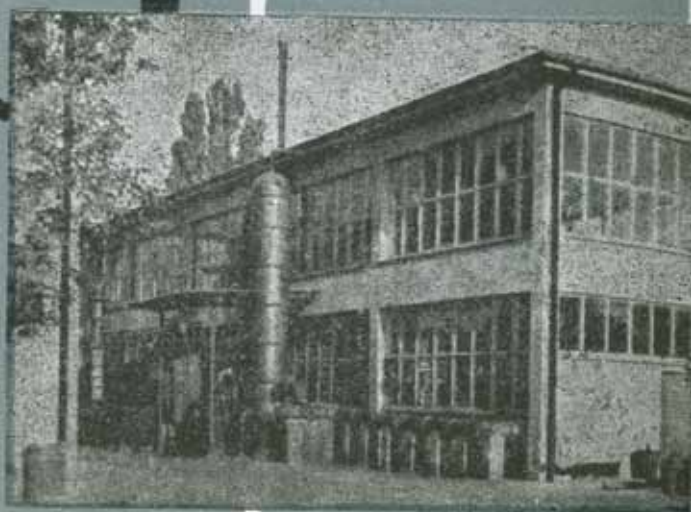
**Kaštel at its Peak – Advertising and Packing of
Medicines Produced by the Zagreb Kaštel Factory in
the 1930s and the 1940s / str. 43**

Katalog / str. 45

Liječnici i farmaceuti,
posjetite i razgledajte našu tvornicu prilikom Vašeg
boravka u Zagrebu.

zvolite nazvati telefonski broj
6-951, kućni 14 (propaganda),
dje ćete primiti potanje upute.

Razvoj Kaštelove proizvodnje i oglašavanja farmaceutskih proizvoda

Stella Fatović-Ferenčić

Danas su već preparati tvornice Kaštel svuda poznati po svojoj prvorazrednoj kvaliteti i zauzimaju važno mjesto u recepturi svakog praktičnog liječnika...

¹ Fatović-Ferenčić, Stella; Jasenka Ferber-Bogdan. Ljekarnik Eugen Viktor Feller. // *Medicus* 1997; 6:277-284.

² Grdinić, Vladimir. Začetak industrijske proizvodnje lijekova. Ilustrirana povijest hrvatskoga ljekarništva. Zagreb : HFD : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1997., str. 363.

³ Gustav Janeček (1848. – 1929.) osnivač je hrvatske sveučilišne kemije i farmacije, osnivač hrvatske farmaceutске industrije, član JAZU i njezin predsjednik u razdoblju 1921. – 1924. godine.

⁴ Kovačević, Krno. Gustav Janeček jedan od pokretača hrvatske farmaceutске industrije. // Gustav Janeček (1848-1929) : život i djelo / (ur.) V. Grdinić. Zagreb : HAZU, 2012., str. 151-161.

⁵ O povijesti *Kaštela / Plive* do sada je izašlo više prigodnih članaka i monografskih izdanja, uglavnom u povodu obljetnica. Usporedi: Anonimno, Kaštel tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d.d. (prigodom 20. godišnjice opstanaka). // *Medicus* 1941; knjiga III, broj 5, str. 246-247.; Od Kaštela do Plive. // *Saopćenja* 1961; 4 (br. 5), str. 206-210; Baković, Vladimir. Razvoj jugoslavenske farmaceutске industrije. // *Saopćenja* 1971; 14(1), str. 53-58; Šćrbašić, Mira. Tradicija se nastavlja – izazov budućnosti. // *Zbornik liječnika Hrvatske 1874-1974.* / (ur.) Predrag Keros. Zagreb : Zbor liječnika Hrvatske, 1974.; Baković, Vladimir. Osvrt na značajne obljetnice u SOUR Pliva u 1981. godini. // *Saopćenja* 1981; 27(br. 2), str. 171-181; Pavičić, Željko (ur.). Pliva 50. godina. Zagreb : Pliva / Odjel za propagandu, 1971.; Čapeta, Antun (ur.). *Povjesnica Plive.* Zagreb : Pliva d.d., 1996.

⁶ "Kaštel" tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d.d. Karlovac. // *Vjesnik ljekarnika* 1921.; 3(9-10): 151-153.

Unatoč činjenici da su neki istaknuti ljekarnici, poput Eugena Viktora Feller¹ u Donjoj Stubici ili pak Adolfa Alfonsa Thierryja² u Pregradi, imali intenzivnu proizvodnju ljekarničkih specijaliteta, reklamu i dobro razrađen izvoz već krajem 19. stoljeća, bile su to, ipak, jednostavne privatne manufakture čiju pojavnost možemo smatrati tek pretečom pojave industrijske proizvodnje lijekova na našim prostorima. Prvi ozbiljni koraci industrijske proizvodnje lijekova učinjeni su istom nakon Prvog svjetskog rata, kada je na inicijativu Gustava Janečeka³ sazvana Utemeljiteljska glavna skupština dioničkoga društva ISIS d.d. za industriju i promet droga i kemikalija u Zagrebu. Tim je činom 12. srpnja 1918. godine počelo djelovanje prve organizacije koja je imala za cilj vele-drogerijske poslove i razvijanje industrije za podupiranje i djelovanje društva. Ukupni promet s lijekovima već u 1919. godini iznosio je 35 milijuna kruna, dakle poslovalo se s dobitkom od 500.000 kruna. Na Drugoj redovitoj skupštini Društva održanoj 31. ožujka 1921. godine Gustav Janeček je izvijestio da je ISIS d.d. zajedno s mađarskom tvornicom lijekova i kemijskih proizvoda *Chinoi*n u 1920. godini osnovao *Kaštel d.d.*, tvornicu kemijsko-farmaceutskih preparata u Karlovcu. U taj posao uložio je ISIS d.d. zemljište i imanje u vrijednosti od 1,400.000 kruna te opremu u vrijednosti 1,000.000 kruna, dok je *Chinoi*n uložio strojeve, opremu i kemikalije u vrijednosti 1,200.000 kruna.⁴ U rujnu 1921. godine u skromnoj tvornici u Karlovcu na aristokratskome imanju, nekadašnjem vlasništvu grofa Nugenta, započeo je tako s radom prvi organizirani tabletni, injekcijski i galenski odjel u kojemu je bilo zaposleno 37 djelatnika.⁵ Uz farmaceutski program, *Kaštel* počinje i s proizvodnjom veterinarskih, poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, a već u prvoj godini započela je i proizvodnja preparata protiv metiljavosti nazvanog *Distol*.⁶ U to je vrijeme, naime, velik problem u stočarstvu uzrokovala metiljavost pa su 1926. godine podnesene i predstavke vladi kako bi se gospodarstvo spasilo od te štete. Tijekom epidemije *Kaštel d.d.* je provodio i kampanju prosvjeđivanja seljaka koji su

Reklama za preparat *Distol*, glasilo "Virovitičan", 27. studenoga 1927.

7 Peroš, Dragutin. U obranu pravedne stvari. // *Medicus* 1935.; 57(5): 171-172.

8 Metiljavost je u to vrijeme bila velik gospodarski problem, a na njezine posljedice osvrću se i liječnici vezano uz pojedinačne slučajeve pojavnosti metiljavosti u ljudi. S obzirom na činjenicu da nije u to vrijeme zabilježena kao entitet u medicinskim udžbenicima, liječnici apeliraju da se ova bolest također uvrsti u literaturu, tim više što zahvaća stočarske krajeve od kojih su neki endemični. Usporedi: Kolibaš, Mijo. Metiljavost (distomatosis) kod čovjeka. // *Liječnički vjesnik* 1930; str. 274-276; Rukavina, Walter. Oboljenja od metiljavosti kod čovjeka. // *Liječnički vjesnik* 1935; 57(8): 326- 331.

9 Botteri, Ivan. Distomatoza – metiljavost. // *Liječnički vjesnik* 1935; 57(5): 196-200.

10 <http://vmki.web.link2.hr/Leksikon/Predmet/136>

11 *Kaštel* se preselio u Zagreb, na lokaciju Prilaz Baruna Filipovića.

12 "Kaštel" Tvornica kemijsko farmaceutskih proizvoda d.d. Zagreb. // *Farmaceutski vjesnik* 1929; 19 (poseban broj): 30-31.

13 Reklama za proizvode *Kaštel d.d.* // *Vjesnik ljekarnika* 1929; 11(1): 54.

bili nepovjerljivi prema činjenici da se metiljavost može suzbiti. Prodor na tržište i izvrsni rezultati *Distola* pokrenuli su, međutim, i niz konkurentskih akcija i prosvjeda protiv *Kaštela d.d.*⁷ Pojava metiljavosti je, s druge strane, potaknula pojedine liječnike na praćenje pojavnosti posljedica ove pojave u ljudi,⁸ a neki se čak upuštaju i u eksperimentiranje s terapijom, posegnuvši upravo za sastavnicama popularnog *Distola* koji se tada pokazao učinkovitim kod goveda.⁹ *Kaštel d.d.* je već veoma rano uočio da je važan aspekt bitke za tržište reklama. Oglašava, stoga, svoje proizvode na različite načine, osobito u stručnim glasilima. Na stranicama *Vjesnika ljekarnika* oglašavanje počinje već 1921. godine, u *Liječničkom vjesniku* od 1922. godine, potom u *Farmaceutskom vjesniku* i drugdje. Lista specijalnih medicinskih preparata *Kaštela d.d.* iz karlovačkog razdoblja proizvodnje danas je dostupna i na stranicama Virtualnog muzeja karlovačke industrije.¹⁰

Na sedmoj redovitoj skupštini dioničara održanoj 21. srpnja 1928. u Zagrebu naveden je gubitak u poslovanju *Kaštela d.d.* tijekom 1927. godine koji se tumači previsokim kamatama, sniženjem carine na uvoz lijekova iz Njemačke i povećanom konkurencijom. Zbog ovih teškoća i nesigurne opskrbe električnom energijom u Karlovcu *Kaštel d.d.* reorganizira svoje poslovanje, te 1928. godine seli svoja postrojenja u Zagreb.¹¹ U to vrijeme Zagreb se, naime, već razvio u vodeće trgovačko, gospodarsko, ali i akademsko središte. Od 1882. godine u njemu postoji Farmaceutski tečaj u sklopu Mudroslovnog fakulteta kao obrazovno rasadište generacija mladih kadrova šire regije, a nakon Prvog svjetskog rata započinju s radom Medicinski, Veterinarski i Tehnički fakultet s izdašnom koncentracijom stručnjaka farmaceutske, medicinske i kemijske struke. Bilo je to dobro polazište i potencijal koji će i *Kaštel d.d.* rabiti za svoj ubrzani razvoj. U Zagrebu tvornica nastavlja s radom na raznim područjima primijenjene kemije i već tada zauzima važno mjesto u nacionalnoj industriji. U to vrijeme u njoj je zaposleno 60 djelatnika i 25 činovnika, od toga 10 akademski obrazovanih.¹²

Izvrstan uvid u povijest rane zagrebačke faze rada *Kaštela* i njegovih proizvoda pružaju stranice stručnih glasila. U *Vjesniku ljekarnika* iz 1929. tvornica *Kaštel*, sada na adresi Prilaz Baruna Filipovića, preporučuje svoje galenske preparate i to: želatinozne kapsule, emplastre, ekstrakte, pilule, tablete i praškove; farmaceutske kemikalije, farmaceutske šećerčiče, sterilne injekcije, znanstvene specijalitete te preparate za ručnu prodaju. Posebice se naglašava da je to jedina domaća tvornica za izradu veterinarskih preparata među kojima se najviše ističe *Distol*, te sredstva za zaštitu bilja.¹³ *Kaštel d.d.* tada je bio i jedina tvornica u državi koja proizvodi čisto sirište u tekućini, prahu i tabletama, i to za proizvodnju 700 – 800 vagona sira godišnje, čime znatno potpomaže gospodarstvo. U to vrijeme oglašava da preuzima za izradu po vlastitom propisu

14 Reklama za Kaštel // Vjesnik ljekarnika 1929; 11(8): bez paginacije.

15 Kaštel d.d. dopis Uredništvu Vjesnika ljekarnika. // Vjesnik ljekarnika 1933; 15:288.

16 Odobreni specijaliteti. // Vjesnik ljekarnika 1933; 15: 963.

17 Časopis počinje izlaziti u prosincu 1933. godine, s prekidom u izlaženju u razdoblju 1941. – 1954. godine. Od 1954. izlazi pod nazivom *Saopćenja* do 1989. godine, kada je ponovno preimenovan u *Medicus*, pod kojim imenom izlazi i danas. Uz znanstvene i stručne članke časopis redovito objavljuje i povijesno-medicinske tekstove, čime izrasta i u dragocjeno vrelo kulturno-povijesnih informacija vezanih uz medicinsku i farmaceutsku baštinu.

18 Baković, Vladimir. Jubilarna dvadeseta godišnjica časopisa "Saopćenja". // *Saopćenja* 1974; 17(4), str. 253-254.

ljekarnika ili iz poslanog materijala tablete, pilule, dražirane tablete i pilule, masti u tubama, želatinozne kapsule, supozitorije i globule.¹⁴ Tvornica je u to vrijeme preuzela ovlaštenje za proizvodnju i nekih inozemnih specijaliteta, a koji su domaćim liječnicima bili dobro poznati. Riječ je o proizvodima tvornice *Chinoïn* u Budimpešti, o specijalnim proizvodima tvornice *Sanabo-Chinoïn* u Beču te *Chemische Fabrik Bad Hamburg* u Frankfurtu (čiji su preparati *Salvochin* i *Transpulmin* bili osobito popularni). Tijekom 1933. godine na stranicama *Vjesnika ljekarnika Kaštel d.d.* ukazuje i na svoj preparat *Euchinantigen* (po I. H. Botteriju) koji je tada jedini jugoslavenski medicinski preparat koji se uspješno izvozi na područje Europe i Amerike.¹⁵ Iste je godine ministar socijalne politike i narodnog zdravlja odlukom od 30. siječnja 1933. odobrio tvrtki *Kaštel d.d.* iz Zagreba da može izrađivati i stavljati u promet preparate *Antigonin*, *Valovosan*, *Bilagit*, *Pituisan* pod uvjetom da je njihovo oglašavanje dozvoljeno samo u stručnim listovima.¹⁶

Jedinstven pogled u ovu fazu proizvodnje omogućuju i stranice prvih brojeva *Kaštelovog* časopisa *Medicus*.¹⁷ Riječ je o reviji za praktičnu medicinu i terapiju¹⁸ koja od početka svog izlaženja redovito reklamira *Kaštelove* proizvode, ali i iskustva onodobnih kliničara u praćenju učinkovitosti određenog lijeka na pojedine bolesti. U to vrijeme lijekovi se nisu reklamirali izravno prema korisnicima, već u komunikaciji s liječnikom, čime liječnik dolazi u središte pozornosti promidžbene kampanje. Njegova je uloga da određeni lijek prati u svojoj

U PRVOM KLIMAKTERIČNOM STANJU USPJEŠNI SU

SECAMIN - KAŠTEL
izolirani ekstrakt iz korijenja cimicifuge

PITUISAN - KAŠTEL
ekstrakt iz staničnog retnja lipofila

CALCIVEN - KAŠTEL
calc. chloratum + antihypertensivi

U DRUGOM KLIMAKTERIČNOM STANJU
OTSTRANJUJE SVE POTEŠKOĆE

MENOKTAN - KAŠTEL

(1 tableta sadrži:
estrogena 0,05
progesterona 0,05
vitamina B₁ 0,01
vitamina B₆ 0,01
vitamina B₁₂ 0,01
vitamina C 0,01
vitamina E 0,01
vitamina K 0,01
vitamina P 0,01
vitamina Q 0,01
vitamina R 0,01
vitamina S 0,01
vitamina T 0,01
vitamina U 0,01
vitamina V 0,01
vitamina W 0,01
vitamina X 0,01
vitamina Y 0,01
vitamina Z 0,01
vitamina AA 0,01
vitamina AB 0,01
vitamina AC 0,01
vitamina AD 0,01
vitamina AE 0,01
vitamina AF 0,01
vitamina AG 0,01
vitamina AH 0,01
vitamina AI 0,01
vitamina AJ 0,01
vitamina AK 0,01
vitamina AL 0,01
vitamina AM 0,01
vitamina AN 0,01
vitamina AO 0,01
vitamina AP 0,01
vitamina AQ 0,01
vitamina AR 0,01
vitamina AS 0,01
vitamina AT 0,01
vitamina AU 0,01
vitamina AV 0,01
vitamina AW 0,01
vitamina AX 0,01
vitamina AY 0,01
vitamina AZ 0,01
vitamina BA 0,01
vitamina BB 0,01
vitamina BC 0,01
vitamina BD 0,01
vitamina BE 0,01
vitamina BF 0,01
vitamina BG 0,01
vitamina BH 0,01
vitamina BI 0,01
vitamina BJ 0,01
vitamina BK 0,01
vitamina BL 0,01
vitamina BM 0,01
vitamina BN 0,01
vitamina BO 0,01
vitamina BP 0,01
vitamina BQ 0,01
vitamina BR 0,01
vitamina BS 0,01
vitamina BT 0,01
vitamina BU 0,01
vitamina BV 0,01
vitamina BW 0,01
vitamina BX 0,01
vitamina BY 0,01
vitamina BZ 0,01
vitamina CA 0,01
vitamina CB 0,01
vitamina CC 0,01
vitamina CD 0,01
vitamina CE 0,01
vitamina CF 0,01
vitamina CG 0,01
vitamina CH 0,01
vitamina CI 0,01
vitamina CJ 0,01
vitamina CK 0,01
vitamina CL 0,01
vitamina CM 0,01
vitamina CN 0,01
vitamina CO 0,01
vitamina CP 0,01
vitamina CQ 0,01
vitamina CR 0,01
vitamina CS 0,01
vitamina CT 0,01
vitamina CU 0,01
vitamina CV 0,01
vitamina CW 0,01
vitamina CX 0,01
vitamina CY 0,01
vitamina CZ 0,01
vitamina DA 0,01
vitamina DB 0,01
vitamina DC 0,01
vitamina DD 0,01
vitamina DE 0,01
vitamina DF 0,01
vitamina DG 0,01
vitamina DH 0,01
vitamina DI 0,01
vitamina DJ 0,01
vitamina DK 0,01
vitamina DL 0,01
vitamina DM 0,01
vitamina DN 0,01
vitamina DO 0,01
vitamina DP 0,01
vitamina DQ 0,01
vitamina DR 0,01
vitamina DS 0,01
vitamina DT 0,01
vitamina DU 0,01
vitamina DV 0,01
vitamina DW 0,01
vitamina DX 0,01
vitamina DY 0,01
vitamina DZ 0,01
vitamina EA 0,01
vitamina EB 0,01
vitamina EC 0,01
vitamina ED 0,01
vitamina EE 0,01
vitamina EF 0,01
vitamina EG 0,01
vitamina EH 0,01
vitamina EI 0,01
vitamina EJ 0,01
vitamina EK 0,01
vitamina EL 0,01
vitamina EM 0,01
vitamina EN 0,01
vitamina EO 0,01
vitamina EP 0,01
vitamina EQ 0,01
vitamina ER 0,01
vitamina ES 0,01
vitamina ET 0,01
vitamina EU 0,01
vitamina EV 0,01
vitamina EW 0,01
vitamina EX 0,01
vitamina EY 0,01
vitamina EZ 0,01
vitamina FA 0,01
vitamina FB 0,01
vitamina FC 0,01
vitamina FD 0,01
vitamina FE 0,01
vitamina FF 0,01
vitamina FG 0,01
vitamina FH 0,01
vitamina FI 0,01
vitamina FJ 0,01
vitamina FK 0,01
vitamina FL 0,01
vitamina FM 0,01
vitamina FN 0,01
vitamina FO 0,01
vitamina FP 0,01
vitamina FQ 0,01
vitamina FR 0,01
vitamina FS 0,01
vitamina FT 0,01
vitamina FU 0,01
vitamina FV 0,01
vitamina FW 0,01
vitamina FX 0,01
vitamina FY 0,01
vitamina FZ 0,01
vitamina GA 0,01
vitamina GB 0,01
vitamina GC 0,01
vitamina GD 0,01
vitamina GE 0,01
vitamina GF 0,01
vitamina GG 0,01
vitamina GH 0,01
vitamina GI 0,01
vitamina GJ 0,01
vitamina GK 0,01
vitamina GL 0,01
vitamina GM 0,01
vitamina GN 0,01
vitamina GO 0,01
vitamina GP 0,01
vitamina GQ 0,01
vitamina GR 0,01
vitamina GS 0,01
vitamina GT 0,01
vitamina GU 0,01
vitamina GV 0,01
vitamina GW 0,01
vitamina GX 0,01
vitamina GY 0,01
vitamina GZ 0,01
vitamina HA 0,01
vitamina HB 0,01
vitamina HC 0,01
vitamina HD 0,01
vitamina HE 0,01
vitamina HF 0,01
vitamina HG 0,01
vitamina HH 0,01
vitamina HI 0,01
vitamina HJ 0,01
vitamina HK 0,01
vitamina HL 0,01
vitamina HM 0,01
vitamina HN 0,01
vitamina HO 0,01
vitamina HP 0,01
vitamina HQ 0,01
vitamina HR 0,01
vitamina HS 0,01
vitamina HT 0,01
vitamina HU 0,01
vitamina HV 0,01
vitamina HW 0,01
vitamina HX 0,01
vitamina HY 0,01
vitamina HZ 0,01
vitamina IA 0,01
vitamina IB 0,01
vitamina IC 0,01
vitamina ID 0,01
vitamina IE 0,01
vitamina IF 0,01
vitamina IG 0,01
vitamina IH 0,01
vitamina IJ 0,01
vitamina IK 0,01
vitamina IL 0,01
vitamina IM 0,01
vitamina IN 0,01
vitamina IO 0,01
vitamina IP 0,01
vitamina IQ 0,01
vitamina IR 0,01
vitamina IS 0,01
vitamina IT 0,01
vitamina IU 0,01
vitamina IV 0,01
vitamina IW 0,01
vitamina IX 0,01
vitamina IY 0,01
vitamina IZ 0,01
vitamina JA 0,01
vitamina JB 0,01
vitamina JC 0,01
vitamina JD 0,01
vitamina JE 0,01
vitamina JF 0,01
vitamina JG 0,01
vitamina JH 0,01
vitamina JI 0,01
vitamina JJ 0,01
vitamina JK 0,01
vitamina JL 0,01
vitamina JM 0,01
vitamina JN 0,01
vitamina JO 0,01
vitamina JP 0,01
vitamina JQ 0,01
vitamina JR 0,01
vitamina JS 0,01
vitamina JT 0,01
vitamina JU 0,01
vitamina JV 0,01
vitamina JW 0,01
vitamina JX 0,01
vitamina JY 0,01
vitamina JZ 0,01
vitamina KA 0,01
vitamina KB 0,01
vitamina KC 0,01
vitamina KD 0,01
vitamina KE 0,01
vitamina KF 0,01
vitamina KG 0,01
vitamina KH 0,01
vitamina KI 0,01
vitamina KJ 0,01
vitamina KL 0,01
vitamina KM 0,01
vitamina KN 0,01
vitamina KO 0,01
vitamina KP 0,01
vitamina KQ 0,01
vitamina KR 0,01
vitamina KS 0,01
vitamina KT 0,01
vitamina KU 0,01
vitamina KV 0,01
vitamina KW 0,01
vitamina KX 0,01
vitamina KY 0,01
vitamina KZ 0,01
vitamina LA 0,01
vitamina LB 0,01
vitamina LC 0,01
vitamina LD 0,01
vitamina LE 0,01
vitamina LF 0,01
vitamina LG 0,01
vitamina LH 0,01
vitamina LI 0,01
vitamina LJ 0,01
vitamina LK 0,01
vitamina LL 0,01
vitamina LM 0,01
vitamina LN 0,01
vitamina LO 0,01
vitamina LP 0,01
vitamina LQ 0,01
vitamina LR 0,01
vitamina LS 0,01
vitamina LT 0,01
vitamina LU 0,01
vitamina LV 0,01
vitamina LW 0,01
vitamina LX 0,01
vitamina LY 0,01
vitamina LZ 0,01
vitamina MA 0,01
vitamina MB 0,01
vitamina MC 0,01
vitamina MD 0,01
vitamina ME 0,01
vitamina MF 0,01
vitamina MG 0,01
vitamina MH 0,01
vitamina MI 0,01
vitamina MJ 0,01
vitamina MK 0,01
vitamina ML 0,01
vitamina MM 0,01
vitamina MN 0,01
vitamina MO 0,01
vitamina MP 0,01
vitamina MQ 0,01
vitamina MR 0,01
vitamina MS 0,01
vitamina MT 0,01
vitamina MU 0,01
vitamina MV 0,01
vitamina MW 0,01
vitamina MX 0,01
vitamina MY 0,01
vitamina MZ 0,01
vitamina NA 0,01
vitamina NB 0,01
vitamina NC 0,01
vitamina ND 0,01
vitamina NE 0,01
vitamina NF 0,01
vitamina NG 0,01
vitamina NH 0,01
vitamina NI 0,01
vitamina NJ 0,01
vitamina NK 0,01
vitamina NL 0,01
vitamina NM 0,01
vitamina NN 0,01
vitamina NO 0,01
vitamina NP 0,01
vitamina NQ 0,01
vitamina NR 0,01
vitamina NS 0,01
vitamina NT 0,01
vitamina NU 0,01
vitamina NV 0,01
vitamina NW 0,01
vitamina NX 0,01
vitamina NY 0,01
vitamina NZ 0,01
vitamina OA 0,01
vitamina OB 0,01
vitamina OC 0,01
vitamina OD 0,01
vitamina OE 0,01
vitamina OF 0,01
vitamina OG 0,01
vitamina OH 0,01
vitamina OI 0,01
vitamina OJ 0,01
vitamina OK 0,01
vitamina OL 0,01
vitamina OM 0,01
vitamina ON 0,01
vitamina OO 0,01
vitamina OP 0,01
vitamina OQ 0,01
vitamina OR 0,01
vitamina OS 0,01
vitamina OT 0,01
vitamina OU 0,01
vitamina OV 0,01
vitamina OW 0,01
vitamina OX 0,01
vitamina OY 0,01
vitamina OZ 0,01
vitamina PA 0,01
vitamina PB 0,01
vitamina PC 0,01
vitamina PD 0,01
vitamina PE 0,01
vitamina PF 0,01
vitamina PG 0,01
vitamina PH 0,01
vitamina PI 0,01
vitamina PJ 0,01
vitamina PK 0,01
vitamina PL 0,01
vitamina PM 0,01
vitamina PN 0,01
vitamina PO 0,01
vitamina PP 0,01
vitamina PQ 0,01
vitamina PR 0,01
vitamina PS 0,01
vitamina PT 0,01
vitamina PU 0,01
vitamina PV 0,01
vitamina PW 0,01
vitamina PX 0,01
vitamina PY 0,01
vitamina PZ 0,01
vitamina QA 0,01
vitamina QB 0,01
vitamina QC 0,01
vitamina QD 0,01
vitamina QE 0,01
vitamina QF 0,01
vitamina QG 0,01
vitamina QH 0,01
vitamina QI 0,01
vitamina QJ 0,01
vitamina QK 0,01
vitamina QL 0,01
vitamina QM 0,01
vitamina QN 0,01
vitamina QO 0,01
vitamina QP 0,01
vitamina QQ 0,01
vitamina QR 0,01
vitamina QS 0,01
vitamina QT 0,01
vitamina QU 0,01
vitamina QV 0,01
vitamina QW 0,01
vitamina QX 0,01
vitamina QY 0,01
vitamina QZ 0,01
vitamina RA 0,01
vitamina RB 0,01
vitamina RC 0,01
vitamina RD 0,01
vitamina RE 0,01
vitamina RF 0,01
vitamina RG 0,01
vitamina RH 0,01
vitamina RI 0,01
vitamina RJ 0,01
vitamina RK 0,01
vitamina RL 0,01
vitamina RM 0,01
vitamina RN 0,01
vitamina RO 0,01
vitamina RP 0,01
vitamina RQ 0,01
vitamina RR 0,01
vitamina RS 0,01
vitamina RT 0,01
vitamina RU 0,01
vitamina RV 0,01
vitamina RW 0,01
vitamina RX 0,01
vitamina RY 0,01
vitamina RZ 0,01
vitamina SA 0,01
vitamina SB 0,01
vitamina SC 0,01
vitamina SD 0,01
vitamina SE 0,01
vitamina SF 0,01
vitamina SG 0,01
vitamina SH 0,01
vitamina SI 0,01
vitamina SJ 0,01
vitamina SK 0,01
vitamina SL 0,01
vitamina SM 0,01
vitamina SN 0,01
vitamina SO 0,01
vitamina SP 0,01
vitamina SQ 0,01
vitamina SR 0,01
vitamina SS 0,01
vitamina ST 0,01
vitamina SU 0,01
vitamina SV 0,01
vitamina SW 0,01
vitamina SX 0,01
vitamina SY 0,01
vitamina SZ 0,01
vitamina TA 0,01
vitamina TB 0,01
vitamina TC 0,01
vitamina TD 0,01
vitamina TE 0,01
vitamina TF 0,01
vitamina TG 0,01
vitamina TH 0,01
vitamina TI 0,01
vitamina TJ 0,01
vitamina TK 0,01
vitamina TL 0,01
vitamina TM 0,01
vitamina TN 0,01
vitamina TO 0,01
vitamina TP 0,01
vitamina TQ 0,01
vitamina TR 0,01
vitamina TS 0,01
vitamina TT 0,01
vitamina TU 0,01
vitamina TV 0,01
vitamina TW 0,01
vitamina TX 0,01
vitamina TY 0,01
vitamina TZ 0,01
vitamina UA 0,01
vitamina UB 0,01
vitamina UC 0,01
vitamina UD 0,01
vitamina UE 0,01
vitamina UF 0,01
vitamina UG 0,01
vitamina UH 0,01
vitamina UI 0,01
vitamina UJ 0,01
vitamina UK 0,01
vitamina UL 0,01
vitamina UM 0,01
vitamina UN 0,01
vitamina UO 0,01
vitamina UP 0,01
vitamina UQ 0,01
vitamina UR 0,01
vitamina US 0,01
vitamina UT 0,01
vitamina UU 0,01
vitamina UV 0,01
vitamina UW 0,01
vitamina UX 0,01
vitamina UY 0,01
vitamina UZ 0,01
vitamina VA 0,01
vitamina VB 0,01
vitamina VC 0,01
vitamina VD 0,01
vitamina VE 0,01
vitamina VF 0,01
vitamina VG 0,01
vitamina VH 0,01
vitamina VI 0,01
vitamina VJ 0,01
vitamina VK 0,01
vitamina VL 0,01
vitamina VM 0,01
vitamina VN 0,01
vitamina VO 0,01
vitamina VP 0,01
vitamina VQ 0,01
vitamina VR 0,01
vitamina VS 0,01
vitamina VT 0,01
vitamina VU 0,01
vitamina VV 0,01
vitamina VW 0,01
vitamina VX 0,01
vitamina VY 0,01
vitamina VZ 0,01
vitamina WA 0,01
vitamina WB 0,01
vitamina WC 0,01
vitamina WD 0,01
vitamina WE 0,01
vitamina WF 0,01
vitamina WG 0,01
vitamina WH 0,01
vitamina WI 0,01
vitamina WJ 0,01
vitamina WK 0,01
vitamina WL 0,01
vitamina WM 0,01
vitamina WN 0,01
vitamina WO 0,01
vitamina WP 0,01
vitamina WQ 0,01
vitamina WR 0,01
vitamina WS 0,01
vitamina WT 0,01
vitamina WU 0,01
vitamina WV 0,01
vitamina WW 0,01
vitamina WX 0,01
vitamina WY 0,01
vitamina WZ 0,01
vitamina XA 0,01
vitamina XB 0,01
vitamina XC 0,01
vitamina XD 0,01
vitamina XE 0,01
vitamina XF 0,01
vitamina XG 0,01
vitamina XH 0,01
vitamina XI 0,01
vitamina XJ 0,01
vitamina XK 0,01
vitamina XL 0,01
vitamina XM 0,01
vitamina XN 0,01
vitamina XO 0,01
vitamina XP 0,01
vitamina XQ 0,01
vitamina XR 0,01
vitamina XS 0,01
vitamina XT 0,01
vitamina XU 0,01
vitamina XV 0,01
vitamina XW 0,01
vitamina XX 0,01
vitamina XY 0,01
vitamina XZ 0,01
vitamina YA 0,01
vitamina YB 0,01
vitamina YC 0,01
vitamina YD 0,01
vitamina YE 0,01
vitamina YF 0,01
vitamina YG 0,01
vitamina YH 0,01
vitamina YI 0,01
vitamina YJ 0,01
vitamina YK 0,01
vitamina YL 0,01
vitamina YM 0,01
vitamina YN 0,01
vitamina YO 0,01
vitamina YP 0,01
vitamina YQ 0,01
vitamina YR 0,01
vitamina YS 0,01
vitamina YT 0,01
vitamina YU 0,01
vitamina YV 0,01
vitamina YW 0,01
vitamina YX 0,01
vitamina YY 0,01
vitamina YZ 0,01
vitamina ZA 0,01
vitamina ZB 0,01
vitamina ZC 0,01
vitamina ZD 0,01
vitamina ZE 0,01
vitamina ZF 0,01
vitamina ZG 0,01
vitamina ZH 0,01
vitamina ZI 0,01
vitamina ZJ 0,01
vitamina ZK 0,01
vitamina ZL 0,01
vitamina ZM 0,01
vitamina ZN 0,01
vitamina ZO 0,01
vitamina ZP 0,01
vitamina ZQ 0,01
vitamina ZR 0,01
vitamina ZS 0,01
vitamina ZT 0,01
vitamina ZU 0,01
vitamina ZV 0,01
vitamina ZW 0,01
vitamina ZX 0,01
vitamina ZY 0,01
vitamina ZZ 0,01

KAŠTEL

TVORNICI KEMIJSKO-FARMACEUTSKIH PROIZVODA D. D.
ZAGREB

Reklama za *Menoktan* i popratni tekst
vezan uz njegove indikacije

MEDICUS
REVUIA ZA PRAKTIČNU MEDICINU I TERAPIJU

Klimakterij
Prof. Dr. Svetko Zaneša, Zagreb

Klimaks se pojavljuje oko polovice 5. decenija, ali nije rijetkost, da neka žena još u polovici šestog decenija ima redovite menstruacije i čak se desilo da je neka i smijela i došla u tim godinama.

U prelazno stanje koje nazivamo „menim“ traje neodređeno dugo, i sa to vrijeme se pojavljuju nepravilnosti mjesečnog pražnjenja, tipične za menstrualne smetnje te regressive promjene na spolnim organima. Prema novim istraživanjima dijelimo mijenu u tri stanja:

prvo klimakteričko stanje se odlikuje preobilnom proizvodnjom i jakim lučenjem folikula, materica je ponešto povećana i smekšana, pacijentka se žali na menstrualne smetnje; sa valove vrućine, laganje srca, umorjenost, te na psihičke alteracije: povećana podražljivost, lako doživljava umorjenost, depresivno stanje. Navede krvi u glavu su posljedica podrhtavanja vazo-motornog centra, dok su psihičke alteracije u vezi sa nedovolj-

Specijalni preparati fabrike „Kaštel“			
III	AKTOPROTIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	ALBROMAN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	ANTIGONIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
IV	ARSOTONIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	BILAGIT	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	BIROBIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
V	CADOGEL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	CALCIVEN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	CODERIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
VI	DEMALGON	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	DEVITOL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	DIGICLARIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
VII	DOMATIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	EFETUSIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	EUKALCIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
VIII	GRIPPOCHIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	ISTOPIRIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	JECOVITOL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.

Lista lijekova tvornice Kaštel, „Medicus“, 1935.

Specijalni preparati fabrike „Kaštel“			
III	KREOPRODIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	LINOSAL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	MENOKTAN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
IV	NOVODIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	NOVURIT	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	PANTAL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
V	PENTABI	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	PEREMIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	SECAMIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
VI	SEVENAL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	SEVENALETE	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	SOLVOCHIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
VII	STRYCHNOTONIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	SUPAPARIL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	TONOKARDIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
VIII	TONOVIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	TRANSPULMIN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
	VALOVOSAN	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.
IX	RETHOCYTHOL	Na specijalne potrebe	100 ml. 100 g.

19 Zanela, Srećko. Klimakterij. // Medicus 1934; br. 2, str. 41-46.

20 Novi preparati. // Medicus 1934; br. 2 i 3, str. 71 i 103.

svakodnevnoj praksi te da o njegovim učincima obavijesti širu medicinsku zajednicu preko stručnih glasila. Primjerice, preparati poput *Secamin* tableta, solucija i injekcija, *Pituisan* – injekcija, *Calciven* – intravenoznih injekcija, za koje se navodi da su uspješne u prvom klimakteričnom stanju, te *Menoktan*, za koji se navodi da je uspješan u drugom klimakteričnom stanju, reklamiraju se uz pregledni članak primariusu Srećka Zanele, tada liječnika u zagrebačkoj Klinici za ženske bolesti i porođaje, o klimakteriju.¹⁹ Taj će se obrazac ponavljati i u ostalim godištim ovog glasila učvršćujući nezaobilaznu spregu farmaceutske industrije i liječnika praktičara koja traje do danas. Na *Medicusovim* stranicama ranih godišta nailazimo na reklame *Kaštelovih* tableta *Valovosan* za umirenje nervoznih stanja kod žena, preparata *Transpulmin* koji je djelotvoran kod bronhitisa, bronhopneumonije, bronhijektazije, plućnog apscesa i gangrene, te za *Solvochin*, specifično sredstvo protiv krupozne pneumonije, malarije i slabih trudova u porođaju. Reklamira se nadalje *Bilagit* – sredstvo protiv žučnih kamenaca, *Tonovin* – sredstvo za jačanje, *Novurit* – živin tkivni diuretik, *Pantal* – laksativ, *Alin* kao antireumatik te *Aljudan*, lijek protiv luesa. Za slabokrvne i rekonvalescente preporučuju se *Arsotonin*, *Strychnotonin*, *Ventrocithol*, *Jecovitol* – riblje ulje, kao umirujuće sredstvo *Albroman* i *Sevenal*, kao analgetik *Demalgon*, a protiv visokog tlaka i angine pektoris *Sevenalete*. U brojevima 2 i 3 iz 1934. godine ističe se i kako tvornica *Kaštel* stavlja u promet novu vrstu injekcija koje sadrže 10-postotnu otopinu kalcijskog glukonata, a mogu se davati intramuskularno i intravenozno.²⁰ U to vrijeme na tržište je

**ZA SLABOKRVNE
ZA REKONVALESCENTE**

ARSOTONIN
TABLETE I INJEKCIJE
ORGANSKI ARSEN
Kutije s 10 ili 20 ampula
Dnevna jedna napunjena ampula
Kutije sa 77 tableta
Dnevno pojameno od 1-8 tableta
U svim smjerovima dani od 9-1 tableta

STRYCHNOTONIN
TABLETE I INJEKCIJE
ORGANSKI ARSEN I STRIHNIN
Kutije s 10 ili 20 ampula
Dnevno jedna napunjena ampula
Kutije sa 77 tableta
Dnevno 3 puta 1-2 tableta

VENTROCYTHOL
KAPSULE
ORGANO-PREPARAT ŽELUCA
Specijalan sredstvo protiv
PERNICIOZNE ANEMIJ
Kutije s 24 tableta kapsule
Dnevno 3 kapsule

Kaštel
TVORONICA KEM.-FARMACEUTIČKI PROIZVODA D.D. ŽAUREB
DEFO „KAŠTEL“ BEOGRAD, ŽELENI VENAC 10

ALBROMAN
„KAŠTEL“
USPIJEŠAN SEDATIVUM
(diazepilbromocetylcarbamid)
Orig. kutije s 28 ili 35 tableta
Dnevno 1-3 tableta, na općenito uvodu 2-3 tableta

DEMALGON
„KAŠTEL“
POUVEDANO SREDSTVO PROTIV
GLAVOBOLJE, ZUBOBOLJE I
BOLNE MENSTRUACIJE
Orig. kutije s 10 ili 20 tableta
Dnevno 1-4 tableta

SEVENAL
„KAŠTEL“
ODLIČAN SEDATIVUM I
HIPNOTIKUM
(diethylcarbitama chloral)
Orig. kutije s 10 ili 20 tableta s 8,1 ili 9,3 g
Dnevno po potrebi

SEVENALETE
„KAŠTEL“
tablete s 8,1 g SEVENALA
KOD VISOKOG KRVNOG PRITISKA,
SPAZMA KRVNIH ŽILA
I ANGIENE PECTORIS
Orig. kutije s 10 tableta
Dnevno 3-4, 1-2 tableta

Reklame tvornice Kaštel, "Medicus", 1934.

plasiran i ekspektorans *Efetusin* čije je djelovanje ispitao prof. dr. Karlo Radoničić na Internoj klinici Medicinskog fakulteta u Zagrebu.²¹ Posebna se pozornost posvećuje proizvodnji preparata za liječenje anemije poput *Birobina*. U članku dr. Branka Puhala navodi se, tako, da dražeje *Birobina* sadrže 0,015 g ferrochlorida, 0,0002 g cuprisulfata, 0,001 g manganhypophosphita i 0,15 g ventrochytola,²² pa je stoga ovaj lijek indiciran kod kloroza, rekonvalescencije, sekundarne anemije, poslije resekcije želuca, slabokrvnosti uzrokovane cirozom, hipokromne i toksične anemije, raznih anemija u djece itd. Ističe se da *Birobinom*, *medicina dobiva jedno od neosporno dobrih terapijskih sredstava koje je sastavljeno na temelju iznesenih činjenica potvrđenih uspješnim pokušima*.²³

Vrlo rano *Kaštel d.d.* započinje s proizvodnjom vitaminskih preparata koji se upravo u to vrijeme osvješćuju kao važni sastojci za zdravo funkcioniranje organizma. Potvrđuje se veza između pojedinih bolesti i nedostatka određenog vitamina, povezanost nekih vitamina i hormona (primjerice D-vitamina i hormona paratiroidne žlijezde) i slično. Na tržište se već tada plasiraju dva vitaminska preparata, i to *Devitol* – uljna otopina čistog kristaliziranog D-vitamina i riblje ulje sa standardnim i povećanim sadržajem D-vitamina pod nazivom *Jecovitol*.²⁴ Za tržište se priprema i treći vitaminski preparat *Jekocitol* kao kombinacija A, C i D vitamina. U kasnijim brojevima ova paleta vitaminskih preparata potvrdit će se i kroz nove smjernice vitaminske terapije u smislu vitamina kao medikamenata u liječenju tuberkuloze, diabetesa mellitusa,

²¹ Hercog, Pavao; Mikić, Fedor. *Efetusin* – novi domaći lijek. // *Medicus* 1934; br. 2, str. 65-66.

²² U rubrici *Novi preparati*, *Kaštel d.d.* oglašava *Birobin* kao novi kombinirani preparat za liječenje sekundarne anemije, a koji uz željezo sadrži i bakar. U istom tekstu kao novi preparat tvornice navodi se i *Peremin*, histaminska mast za liječenje mišićnog reumatizma. *Medicus* 1934; br. 3, str. 103.

²³ Puhalo, Branko. *Noviji nazori o liječenju anemija*. // *Medicus* 1934; br. 3, str. 83.

²⁴ Trgovačke vijesti: *Jecovitol* sa D-vitaminom standardizirano riblje ulje. // *Vjesnik ljekarnika* 1930;12: 531; Prijavljeni specijaliteti Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja 5. prosinca 1936. godine. // *Apotekarski vjesnik* 1937; 19: 139.

Reklame tvornice Kaštel,
"Medicus", 1934., 1939., 1935.

atonije želuca i crijeva, gastroenteritisa, hemoragijske dijateze bolesti mišića i zglobova,²⁵ o čemu su liječnici Ivan Botteri i Mile Budak održali i predavanje u siječnju 1938. godine u Zboru liječnika.²⁶ Iste godine *Medicus* u svojoj rubrici *Novi preparati* oglašava svoj peroralni vitaminski preparat B-grupe i C-vitamina (*Becevit granule*) sa širokim spektrom indikacija (od neuroloških do ginekoloških i zaraznih bolesti),²⁷ te vitamin B1 (*Aneurin*) u čistom stanju za terapiju nervnih i probavnih bolesti.

Članci objavljeni na stranicama *Medicusa* zanimljiv su pokazatelj razvoja različitih *Kaštelovih* preparata, njihovih indikacija i sastava, ali i lepeze iskustava i ranih studija praktičara koje su ih potvrđivale kroz eksperimente ili kliničko iskustvo. U to vrijeme uvelike se, primjerice, raspravlja o živinim diureticima koji se intenzivnije uvode u praksu 1920-ih godina. *Kaštel* prati ove trendove i pojavljuje se na tržištu s preparatom *Novurit*, organskom živinom soli u kombinaciji s teofilinom. O *Novuritu* se podosta piše u stručnoj literaturi, u kojoj se potvrđuje njegova prednost u odnosu na ostale diuretike s naglaskom da jače potiče diurezu.²⁸ Riječ je o vremenu u kojem klinička ispitivanja lijekova još nisu definirana²⁹ pa njihova uvjerljivost proizlazi uglavnom iz autoriteta i iskustva osobe ili pak ustanove koja ih provodi.

Kaštelovo glasilo *Medicus* zamišljeno je prvenstveno kao forum koji će ostvariti komunikaciju prema praktičarima, istovremeno reklamirajući vlastite proizvode, pa su njegove stranice i dobro polazište za analizu početaka reklamnih oblika farmaceutske tvrtke koja se još uvijek bori za domaće tržište. Isprva su to bile isključivo verbalne poruke u kojima se tvorničko ime lijeka naglašava tek stiliziranjem okvira unutar kojeg se poruke nalaze, veličinom, debljinom i oblikom slova, horizontalnim ili vertikalnim linijama i sl. S vremenom će i vizualni elementi prodrijeti u *Kaštelove* reklame, ponajprije kroz aplikaciju crteža³⁰ ili pak uvođenja fotografije gotovih preparata u njihovoj originalnoj

25 Razvoj nauke o vitaminima. // *Medicus* 1935; br. 7, str. 269-276.

26 Nove smjernice vitaminske terapije – vitamini kao medikamenti. // *Medicus* 1938; br. 7, str. 397-406.

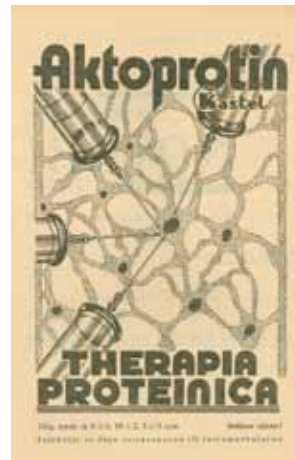
27 Novi preparati. // *Medicus* 1938; knj. 2, br. 7, str. 438.

28 Neka opažanja sa živinim diureticima. // *Medicus* 1935; br. 7, str. 309-310.

29 Premda su placebo kontrole i dvostruko slijepi testovi poznati već od kraja 19. stoljeća, njihova šira uporaba dolazi do izražaja istom u drugoj polovini 20. stoljeća upravo zbog proliferacije lijekova i nužnosti njihovog testiranja u kliničkoj praksi. Na našem području prvo kliničko testiranje pomoću dvostruko slijepog testa proveo je prof. dr. sc. Theodor Dürrigl 1975. godine testirajući dvostruko kontroliranim slijepim testom natrijev diklofenak (*Voltaren*) s indometacinom i placeboom u terapiji reumatskih bolesti. Usporedi: Marušić, A.; Fatović-Ferenčić, S. Adoption of the double dummy trial design to reduce observer bias in testing treatments. // *Journal of the Royal Society of Medicine* 2013; 106: 196-198.

30 Primjerice, za *Aktoprotin* injekcije za intramuskularnu i intravensku terapiju. *Medicus* 1938., br. 5, bez paginacije – reklamni umetak između 212. i 213. stranice.

Reklame tvornice Kaštel,
"Medicus", 1940., 1935., 1940.

ambalaži i obliku. Katkada je tekst reklame popraćen crtežom mikroskopskog preparata tipičnog za određenu bolest,³¹ shematskog prikaza pojedinog organa,³² ili pak nagovještajem simbolike za bolest ili simptom poput, primjerice, fotografije mornarskog čvora u reklamama za *Surparil* protiv grčeva³³ i slično. Kasnije će se taj aspekt također doradivati i profesionalizirati, pa neće proći mnogo vremena a da umjetnička imaginacija i kreativna vještina oblikovanja poruke ne postanu nezaobilazan dio *Kaštelovog* komercijalnog i komunikacijskog interesa, uključivanjem umjetnika u promidžbu proizvoda. Na taj način stvarala se i uzdizala temeljna vrijednost promidžbe³⁴ unutar koje *Kaštel d.d.* staje uz bok pionirima oblikovanja suvremenog fenomena industrije identiteta. To potvrđuje i niz promidžbenih razglednica koje je za najznačajnije proizvode ove tvornice izradio akademski slikar Pavao Gavrančić, a koje svojim domišljatim, katkada i duhovitim sadržajem upućuju na indikaciju lijeka. Riječ je o uvjerljivom pomaku unutar kojeg dolazi do smanjivanja tekstualnog sadržaja nauštrb vizualizacije u svrhu isticanja postizanja zdravlja, ali i ukazivanja na njegovo održavanje, a kroz taj aspekt i na potenciranje određenog životnog stila. Prepoznatljive reklame s njegovim potpisom za *Jecovitol* objavljene su već u časopisu *Svijet* tijekom 1930. i 1931. godine,³⁵ pa možemo pretpostaviti da je u tom razdoblju započela i suradnja *Kaštela d.d.* s ovim umjetnikom.

Razvoj reklame uspoređan je s razvojem borbe za domaće tržište, a ta je borba, prema jednom članku Dragutina Peroša, tadašnjeg predsjednika tvornice Kaštel d.d. Zagreb, *bila mučna i jer je trebalo podizati i izgrađivati fabrikaciju posve novog karaktera, a još teže je bilo zadobiti povjerenje gg liječnika, jer je ona naša stara poslovlična nepovjerljivost prema domaćoj produkciji izgledala po naravi stvari naročito opravdanom u području proizvodnje lijekova koji služe za spašavanje bolesnika. Marljivim i predanim radom, te smišljenom organizacijom posla uspjelo je nakon stanovite početničke faze fabrikaciju podići*

31 Primjerice, u reklamama *Novobi* antiluetika. *Medicus* 1938., br. 7, knj. II, str. 457.

32 Primjerice, crtež srca koji je uklopljen u reklamu za *Tonokardin*. Usporedi: *Medicus* 1935., br. 5, poledina časopisa.

33 *Surparil* – univerzalni spazmolizikum. // *Medicus* 1938., broj 7, reklama, bez paginacije.

34 Vukić, Feda. Umjetnost uvjeravanja : oglašavanje u Hrvatskoj 1835. – 2005. Zagreb : Hrvatski oglasni zbor, 2006., str. 14.

35 *Svijet*, 20. 12. 1930., br. 26, knj. 10, str. 708.; 3. 1. 1931., br. 1, str. 3; 10. 1. 1931., br. 2, str. 39; 31. 1. 1931., br. 5, str. 147.

Reklame tvornice Kaštel,
"Medicus", 1940., 1935., 1938.

na taj stepen da je mogla zadovoljiti u svakom pogledu. Danas su već preparati tvornice Kaštel svuda poznati po svojoj prvorazrednoj kvaliteti i zauzimaju već važno mjesto u recepturi svakog praktičnog liječnika i u svakoj našoj bolnici ili drugoj javnoj zdravstvenoj ustanovi.³⁶

Intenzivnije promjene u razvoju Kaštela zabilježene su 1935. godine kada se krenulo s idejom proizvodnje vlastite farmaceutske sirovine. To je prethodno i indirektno nagoviješteno u članku naslovljenom *Prilog propisivanja domaćih preparata* u kojemu se ističe važnost domaće farmaceutske industrije te favoriziranje domaćih preparata. Istovremeno se apelira na liječnike kako bi propisivanjem domaćih lijekova ne samo osigurali jeftinije liječenje pacijenata, već i poduprli daljnju izgradnju i napredak domaće kemijsko-farmaceutske industrije.³⁷ U Kaštelu d.d. u svrhu proizvodnje vlastite farmaceutske sirovine ustrojen je Preparativni odjel, preteča suvremenog odjela organskih sinteza, za pokusnu proizvodnju. U njemu započinje i prva sintetička proizvodnja lijekova poput *Tonokardina*, ovdje se sintetizira antiluetik *Novobi* i drugo, a organiziran je i istraživački odjel za farmakološko ispitivanje pripremljenih supstancija. Iste godine vanjskim suradnikom Kaštela postao je docent Kemijskog odjela zagrebačkog Tehničkog fakulteta Vladimir Prelog, kasnije redoviti profesor na Saveznoj visokoj tehničkoj školi u Zürichu i nobelovac, koji je zaslužan za osnivanje prvog znanstvenoistraživačkog odsjeka u ovoj tvornici 1936. godine. Njegov tim u to vrijeme činili su Eugen Cerkovnikov, kasnije profesor Medicinskog fakulteta u Rijeci, Viktor Hahn, profesor Tehnološkog fakulteta u Zagrebu i Pavao Štern, kasnije profesor farmakologije Medicinskog fakulteta u Sarajevu. Bio je to osvit antibiotske ere u kojemu 1935. njemački patolog i bakteriolog Gerhard Domagk otkriva prvi djelotvorni antibakterijski lijek *Prontosil* uspješan u suzbijanju streptokoka. Po revolucionarnosti, važnosti i utjecaju na daljnji razvoj terapije mnogi su ovo otkriće uspoređivali s otkrićem

³⁶ Peroš, Dragutin. U obranu pravedne stvari. // *Medicus* 1935; br. 5, str. 164-165.

³⁷ *Prilog propisivanja domaćih preparata*. // *Medicus* 1934; br. 3, bez paginacije, kao reklamni umetak između str. 96 i 97.

anestezije i asepsa. Ono je bilo i snažan poticaj istraživačima u propitivanju mogućnosti koje sulfanilamidi otvaraju, tim više što su uvođenjem određenih grupa u njihov spoj dobiveni i novi derivati izražene specifične djelotvornosti. Engleski kemičari, primjerice, 1938. godine pronalaze sulfapiridin specifičnog djelovanja protiv pneumokoknih, ali i gonokoknih i meningokoknih infekcija. U Americi i Engleskoj ubrzo je bio pripravljen i drugi derivat sulfanilamida, tzv. sulfatiazol, tj. njemu srodni sulfa-metil-tiazol.³⁸ Kemičari unutar *Kaštela* ne zaostaju nimalo za ovim događajima. Dapače, već godinu dana nakon Domagkova otkrića Prelog u suradnji s Ljubom Trinajstićem i Ernestom Rajnerom plasira na tržište sulfonamid pod imenom *Streptazol* koji ubrzo postiže golem uspjeh. Uz sulfanilamid (*Streptazol*), vlastitim sintetičkim postupkom stavljen je u promet rani sulfonamidski preparat (*Sulfapiridin*), potom sulfapiridin (*Plurazol*) te sulfatiazol (*Ultraseptil*). Kreće se u proizvodnju fenilazo-amino-piridina (*Eucistin*), kalcijskog levulinata, dietilamida nikotinske kiseline, te se postupno razvija i sinteza vitamina C. O pojedinim *Kaštelovim* preparatima objavljuju se zasebne studije. Tako je pod naslovom *Triumf kemoterapije. Kemoterapija bakterijskih infekcija. Streptazol, Plurazol, Elektil* informacije o ovim kemoterapeutičkim donio i posljednji, sedmi svezak *Medicinske praktične biblioteke* iz 1939. godine na 62 stranice.³⁹ Doista, to nije bio samo trijumf kemoterapije, već i trijumf tvornice *Kaštel* u kojoj je sinteza sulfonamida počela istodobno kada i u Velikoj Britaniji, a neki pokusni preparati izrađeni su i prije nego u mnogim većim i bogatijim zemljama. U navedenoj knjižici prezentirana su tri najvažnija *Kaštelova* sulfamidna preparata: *Streptazol*, efikasno sredstvo protiv streptokoknih infekcija, napose erizipela, puerperalne sepse, septikemije, gnojnih procesa na koži i sluznicama, streptokoknog meningitisa, gonoreje i infekcija mokraćnih putova, *Plurazol*, sredstvo protiv pneumokoka te *Elektil*, lijek protiv gonokoknih i stafilokoknih infekcija.

³⁸ Anonimno: Kratka povijest sulfanilamida. // *Medicus*, 1941; knj. III, br. 5, str. 217-219.

³⁹ Godine 1937. časopis *Medicus* pokreće *Medicinsku praktičnu biblioteku* u kojoj je do 1939. objavljeno 7 svezaka u obliku monografskih publikacija namijenjenih liječnicima – praktičarima.

Opisuju se način djelovanja, eksperimentalni i klinički rezultati te farmakologija i toksikologija.⁴⁰

Tijekom 1936. *Kaštelov* časopis *Medicus* obrazlaže zašto je u promet stavljen *Eukalcin* kao potpuno novi preparat koji sadrži kalcijski klinat. Priopćuje se da je tvornica *Kaštel* prva predala općoj uporabi ovaj peroralni preparat koji se sigurno resorbira. *Samo ta činjenica*, navodi se nadalje, *je bila odlučna da smo uveli Eukalcin u terapiju. Koliko nam je poznato u inostranstvu nema sličnog preparata. (...) Sinteza ove kalcijske soli obavlja se u našim laboratorijima, a gotovi se produkti i injekcije stalno kontroliraju u univerzitetskim institutima.*⁴¹

Gradeći svoje pogone i razvijajući proizvodnju, *Kaštel* usporedno razvija i učvršćuje svoj odnos s liječnicima, oslanjajući se uvelike na njihova iskustva u propisivanju lijekova. U to vrijeme propagandu njegovih proizvoda putem posjeta liječnicima provode dva liječnika medicine, dva magistra farmacije i jedan inženjer kemičar.⁴² *Medicus* u jednom od svojih brojeva otvara svoj sadržaj izravnim obraćanjem liječniku (*Poštovani gospodine doktore*) podsjećajući ga na uspjehe koje je polučio *Streptazol* u liječenju streptokoknih oboljenja (*Svi smo svjedoci velikog napretka na polju suzbijanja streptokoknih infekcija sulfonamidskim preparatima. Erizipel i mnoge druge bolesti uzrokovane streptokokima su dobile svoje specifično sredstvo Streptazol*).⁴³ Da su pozivi liječnicima temeljeni na sve većim i uvjerljivijim uspjesima ove tvornice urodili plodom, svjedoči i niz istaknutih imena, ponajprije suradnika u *Medicusovoj* rubrici *Originalia*, koji su se odazvali s cijeloga područja tadašnje Jugoslavije. Njihovi su radovi objavljeni na hrvatskom, srpskom i slovenskom jeziku, a od hrvatskih autora tu su ponajviše zastupljeni internisti (I. H. Botteri, M. Grossmann, A. Hahn, M. Budak, V. Boić, P. Sokolić, B. Stein, V. Vrhovac), fiziolozi (G. Merkulov, Š. Janović, V. Letica), infektolozi (I. Petrić), kirurzi (M. Duić), ginekolozi (V. Bazala, M. Dajč, S. Zanella), ortopedi (M. Meštrić, M. Petras), pedijatri (S. Kaluđerski), dermatovenerolozi (M. Schwarzwald), neuropsihijatri (Karminski, B. Berglas), inženjeri kemije (V. Brajković, E. Rajner). Teme koje obrađuju pojedini brojevi su raznolike. U broju 2 knjige II. iz 1936. godine pridodane su tablice za određivanje normalnog i patološkog bazalnog metabolizma pod naslovom "Tabellarium medici", a na stranicama *Medicusa* mogu se naći i podatci o Aschheim-Zondekovoju reakciji za otkrivanje rane trudnoće, budući da se ta reakcija izvodila u *Kaštelovu* Biološkom kontrolnom laboratoriju.⁴⁴ Bilo je to vrijeme u kojemu je harala tuberkuloza, bolest protiv koje još uvijek nema specifičnoga lijeka. Stranice *Liječničkog vjesnika* prožete su stoga brojnim raspravama o ovoj bolesti, a tijekom 1919. organizirana je tzv. *Anketa o tuberkulozi*, tematski stručni sastanak na kojem se iznose onodobne spoznaje o tuberkulozi pojedinih liječnika te organizacijski i zakonski prijedlozi.⁴⁵ Tom prigodom u prilogu *Liječničkog vjesnika* objavljen je i cjelovit

⁴⁰ Dugački, Vladimir. O 70. obljetnici časopisa "Medicus". // *Medicus* 2002; 11(2): 291-294.

⁴¹ Važna saopćenja. Zašto je stavljen u promet *Eukalcin*? // *Medicus* 1936; br. 8-9, str. 411-421.

⁴² Brajković, Vladimir. Kratki posjet tvornici *Kaštel*. // *Medicus* 1935; br. 5, str. 189.

⁴³ Poštovani gospodine doktore. // *Medicus* 1938; knj. II, br. 9, bez paginacije.

⁴⁴ Kasnije je zatvoren.

⁴⁵ Anketa o tuberkulozi. // *Liječnički vjesnik* 1920; 42: 108-160.

program *Povjerenstva za suzbijanje tuberkuloze* čija je uloga prije svega promidžba, pronalaženje suradnika i financijskih sredstava, s naglaskom na poticanju provođenja *higijenskih odredbi glede očuvanja od tuberkuloze i socijalnih mjera (osiguranje radnika, radnički stanovi) za poboljšanje načina života*.⁴⁶ Novoutemeljena farmaceutska industrija, s druge strane, na ovaj izazov pokušava odgovoriti svojim pristupom. U priručniku (rokovniku za liječnike) *Diarium medici* iz 1939. godine, u kojem se donose *specijalni preparati tvornice Kaštel, hormonski i organoterapijski preparati, indikacije za terapiju Kaštelovim specijalitetima, pregled indikacija i doziranje za hormonske preparate u ginekologiji, tabela trudnoće, doziranje lijekova za djecu, praktične mjere, odstranjivanje mrlja, i Kaštelovi vitaminski preparati*, može se naći i tuberkuloza kao indikacija za uporabu *Kaštelovih* proizvoda i to: *Eukalcin* granula, tableta ili sirupa, *Rubrophena*, *Sulfotina*, *Kreojodina*, *Vitaplexa A+D*, *Jekocitrola*, *Jekoslada*, *Cevite*, *Coderina*, *Demalgonila*, *Arsotonina* te *Birobin* sirupa.⁴⁷ Jednako tako, u 9. broju II. knjige *Medicusa* iz 1938. godine svi sadržaji su posvećeni rezultatima liječenja ove bolesti *Rubrophenom*. Navodi se kako je ovo novo kemoterapijsko sredstvo realizirano u suradnji kliničara i kemičara i, premda se *in vitro* ne pokazuje baktericidno djelovanje, ono prema navodima kliničara daje izvanredne rezultate u liječenju ekstrapulmonalne tuberkuloze. Budući da je donesena odluka da se preuzme pravo na priredbu *Rubrophena* u Jugoslaviji, kako bi se omogućila njegova što šira uporaba i jeftinija cijena, a u svrhu suzbijanja velikog narodnog zla – tuberkuloze, ovaj broj *Medicusa* donosi opsežan pregled literature i iskustava vezanih uz njegovu uporabu.⁴⁸ U to vrijeme na listi specijalnih preparata tvornice *Kaštel* nalaze se i *Cholparin*,⁴⁹ *Eucistin*, *Eulaksin*, *Gerulcin*, *Interphan*, *Istopirin*, *Jekocitrol*, *Lanaclarin* i drugi.⁵⁰ Tijekom 1939. osnovana je državna ustanova *Plibah* (Proizvodnja lijekova banovine Hrvatske), a taj je naziv 23. lipnja 1941. izmijenjen u Državni zavod za proizvodnju lijekova *Pliva* (proizvodnja lijekova i vakcina). U dvadeset

46 Anketa / Program Povjerenstva za suzbijanje tuberkuloze. Prilog Liječničkog vjesnika 1919., br. 10, I.-XI.

47 *Diarium medici*. Zagreb : Kaštel d.d., 1939. Hrvatski muzej medicine i farmacije, inv. br. HMMF-18.

48 Poštovani gospodine doktore. // *Medicus* 1938., 2(9), str. 1.

49 Na poledini *Medicusa* iz 1940. godine, knjiga III, broj 4, nalazi se reklama za ovaj antihipertonik u kojoj dominira crtež stresnog načina života i proizvodnje lijeka.

50 Specijalni preparati tvornice Kaštel. // *Medicus* 1938., knj. II, br. 9, umetak između 410. i 411. stranice.

godina svoga postojanja *Kaštel* se razvio u najpoznatiju farmaceutsku tvrtku koja zapošljava 170 – 200 zaposlenika, od kojih je 20 s akademskim obrazovanjem (magistri farmacije, kemičari, liječnici, komercijalisti), čiji se preparati rabe u svim domaćim bolnicama, zdravstvenim ustanovama i privatno. U to vrijeme niti jedan djelatnik nije stranac i poduzeće je po svojim djelatnicima i kapitalu u potpunosti domaće.⁵¹ Reklamni proizvodi postaju sve prepoznatljiviji, djelomično i zahvaljujući suradnji s akademskim slikarima koji ih promišljaju kao dio identiteta tvrtke i prepoznatljivog brenda za tržište. U razdoblju 1930. – 1940. osmišljen je niz reklama i farmaceutskih razglednica čiji je autor Pavao Gavranić.⁵²

U kolovozu 1945. godine tvornica je pripojena Državnom zavodu za proizvodnju lijekova *Pliva*. Poratni razvoj Plive bio je usmjeren na kemijsku proizvodnju, prvenstveno farmaceutskih sirovina, što je utjecalo na izgradnju većeg istraživačkog instituta s velikim brojem laboratorija i stručnih kadrova. Na tržište je tada poslan velik broj novih proizvoda i tridesetak патената за originalne proizvodne postupke.⁵³ Ranih pedesetih počinje se s proizvodnjom sulfonamida u većem opsegu⁵⁴ te s proizvodnjom barbiturata, askorbinske kiseline i drugih farmaceutskih sirovina. Koncentriraju se snage na proizvodnju farmaceutskih sirovina, antibiotika širokoga spektra (tetraciklin) te vitamina C (1956.) i B6 (1959.). Tijekom 1950-ih godina Pliva počinje s izvozom farmaceutskih kemikalija, lijekova i srebrnog nitrata, a od 1960. na izвозnoj su listi samo farmaceutske kemikalije i gotovi lijekovi.⁵⁵ Proizvodnja oksitetraciklina (1959.) postaje važna i u smislu izvoza pod zaštićenim nazivom *Geomycin*, u kombinaciji s

51 Kaštel tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d.d. (prigodom 20. godišnjice opstanaka). // Medicus 1941; knj. III, br. 5, str. 246-247.

52 Velik dio ovog materijala nalazi se u HMMF HAZU.

53 Anonimno. Od Kaštela do Plive. // Saopćenja 1961; 4(5) : 206-210.

54 U razdoblju od 1946. do 1962. Godine proizvodnja je sulfonamida u *Plivi* narasla na stotinjak tona godišnje.

55 Baković, Vladimir. Osvrt na značajne obljetnice u SOUR Pliva u 1981. godini. // Saopćenja 1981; 27(2): 171- 181.

vitaminima B skupine (*Bemycin*) i s drugim antibioticima (*Adimicin*, *Geonistin*) ili s kortikosteroidom (*Geokorton*). Iskustva stečena na području humane i veterinarske medicine potiču osvajanja i drugih područja, poput proizvodnje poljoprivrednih kemikalija, biljnih i kozmetičkih preparata.⁵⁶ Usporedo s razvojem proizvodnje razvija se i komercijalno poslovanje, koje od samih početaka uključuje ispitivanje tržišta, nabavu sirovina i ambalaže. Već tada je izašlo na vidjelo da je ambalaža jedna od najvećih financijskih stavki u proizvodnji lijeka te se navodi da 30% svih troškova otpada na troškove ambalaže. Postalo je jasno da se lijek ne može reklamirati kao roba široke potrošnje sredstvima laičke reklame. Potrošač se ne poziva izravno na korištenje lijeka, već putem posrednika, tj. liječnika. Razvija se, stoga, osobita strategija i pristup promociji proizvoda s posebnim naglaskom na suradnju s liječnicima. Prate se promocije liječnika, ubacuje se ime svakog diplomanda u kartoteku te mu se uz pismenu čestitku na diplomi šalju i prvi reklamni materijali. Tu se ostvaruju prvi koraci suradnje s liječnicima, koja se pomno razvija prerastajući u dugogodišnju ili u trajnu suradnju. Podatci objavljeni 1961. godine navode da deset propagandista iz tvornice obavi 30.000 izravnih posjeta liječnicima, čime se učvršćuje suradnja i razmjenjuju iskustva o lijekovima, njihovom djelovanju i prihvatljivosti u medicinskoj praksi.⁵⁷ Uz navedeno organiziraju se medicinski kongresi i savjetovanja, a tiska se i promidžbeni materijal: prospekti, karte, priručnici, katalogi, kalendari i slično. Tijekom 1966. održana je prva izložba *Plivinih* proizvoda u Londonu.⁵⁸ *Plivini* su nastupi u sklopu izložbenih prostora bili zapaženi, a šezdesetih je godina za njihov dizajn, kao i za dizajn *Plivinih* prospekata bio zadužen istaknuti hrvatski dizajner Milan Vulpe.⁵⁹ Kasnih sedamdesetih započinje rad na sintezi intermedijara za pripravu azitromicina, a do 1980. godine ostvaren je natprosječan rast proizvodnje. Tijekom deset godina od 1976. do 1986. uvedena su u proizvodnju 132 nova lijeka, od kojih 58 na temelju vlastite farmaceutske sirovine. Godine 1979. *Pliva* je prva u svijetu patentirala postupak za dobivanje semisintetskog makrolidnog antibiotika azitromicina, poznatog kao *Sumamed*, a to je otkriće najveći događaj u povijesti hrvatske farmaceutske industrije u cjelini. Otkrićem *azitromicina*, *Pliva* se svrstala među malobrojne farmaceutske kompanije koje imaju vlastiti, originalni lijek, a Hrvatska među samo 9 zemalja koje imaju vlastiti antibiotik. Zahvaljujući iznimnim terapijskim svojstvima, *Plivin Sumamed* izazvao je revoluciju u tadašnjem načinu liječenja te postao i do danas ostao jednim od najuspješnijih lijekova u svijetu. Autorski tim zaslužan za *azitromicin* proglašen je u Washingtonu "Herojima kemije 2000".⁶⁰

Tijekom svog razvoja *Pliva* je izrasla iz tipične lokalne tvrtke orijentirane uglavnom na lokalno tržište u snažnu regionalnu kompaniju i postala jednim od najpoznatijih brendova u regiji Srednje i Istočne Europe. Devedesetih su

⁵⁶ Baković, Vladimir. Razvoj Jugoslavenske farmaceutske industrije. // Saopćenja 1971; 14(1) : 53-58.

⁵⁷ Anonimno. Put na tržište. // Saopćenja 1961; 4(5): 234-236.

⁵⁸ Čapeta, Antun (ur.). Povjesnica Plive. Zagreb : Pliva d.d., 1996., str. 47.

⁵⁹ Milan Vulpe (1918. – 1990.), hrvatski slikar i grafički oblikovatelj. Pionir grafičkog dizajna u Hrvatskoj, poznat po oblikovanju korporativnog stila za *Chromos*, *Plivu* i *Inu*, pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća.

⁶⁰ Vojvodić, Alan ; Renata Valentić. Plivini znanstvenici – Heroji kemije 2000. //Medicus 2000; 9(2): 233.

Pavao Gavranić: TREBARBIT, predložak za reklamni prospekt "Plive", Zagreb, 1957.

godina otvoreni novi pogoni za proizvodnju azitromicina u Savskom Marofu i suhih oralnih oblika lijekova u Zagrebu te novi istraživački institut, a dominantna odrednica *Plivinog* poslovanja je njena internacionalizacija. Nakon zaokreta prema generičkom poslovanju, 2006. godine *Pliva* je ušla u strateško partnerstvo s američkom tvrtkom *Barr*, a do nove promjene vlasnika došlo je nakon nepune dvije godine, već 2008., kada je *Barr*, a s njime i *Pliva*, dobio novog vlasnika, izraelsku tvrtku *Teva*. *Pliva*, danas članica *Teva* grupe, najveća je farmaceutska tvrtka u Hrvatskoj i vodeća u regiji Južne i Istočne Europe. S 95 godina uspješnog farmaceutskeg poslovanja, *Pliva* je danas najveća farmaceutska kompanija u Hrvatskoj i jedna od vodećih izvoznica. Od 2008. ona posluje u sastavu *Teva* grupe, jedne od najvećih farmaceutskih kompanija u svijetu s temeljnim ciljem poboljšanja kvalitete života i zaštite zdravlja visokokvalitetnim i dostupnijim lijekovima.⁶¹

Tijekom svog razvoja *Pliva* je postigla veličanstvene rezultate, ne samo u proizvodnji i plasiranju svojih rezultata, već i u prepoznatljivosti svojih proizvoda i imidža općenito. Premda su kronike o *Plivinoj* povijesti vođene u kontinuitetu, u njima je začuđujuće malo pozornosti bilo posvećeno razvoju i procesima oblikovanja *Plivinog* oglašivačkog materijala i predmeta, poruka i kampanja. Stoga promidžbeni materijal proizvoda rane zagrebačke faze *Kaštelove* proizvodnje pohranjen u Hrvatskom muzeju medicine i farmacije HAZU može poslužiti kao svjedočanstvo ranog entuzijazma i početnih proizvodnih uspjeha *Kaštela* na tržištu, ali i ulaganja u njihovu vizualnu prezentaciju široj javnosti. Ovi su promidžbeni materijali važan indikator početka dizajna i promidžbe i čine dragocjeno polazište u poznavanju cjelokupnosti *Plivine* i nacionalne industrijske baštine.

⁶¹ Fresil, Sanja. 90 godina PLIVE (1921. – 2011.). // *Farmaceutski glasnik* 2012; 68(2): 114-120.

Literatura

- Aktoprotin injekcije za intramuskularnu i intravensku terapiju. // *Medicus* 1938., br. 5, bez paginacije – reklamni umetak između 212. i 213. stranice.
- Anketa / Program Povjerenstva za suzbijanje tuberkuloze. Prilog Liječničkog vjesnika 1919., br. 10, I-XI.
- Anketa o tuberkulozi. // Liječnički vjesnik 1920; 42: 108-160.
- Baković, Vladimir. Jubilarna dvadeseta godišnjica časopisa "Saopćenja". // *Saopćenja* 1974; 17(4), str. 253-254.
- Baković, Vladimir. Osvrt na značajne obljetnice u SOUR Pliva u 1981. godini. // *Saopćenja* 1981; 27(br. 2), str. 171-181.
- Baković, Vladimir. Osvrt na značajne obljetnice u SOUR Pliva u 1981. godini. // *Saopćenja* 1981; 27(2): 171-181.
- Baković, Vladimir. Razvoj Jugoslavenske farmaceutске industrije. // *Saopćenja* 1971; 14(1) : 53-58.
- Baković, Vladimir. Razvoj jugoslavenske farmaceutске industrije. // *Saopćenja* 1971; 14(1), str. 53-58.
- Botteri, Ivan. Distomatoza – metiljavost. // Liječnički vjesnik 1935; 57(5): 196-200.
- Braković, Vladimir. Kratki posjet tvornici Kaštel. // *Medicus* 1935; br. 5, str. 189.
- Čapeta, Antun (ur.). Povjesnica Plive. Zagreb : Pliva d.d., 1996.
- Diarium Medici. Zagreb : Kaštel d.d., 1939. Hrvatski muzej medicine i farmacije, inv. br. HMMF-18.
- Dugački, Vladimir. O 70. obljetnici časopisa "Medicus". // *Medicus* 2002; 11(2): 291-294.
- Fatović-Ferenčić, S.; Ferber-Bogdan, J. Ljekarnik Eugen Viktor Feller. // *Medicus* 1997; 6:277-284.
- Fresil, Sanja. 90 godina PLIVE (1921. – 2011.). // *Farmaceutski glasnik* 2012; 68(2): 114-120.
- Grdinić, Vladimir. Začetak industrijske proizvodnje lijekova. // *Ilustrirana povijest hrvatskoga ljekarništva*. Zagreb : HFD : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1997., str. 363.
- Hercog, Pavao; Mikić, Fedor. Efetusin – novi domaći lijek. // *Medicus* 1934, br. 2, str. 65-66.
- Kaštel d.d. dopis Uredništvu Vjesnika ljekarnika. // *Vjesnik ljekarnika* 1933; 15:288.
- "Kaštel" tvornica kemičko-farmaceutskih proizvoda d.d. Karlovac. // *Vjesnik ljekarnika* 1921.; 3(9-10): 151-153.
- "Kaštel" Tvornica kemijsko farmaceutskih proizvoda d.d. Zagreb. // *Farmaceutski vjesnik* 1929; 19 (poseban broj): 30-31.
- Kaštel tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d.d. (prigodom 20. godišnjice opstanka). // *Medicus* 1941; knjiga III, broj 5, str. 246-247.
- Kolibaš, Mijo. Metiljavost (distomatosis) kod čovjeka. // Liječnički vjesnik 1930; str. 274-276.
- Kovačević, Kruno. Gustav Janeček jedan od pokretača hrvatske farmaceutске industrije. // *Gustav Janeček (1848-1929) : život i djelo* / (ur.) V. Grdenić. Zagreb : HAZU, 2012., str. 151-161.
- Kratka povijest sulfanilamida. // *Medicus*, 1941; knj. III, br. 5, str. 217-219.
- Marušić, A.; Fatović-Ferenčić, S. Adoption of the double dummy trial design to reduce observer bias in testing treatments. // *Journal of the Royal Society of Medicine* 2013; 106: 196-198.
- Neka opažanja sa živinim diureticima. // *Medicus* 1935; br. 7, str. 309-310.
- Nove smjernice vitaminske terapije – vitamini kao medikamenti. // *Medicus* 1938; br. 7, str. 397-406.
- Novi preparati. // *Medicus* 1934; br. 2 i 3, str. 71 i 103.
- Novi preparati. // *Medicus* 1938; knj. 2, br. 7, str. 438.
- Novobi antiluetik. // *Medicus* 1938; br. 7, knj. II, str. 457.
- Od Kaštela do Plive. // *Saopćenja* 1961; 4(5) : 206-210.
- Odobreni specijaliteti. // *Vjesnik ljekarnika* 1933; 15: 963.
- Pavičić, Željko (ur.). Pliva 50. godina. Zagreb : Pliva / Odjel za propagandu, 1971.
- Peroš, Dragutin. U obranu pravedne stvari. // *Medicus* 1935.; 57(5): 171-172.
- Peroš, Dragutin. U obranu pravedne stvari. // *Medicus* 1935; br. 5, str. 164-165.
- Poštovani gospodine doktore. // *Medicus* 1938., 2(9), str. 1.
- Poštovani gospodine doktore. // *Medicus* 1938; knj. II, br. 9, bez paginacije.
- Prijavljeni specijaliteti Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja 5. prosinca 1936. godine. // *Apotekarski vjesnik* 1937; 19: 139.
- Prilog propisivanja domaćih preparata. // *Medicus* 1934; br. 3, bez paginacije, kao reklamni umetak između str. 96 i 97.
- Puhalo, Branko. Noviji nazori o liječenju anemija. // *Medicus* 1934; br. 3, str. 83.
- Put na tržište. // *Saopćenja* 1961; 4(5): 234-236.
- Razvoj nauke o vitaminima. // *Medicus* 1935; br. 7, str. 269-276.
- Reklama za proizvode *Kaštel d.d.* // *Vjesnik ljekarnika* 1929; 11(1): 54.
- Rukavina, Walter. Oboljenja od metiljavosti kod čovjeka. // Liječnički vjesnik 1935; 57(8): 326-331.
- Specijalni preparati tvornice Kaštel. // *Medicus* 1938., knj. II, br. 9, umetak između 410. i 411. stranice.
- Surparil – univerzalni spazmolizikum. // *Medicus* 1938., broj 7, reklama, bez paginacije.
- Svijet, 20. 12. 1930., br. 26, knj. 10, str. 708.; 3. 1. 1931., br. 1, str. 3; 10. 1. 1931., br. 2, str. 39; 31. 1. 1931., br. 5, str. 147.
- Šćrbašić, Mira. Tradicija se nastavlja – izazov budućnosti. // *Zbornik liječnika Hrvatske 1874-1974. / (ur.) Predrag Keros*. Zagreb : Zbor liječnika Hrvatske, 1974.
- Tonokardin. // *Medicus* 1935., br. 5, poledina časopisa.
- Trgovačke vijesti: Jecovitol sa D-vitaminom standardizirano riblje ulje. // *Vjesnik ljekarnika* 1930;12: 531.
- Važna saopćenja. Zašto je stavljen u promet Eukalcin? // *Medicus* 1936; br. 8-9, str. 411-421.
- Vojvodić, Alan ; Renata Valentić. Plivini znanstvenici – Heroji kemije 2000. // *Medicus* 2000; 9(2): 233.
- Vukić, Feđa. Umjetnost uvjeravanja. Oglašavanje u Hrvatskoj 1835. – 2005. Zagreb : MUO, 2006., str. 14.
- Zanela, Srećko. Klimakterij. // *Medicus* 1934; br. 2, str. 41-46.

ЈАЧА ОТПОРНУ
СНАГУ ОРГАНИЗМА
У БОРБИ
ПРОТИВ БОЛЕСТИ

ПОСПЕШУЈЕ
НОРМАЛАН
РАСТ
ЗУБАЛА

ПОПРАВЉА
ТЕК И ПОСПЕШУЈЕ
ИЗМЕНУ
ТВАРИ

ПОДУПИРЕ
СНАЖАН РАСТ
КОСТИЈУ И
МИШИЋА

ЈЕСОВИТОЛ

 Каштел

Reklamni dizajn Pavla Gavranića za tvornicu lijekova *Kaštel* u zbirkama Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Silvija Brkić Midžić

U fundusu Hrvatskog muzeja medicine i farmacije HAZU nalazi se zaokružena serija od 34 reklamne razglednice koje je Pavao Gavranić dizajnirao za tvornicu lijekova *Kaštel d. d.* u Zagrebu u razdoblju između 1935. i 1940. godine.¹ Muzej također posjeduje kolekciju od 24 različita primjerka ambalaže proizvođa tvornice *Kaštel* iz istog razdoblja, ali nažalost do sada nije utvrđeno tko ih je dizajnirao.² Ova muzejska priča o *Kaštelu* upotpunjena je trima primjercima liječničkih dnevnika³ s popisom lijekova, njihovim sastavom i indikacijama, koje je *Kaštel* izdao 1939. godine pod naslovom *Diarium medici*, a koji su stigli u Muzej 2015. godine kao donacija iz ostavštine zagrebačkog liječnika Luje Naletilića. U Kabinetu grafike HAZU, u okviru dokumentarne građe iz ostavštine Pavla Gavranića, čuva se još 25 različitih reklamnih razglednica iz iste serije, niz od devet skica za reklame i dva reklamna prospekta za *Kaštel*, podrijetlom iz donacije umjetnikove supruge Angele Gavranić. Uz to smo u izložbu uvrstili dva primjera Gavranićeva dizajna za *Plivu* iz 1950-ih: predložak za reklamni prospekt *Trebarbit* (kat. br. 74) i naljepnicu *Vitacitrol* (kat. br. 75) iz Kabineta grafike kao svjedočanstvo o kontinuitetu suradnje *Kaštela/Plive* s Pavlom Gavranićem. Za izložbu su odabrani i primjeri oglasa, članaka i dokumenata vezanih za djelatnost tvornice *Kaštel* iz Odsjeka za povijest medicinskih znanosti Zavoda za povijest i filozofiju znanosti HAZU.

Namjera je ove izložbe i kataloga predstaviti javnosti specifičan segment kulturne baštine iz zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, te na primjeru tvornice *Kaštel* posvjedočiti o ulozi i doprinosu primijenjene umjetnosti kao propagandne potpore primjeni znanosti u razvoju i napretku farmaceutske industrije u Hrvatskoj. U tom kontekstu Gavranićev niz reklama nametnuo se kao značajan jer predstavlja relativno veliku i smislenu cjelinu prikladnu za prezentiranje dometa rane hrvatske farmaceutske propagande, tim više što se može lako povezati s drugim vrstama muzejske i arhivske građe kao što su liječnički dnevnici u nakladi *Kaštela* iz 1939. godine koji sadrže promidžbeni tekst o lijekovima, ambalaža *Kaštelovih* lijekova iz 1930-ih i ranih 1940-ih te raspoloživa dokumentacija o radu *Kaštela* u tom razdoblju. Važno je naglasiti da je autor ove serije reklama jedan od vodećih hrvatskih majstora grafike, čiji je opus valoriziran, ali nažalost još uvijek nedovoljno poznat široj javnosti, što

¹ Prilikom osnivanja Muzeja ova građa preuzeta je od Odsjeka za povijest medicinskih znanosti, kamo je pak dospjela 2005. godine, kada ju je Kabinet grafike HAZU ustupio iz svoje zbirke u kojoj posjeduje više primjeraka.

² Podrobnija analiza ambalaže lijekova tvornice *Kaštel* bit će predmetom naših budućih istraživanja.

³ Pod nazivom "liječnički dnevnik" misli se na današnji rokovnik, svojevrsnu poslovnu bilježnicu s korisnim podacima o lijekovima namijenjenu za upotrebu u liječničkoj praksi.

kat.br. 33

se posebice odnosi na pojedine segmente poput ovoga koji do sada nisu bili publicirani.

Svestrani likovni umjetnik Pavao Gavranić (Zagreb, 18. X. 1905. — Zagreb, 16. VII. 1973.), slikar i grafičar, povjesničar umjetnosti, likovni pedagog, dao je najzapaženiji doprinos na području primijenjene grafike te se smatra jednim od glavnih protagonista razvoja hrvatskoga grafičkog dizajna. Njegov opus u području reklamne grafike jedan je od najvažnijih u modernoj hrvatskoj kulturi. Prvenstveno se to odnosi na brojne plakate koje je oblikovao između 1930-ih i 1950-ih, znatno pridonijevši uspostavljanju visokih standarda grafičkog dizajna u tržišnoj komunikaciji u nas. Svoja umjetnička djela (slike, crteže i grafike) predstavio je na brojnim skupnim izložbama i samo jednoj samostalnoj, koja je bila priređena u prosincu 1952. godine u Salonu ULUH-a u Zagrebu. Za popularni časopis *Svijet* oblikovao je naslovnice i ilustrirao kratke priče u razdoblju od 1930. do 1936. godine. Gavranićevi dizajnerski radovi uvršteni su u antologije hrvatskoga grafičkog dizajna⁴ te izlagani na dvjema monografskim izložbama.⁵

Govoreći o Gavraniću i Glumcu kao dizajnerima, Predrag Haramija zaključuje: *“Nisu stvarali samo plakate već su djelovali na svim područjima grafičkog dizajna. Točnije, stvarali su plakat kao jedan dio vizualnog sklopa propagandne*

4 Renata Gotthardi-Škiljan, *Plakat u Hrvatskoj do 1941.*, Zagreb, 1975.; Feđa Vukić, *Stoljeće hrvatskog dizajna*, Zagreb, 1996.; Lada Kavurić, *Stoljeće hrvatskog plakata*, Zagreb, 2001.

5 Predrag Haramija, *Majstori hrvatskog plakata Pavao Gavranić i Sergije Glumac*, Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, listopad – studeni 1994.; Vesna Kedmenec Križić, *Pavao Gavranić : radovi iz Kabineta grafike HAZU*, Kabinet grafike HAZU, Zagreb, studeni – prosinac 2005.

kat.br. 33

kampanje za neki proizvod: zajedno s njim stvarali su i letke, prospekte, omotnice, ambalažu gotovo istovjetnih vizualnih svojstava. Nisu se prepuštali “umjetničkom dojmu”, već su nastojali sustavno razložiti likovni problem, tj. najbolje i najučinkovitije prenijeti propagandnu poruku likovnim sredstvima. U svome likovnom izrazu težili su plošnosti, krajnjoj redukciji teksta i pojednostavljenju prikazanih oblika. U svoj rad vješto su asimilirali iskustva art decoa, kubizma i konstruktivizma. Koristili su često kontraste jarkih boja kako bi privukli pozornost. Redovno je tekst na plakatu savršeno usklađen, harmoniziran sa slikom.”⁶

Vesna Kedmenec Križić prikazuje opus Pavla Gavrančića iz fundusa Kabineta grafike na sljedeći način: “U Gavrančićevu djelovanju tridesetih godina posebno mjesto zauzima dizajn plakata. Četrdesetak plakata i nacrti za plakate koliko ih se iz ovog perioda čuva u Kabinetu grafike razotkrivaju Gavrančića kao vješta i duhovita propagandista te suvremenog i modernog grafičkog dizajnera. (...) Stilizirani art deco jednostavnih i često geometrijskih formi i elegancije prožima Gavrančićeve plakate. (...) Uz plakate Gavrančić je često oblikovao i drugi propagandni materijal vezan uz određeni proizvod (letke, prospekte, omote, dizajn ambalaže i novinske reklame). (...) Kada stvara plakate Gavrančić se često koristi jednostavnim geometrijskim plošnim formama, koje daju osnovni ton plakatu, a onda ih sintetizira voluminoznim detaljima i za svaku

⁶ Haramija, Predrag. *Majstori hrvatskog plakata Pavao Gavrančić, Sergije Glumac* : Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, listopad – studeni 1994. [predgovor katalogu izložbe]. Zagreb : Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 1994.

priliku drukčije komponiranom tipografijom. (...) Asimilirajući pozitivna dizajnerska iskustva vremena u kojemu je živio Gavranić je do Drugog svjetskog rata stvorio niz plakatnih rješenja s likovnim prikazima pojednostavljenih oblika, kontrastnih boja i dobro usklađenog reduciranog teksta.” Stavljajući Gavranića u kontekst istodobnih zbivanja na hrvatskoj likovnoj sceni, autorica zaključuje: *“Njegovo široko polje interesa i djelovanja utkalo se u kulturni i likovni život posebice tridesetih godina dvadesetog stoljeća. Ponajbolji Gavranićevi radovi vezani su uz grafički dizajn tih godina kada postaje aktivni protagonist proboja modernog grafičkog dizajna u Hrvatskoj. Gavranićevo djelo je, uz radove nekoliko drugih umjetnika u periodu do Drugog svjetskog rata, sinonim za uzlet grafičkog dizajna u Hrvatskoj te je kao takvo pronašlo svoje mjesto i zauvijek pohranjeno u povijesti hrvatske likovne umjetnosti.”*⁷

Gavranićev su opus valorizirali i drugi povjesničari umjetnosti u osvrtima na spomenutu izložbu. Tako Marina Baričević donosi sažet i precizan opis glavnih značajki Gavranićeva plakatnog opusa: *“...plakati su mu razumljivi, dopadljivi. Brojni su izvedeni u stilu art decoa (...). Većinu odlikuje ovladanost zadane plohe koja je riješena u sukladnom trojstvu slike, boje i teksta. Sliku tvore konstruktivni elementi, koji nerijetko prelaze u asocijativnost geometrijskog lika. Neku dušu ‘običnog oglasa’ postiže crtež duhovite potke. Boje su kontrastne i čiste – dekorativne (crvena, žuta, plava, zelena, crna). Odjekuju vedro i nameću se.”*⁸ Darko Glavan konstatirao je kako *“kod vrhunskih majstora ne postoji uvjerljivo razgraničenje između ‘niže’ i ‘više’ umjetnosti jer je upravo u magistralnoj stilizaciji podjednako nadahnutoj art decoom, sintetskim kubizmom i konstruktivizmom Gavranić dosegnuo svoje najosobnije domašaje”*⁹, dok Marko Kružić piše: *“Reklame za brojne tadašnje tvornice poput Varte, Bate, Luxa ili Tivara, plakati za Zagrebački zbor i Velesajam, reklame i plakati za ljekarničke proizvode, gumene potplate, motorna ulja ili likere, manifestacije poput plesova, utrka ili sokolskih sletova, pa i intimniji crteži, portreti i autoportret, pokazuju kako je Gavranić njihovim oblikovanjem udovoljavao željama naručitelja, ali je i zadovoljio svoju umjetničku crtu u tadašnjim umjetničkim manirama, od artdekoovskih dama pa do gotovo apstraktnih i suprematističkih poteza.”*¹⁰ Snježana Pavičić sumarno zaključuje: *“Pavao Gavranić jedan je od glavnih protagonista plakatne umjetnosti četvrtog desetljeća. Uz Felleru, studio Imago, Otta Antoninija, Sergija Glumca i članove Atelijera TRI on je istinski kreator onodobne estetike oglašavanja.”*¹¹

U okviru kompleksne kulturološke izložbe *Art déco i umjetnost u Hrvatskoj između dva rata* (Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2011.) Gavranić je također bio zastupljen odabranim radovima, a Jasna Galjer ga je u svom tekstu istaknula među kreativnim osobnostima koje su bitno doprinijele strategiji modernog

⁷ Kedmenec Križić, Vesna. *Pavao Gavranić : radovi iz Kabineta grafike HAZU* : Kabinet grafike HAZU, Zagreb, studeni – prosinac 2005. [predgovor katalogu izložbe]. Zagreb : Kabinet grafike HAZU, 2005., str. 6-11.

⁸ Baričević, Marina. *Dokumentarni prilog za sliku jednog doba : uz izložbu plakata i grafika Pavla Gavranića u Kabinetu grafike HAZU*. // Novi list, Mediteran, 13. 11. 2005., str. 8.

⁹ Glavan, Darko. *Zaboravljeni autor antologijskih djela*. // Jutarnji list, 4. 1. 2006., str. 24, 33.

¹⁰ Kružić, Marko. *Doza konkretne umjetnosti : Pavao Gavranić, Radovi iz Kabineta grafike HAZU, Kabinet grafike HAZU, Zagreb, 7. studenog — 7. prosinca 2005.* // Vijenac 305, 24. 11. 2005., str. 9.

¹¹ Pavičić, Snježana. *Pavao Gavranić : umjetnost oglašavanja*. // Kontura 87, prosinac 2005., str. 96.

načina tržišnog komuniciranja koje zahvaljujući Zagrebačkom zboru postaje sastavni dio vizualne kulture¹².

Likovna rješenja u seriji Gavranićevih reklama za *Kaštel* kreirana su također u duhu njegova plakatnog dizajna iz 1930-ih: karakteriziraju ih plošnost, pojednostavljeni oblici, jake boje, voluminozni detalji, pažljivo odabrana tipografija, ali i nešto više teksta nego što je slučaj u njegovim ranijim radovima, što ukazuje na pretpostavku o posebnim željama naručitelja. Naime, svrha ovih reklama unekoliko se razlikuje od svrhe njegovih poznatih plakata za Zagrebački zbor i razne industrijske proizvode: ove razglednice bile su namijenjene liječnicima, a ne potrošačima (pacijentima), budući da u to vrijeme nije bilo moguće kupiti lijekove bez liječničkog recepta. Gavranićev pristup oblikovanju ovih grafičkih

kat.br. 31 / kat.br. 32

rješenja stoga uključuje sofisticiranu idejnu podlogu, znanstveno utemeljen narativni pristup, ali često i duhovite metafore u kojima se ovaj grafički vlemajstor suvereno poigrava na semantičkoj i oblikovnoj razini, promišljeno varirajući suodnos tipografije, slike i verbalne poruke, kako bi za svaki pojedini proizvod pronašao specifičnu i maksimalno efektanu propagandnu poruku.

Prema autorovom pristupu oblikovanju propagandne poruke ove bismo reklame mogli podijeliti u nekoliko skupina: tipografsko-simbolička rješenja; metafora / humor / dosjetka; stilizirani ljudski likovi i prizori; stilizirani prikazi ljekovite biljke; kombinacija doslovnog prikaza ambalaže lijeka i siluete / medicinskog crteža čovjeka; kombinacija fotografije i tipografije. Brojnošću i kvalitetom izdvajaju se dvije skupine: tipografsko-simbolička (18) te metaforičko-humoristička rješenja (16).

¹² Galjer, Jasna. *Art déco u primijenjenoj umjetnosti i dizajnu*. // *Art déco i umjetnost u Hrvatskoj između dva rata* / (ur.) Miroslav Gašparović, Anđelka Galić. Zagreb : Muzej za umjetnost i obrt, 2011., str. 23-60.

EFETUSIN

САДА
ВЕЋА
БОЦА

**ОДЛИЧНО СРЕДСТВО
ПРОТИВ КАШЉА**

EFETUSIN ориг. боце с око 120 г
EFETUSIN велика боца с око 300 г

kat.br. 28

ACIPHEN

ОДСТРАЊУЈЕ
ОВЕ РЕУМАТИЧНЕ БОЛОВЕ ИЗ
НОСТИ, МИШИЋА И ЗГЛОВОВА

kat.br. 41

KAŠALJ

SIGURNO LIJEČI

EFETUSIN

SIRUP »KAŠTEL«

**Odličan domaći
biljni ekspektorans**

Sastav: Efedrin, saponini, kodein,
gomenol i mentol

Originalne boce: oko 115 g

Dnevno 3 velike žlice

Kaštel D.D. ZAGREB

TISKANICA

Gospodin

Dr. Brajer Karlo

Z A G R E B

Jurišićeva ul. 5/II.

kat.br. 28

kat.br. 17

KOMPONENTE

CHOLPARIN

HOLIN

PERPARIN

JOD

TEOBROMIN

ZNIŽUJEJO

KRVNI TLAK

Kaštel

VISOKOVALENTNI VITAMINSKI

PREPARAT

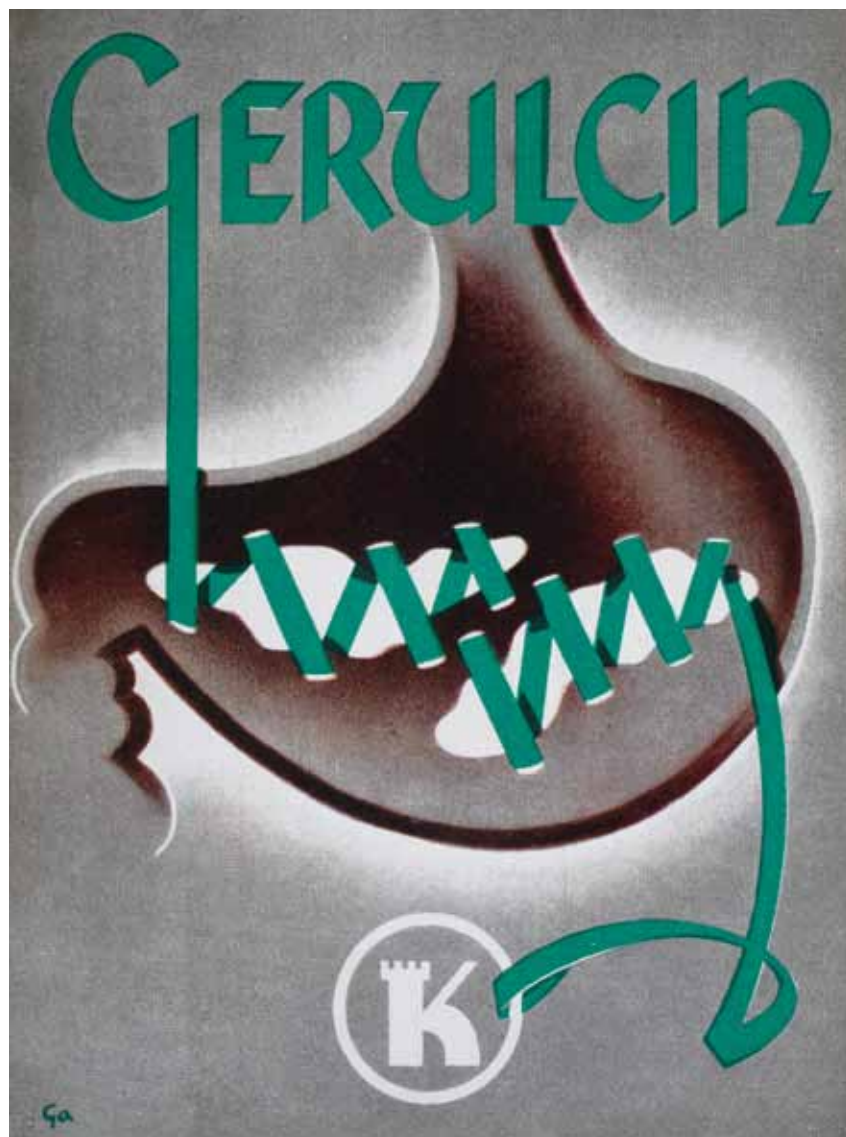

BEC EVIT

NEURITIDE, REUMATIZAM,
OPĆA SLABOST, REKONVA-
LESCENCA, ŠEĆERNA BOLEST

Tipografsko-simbolička rješenja autor je koristio pri oblikovanju reklama za *Cholparin* (kat. br. 4, 36), *Efetusin* (kat. br. 28), *Eukalcin* (kat. br. 12), *Injekcije* (kat. br. 16, 17), *Istopirin* (kat. br. 31, 32), *Jekocitrol* (kat. br. 37), *Tonovin* (kat. br. 27), *Becevit* (kat. br. 40), *Aciphen* (kat. br. 41), *Eucistin* (kat. br. 45), *Jekosladi* (kat. br. 47), *Gripochin* (kat. br. 55, 56), *Antigonin* (kat. br. 58) i *Novobi* (kat. br. 61).

U ovoj skupini krajnjom redukcijom likovnih elemenata izdvajaju se dvije varijante reklame za *Istopirin*, lijek protiv bolova, zasnovane isključivo na tipografiji i verbalnoj poruci. U jednoj od njih Gavranić polazi od pitanja što treba bolesniku protiv bolova, gdje autor koristi hipertrofirana slova u riječi "ŠTO"

kat.br. 13

kat.br. 15

kat.br. 9

s upitnikom, kako bi oblik slova “O” odigrao simboličku ulogu glave pacijenta omotane rupcem, ukazujući na glavobolju. Za drugu reklamu autor se poslužio eliptičnom kombinacijom verbalnog i likovnog izraza: umjesto dovršetka započete rečenice, u riječi “bolovi” slova su izlomljena, što ukazuje na siguran učinak lijeka. Za onoga tko želi saznati više, nastavak slijedi manjim slovima. Druga najbrojnija skupina reklamnih razglednica koju smo okvirno opisali odrednicama *metafora / humor / dosjetka* obuhvaća reklame za *Eucistin* (kat. br. 26, 48), *Eukalcin* (kat. br. 9, 52), *Eulaksin* (kat. br. 34, 35), *Gerulcin* (kat. br. 13), *Interphan* (kat. br. 33), *Novurit* (kat. br. 29, 30), *Streptazol* (kat. br. 14, 15), *Gripochin* (kat. br. 42), *Aktedron* (kat. br. 43), *Efetusin* (kat. br. 51) i *Jecovitol* (kat. br. 62). Gavranić ovdje poseže za metaforama kako bi ukazao na djelovanje lijeka i pritom često postiže duhovite učinke, što je osobito došlo do

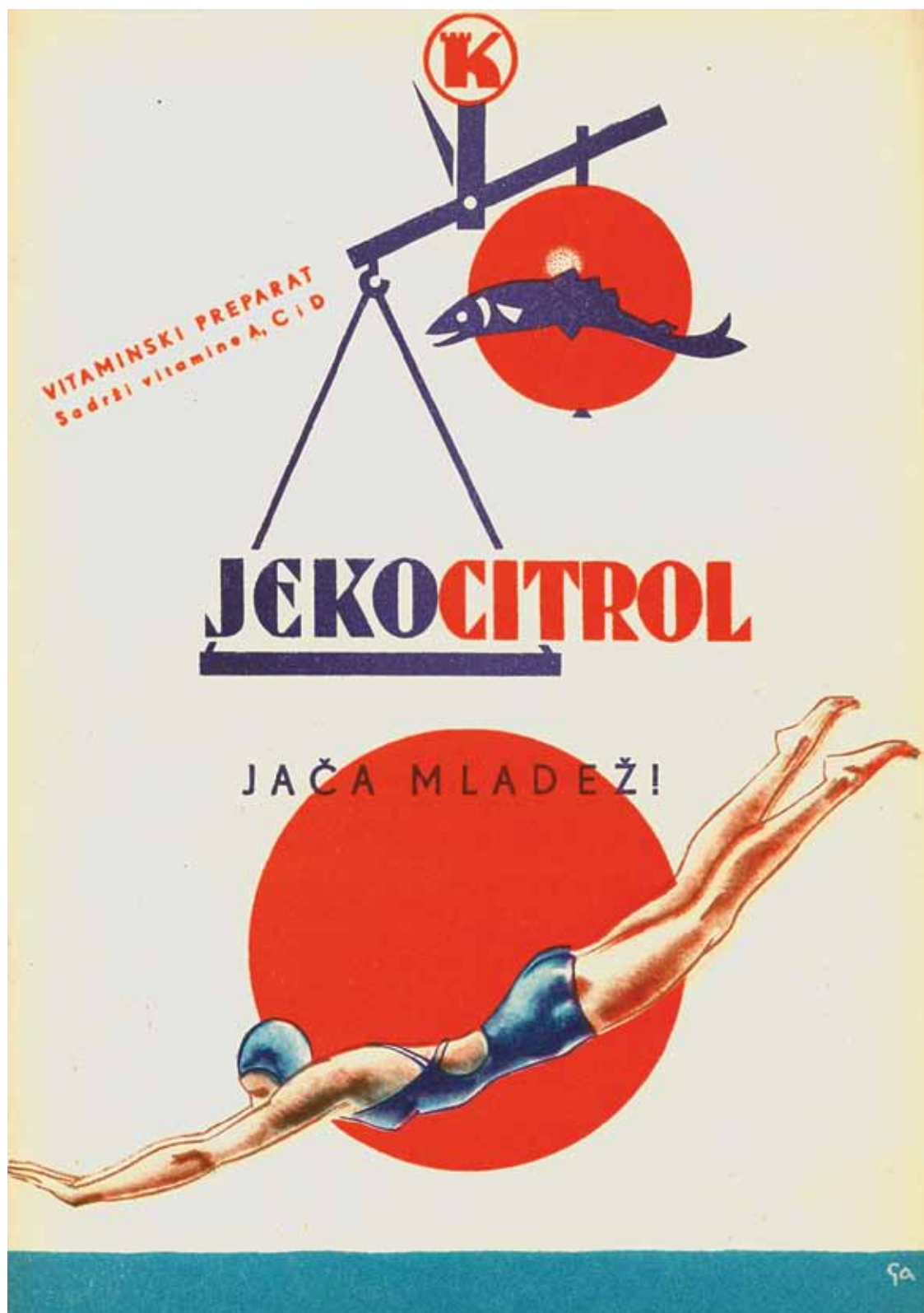

kat.br. 8, 19

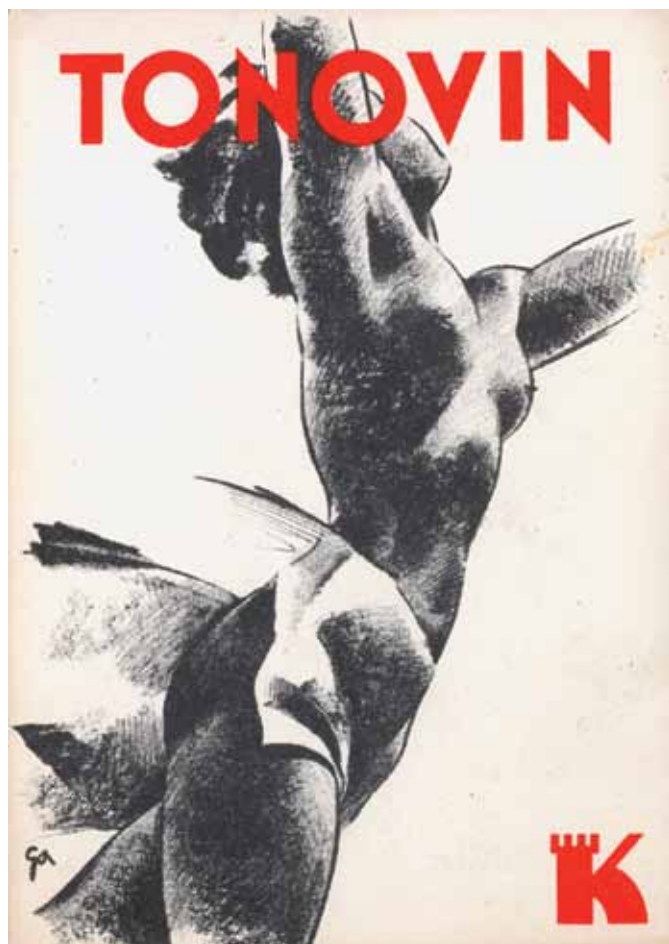
kat.br. 23, 49

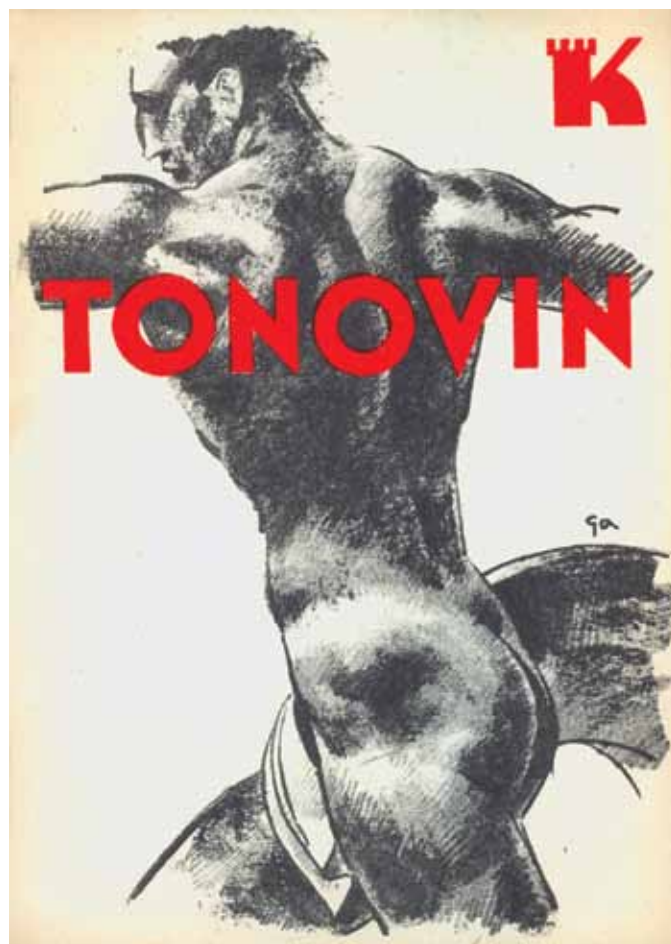

kat.br. 39

kat.br. 44

kat.br. 53

izražaja u slučaju reklama za *Eulaksin* (sredstvo za poticanje probave), gdje se autor likovno igra s uobičajenim izrazima “otvaranje” i “stolica”.

Treću skupinu čine *stilizirani ljudski likovi i prizori*, zastupljeni na reklamama za *Birobin* (kat. br. 21, 22, 23, 49), *Eukalcin sirup* (kat. br. 19, 20), *Interphan* (kat. br. 5), *Jecovitol* (kat. br. 7), *Jecovitol mast* (kat. br. 8), *Jekocitrol* (kat. br. 38), *Streptazol-kinin* (kat. br. 39), *Tonovin* (kat. br. 44, 53) i *Aktedron* (kat. br. 50) gdje autor stavlja u fokus čovjeka (muškarca, ženu, dijete, majku s djetetom,

kat.br. 6

kat.br. 25

obitelj) te krajnje pojednostavljenim likovnim sredstvima (forma i pokret tijela, simboličke naznake uzroka i posljedice ozljede, rumeni obrazi...) ukazuje na blagotvorni učinak lijeka ili vitaminskog pripravka na zdravstveno stanje i kvalitetu života ljudi. Likovna rješenja za *Streptazol-kinin* i *Aktedron* po odabiru motiva i načinu oblikovanja mogu se usporediti s poznatim Gavranićevim reklamama za odijela *Tivar* i likere *Pokorny*.

Sljedeću skupinu čine *stilizirani prikazi ljekovite biljke*. Riječ je o reklamama za lijek *Lanaclarin* baziran na ljekovitoj biljci *digitalis lanata* (kat. br. 6, 24, 25, 60). Sve četiri varijante izvedene su u samo dvjema bojama – zelenoj i crnoj, a relativno mnogo teksta riješeno je jednostavnom tipografijom u suglasju s dijagonalnom kompozicijom slike.

Dvije ponešto zahtjevnije i kompleksnije reklame za *Eukalcin* (kat. br. 10, 11) Gavranić je osmislio kombiniranjem doslovnog prikaza ambalaže lijeka i

EUKALCIN

RESORBIRA SE SIGURNO I BRZO

INDIKACIJE ZA EUKALCIN:

SLAB RAST ZUBA I KOSTIJU, RAHITIS

I OSTEOMALACIJA, GRAVIDITET I DOJENJE

SLABOKRVNOST, OPĆA SLABOST, TUBER-

KULOZA PLUĆA, AKUTNE I KRONIČNE

UPALE, NEURASTENIJA, URTIKARIJA

RAZNA KRVARENJA ITD.

 Kaštel d.d. Zagreb

obrisa figure čovjeka. U prvoj varijanti prikazana je samo crna silueta čovjeka laktom naslonjenog na kutiju *Eukalcina*, koji unosi u sebe kalcij istaknut kemijskim simbolom i crvenom bojom, dok je logotip *Kaštela* iskorišten kao konstruktivni element u kompoziciji slike – postament na kojemu stoji ambalaža lijeka. Time autor ujedno sugerira da je na ugledu *Kaštela* čvrsto utemeljena vjerodostojnost djelotvornosti reklamiranog proizvoda – korisnik se može na njega osloniti. U drugoj varijanti figura čovjeka (u istoj pozi kao prethodna) prikazana je u presjeku, s vidljivim organima, ali rezana ispod koljena, tako da je izostavljen “postament” – logotip. Ova dva rješenja međusobno se razlikuju i po količini teksta, koja svjedoči da je naručitelj bio sklon naraciji i opširnijem elaboriranju indikacija.

I naposljetku, fotografiju je u ovom nizu autor iskoristio za pet reklama, i to za *Sterilne injekcije Kaštel* (kat. br. 18), *Eukalcin* (kat. br. 46), *Coderin* (kat. br. 54), *Eulaksin* (kat. br. 57) i *Efetusin* (kat. br. 59). U reklami za *Sterilne injekcije*

kat. br. 65, 71, 64

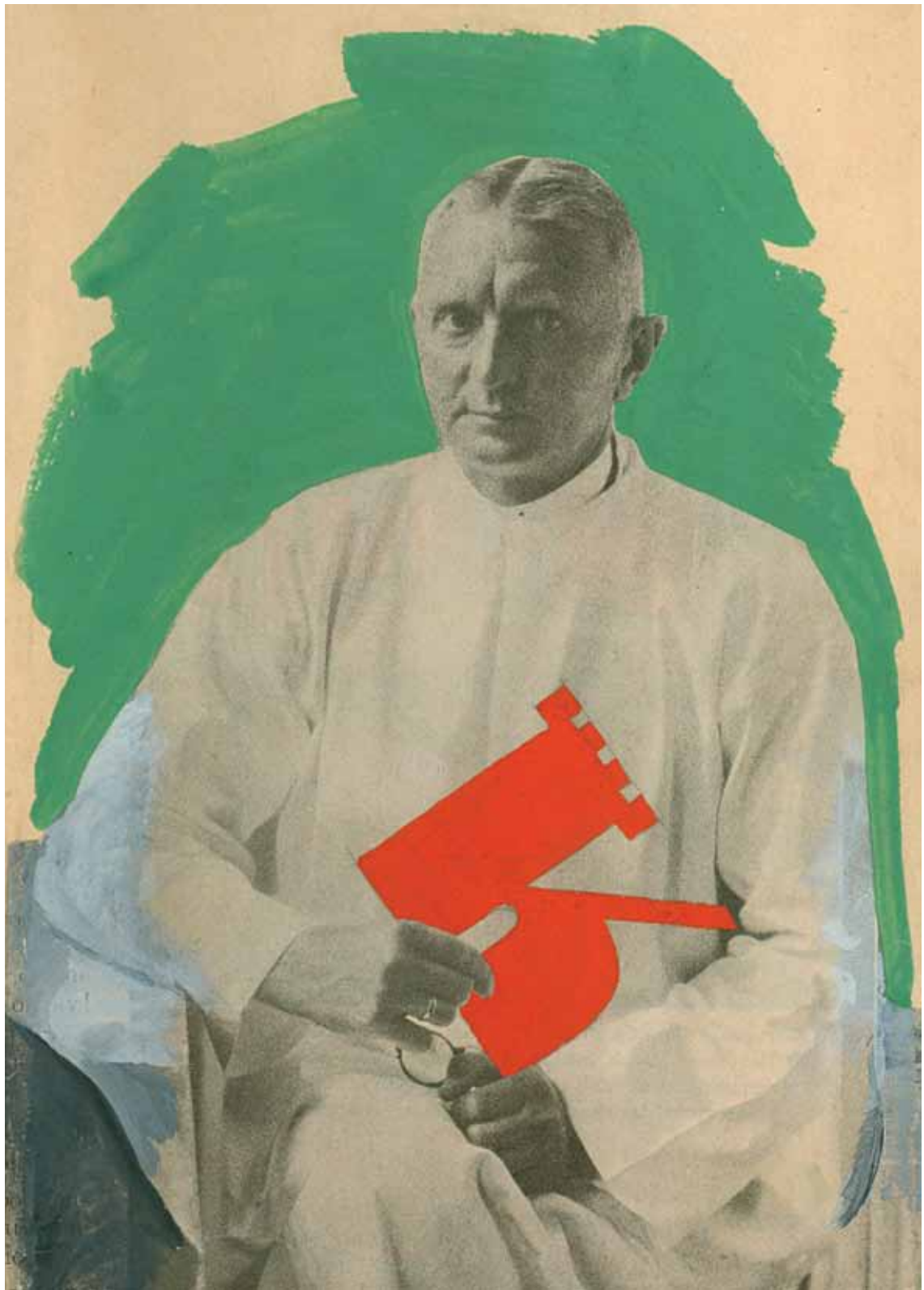
Kaštel fotografija laboratorijske opreme služi kao tamnosiva pozadina na kojoj se efektno ističe dijagonalno komponirana reklamna poruka, sastavljena od naziva proizvoda izvedenog crvenim tipografskim znakovima te od shematskog crteža štrcaljke za injekcije i logotipa tvornice *Kaštel* koji su otisnuti bijelom bojom. Ova reklama razlikuje se od ostalih po odabiru građivnih elemenata slike i tipografskog fonta: dok su na gotovo svim ostalim razglednicama korištena velika tiskana slova – verzal, ovdje je naziv proizvoda otisnut kurentom (malim slovima) u fontu koji asocira na rukopis.

Zahvaljujući skicama za reklame koje su sačuvane u ostavštini Pavla Gavranića, saznajemo više o njegovim metodama rada i misaonim procesima tijekom kreiranja pojedinih oblikovnih rješenja. Tako nam niz skica za *Eulaksin* omogućuje rekonstruiranje cijelog postupka iskušavanja raznih varijanti i pročišćavanja vizualne poruke sve do odabira najefektnijih inačica.

Sagledavajući seriju reklamnih razglednica Pavla Gavranića za proizvode tvornice *Kaštel* kao cjelinu, možemo zaključiti da je autor pristupio zadatku profesionalno, studijski, ali i umjetnički inventivno, te je promišljanjem verbalne poruke i pažljivom gradnjom vizualnog znaka uspio postići visoku kvalitetu likovnih rješenja, čak i u slučajevima zahtjeva za prevelikom količinom teksta na jednom grafičkom listu. Stoga ove majstorske grafičke minijature ništa ne gube niti u povećanju, dapače, izložba bi trebala posvjedočiti kako neke od njih funkcioniraju i kao dojmljivi, sugestivni plakati koji bi lako mogli postati prikladnim ukrasom za suvremene liječničke ordinacije, jer predstavljaju spoj baštine hrvatske farmaceutske propagande i visokih dometa likovne kulture prve polovine prošloga stoljeća.

LITERATURA

- Baričević, Marina. *Dokumentarni prilog za sliku jednog doba : uz izložbu plakata i grafika Pavla Gavranića u Kabinetu grafike HAZU*. // Novi list, Mediteran, 13. 11. 2005., str. 8.
- Galjer, Jasna. *Art déco u primijenjenoj umjetnosti i dizajnu*. // Art déco i umjetnost u Hrvatskoj između dva rata / Gašparović, Miroslav ; Anđelka Galić (ur.). Zagreb : Muzej za umjetnost i obrt, 2011., str. 23-60.
- Glavan, Darko. *Zaboravljeni autor antologijskih djela*. // Jutarnji list, 4. 1. 2006., str. 24, 33.
- Gotthardi-Škiljan, Renata. *Plakat u Hrvatskoj do 1941: prinos proučavanju hrvatskog plakata* : katalog izložbe : [JAZU, Kabinet grafike, 3. veljače – 8. ožujka 1974]. Zagreb : Kabinet grafike HAZU, 1975.
- Haramija, Predrag. *Majstori hrvatskog plakata Pavao Gavranić, Sergije Glumac* : Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, listopad – studeni 1994. [katalog izložbe]. Zagreb : Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 1994.
- Kavurić, Lada. *Stoljeće hrvatskog plakata* [katalog izložbe]. Zagreb: Kabinet grafike HAZU, 2001.
- Kedmenec Križić, Vesna. *Pavao Gavranić : radovi iz Kabineta grafike HAZU* : Kabinet grafike HAZU, Zagreb, studeni – prosinac 2005. Zagreb : Kabinet grafike HAZU, 2005., str. 6-11.
- Kružić, Marko. *Doza konkretne umjetnosti : Pavao Gavranić, Radovi iz Kabineta grafike HAZU, Kabinet grafike HAZU, Zagreb, 7. studenog – 7. prosinca 2005*. // Vijenac 305, 24. 11. 2005., str. 9.
- Pavičić, Snježana. *Pavao Gavranić : umjetnost oglašavanja*. // Kontura 87, prosinac 2005., str. 96.
- Tenžera, Marina. *Zaboravljeni majstor plakata*. // Vjesnik, 10. 11. 2005., str. 42.
- Vukić, Feđa. *Gavranić, Pavao*. // Hrvatski biografski leksikon. Sv. 4 : E-Gm. Zagreb : Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1998.
- Vukić, Feđa. *Stoljeće hrvatskog dizajna* [katalog izložbe]. Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 1996.
- Vukić, Feđa. *Umjetnost uvjeravanja : oglašavanje u Hrvatskoj 1835. – 2005* [katalog izložbe]. Zagreb : Hrvatski oglasni zbor, 2006.

Kaštel at its Peak

Advertising and Packing of Medicines Produced by the Zagreb Kaštel Factory in the 1930s and the 1940s

Pliva is the largest pharmaceutical company in Croatia and one of the leading companies in Southeast Europe thanks to its highly competent employees, innovative technologies and continuous investments in production. Its 95-year old productive development opens a layered insight into different historical aspects ranging from its rich pharmaceutical experience in developing almost all therapeutic groups and active pharmaceutical components to various marketing strategies advancement. *Pliva's* success and status may largely be attributed to its in-house research and development of finished dosage forms and active pharmaceutical ingredients. This process can be traced back to *Pliva's* predecessor *Kaštel*, particularly when Vladimir Prelog joined its expert team and introduced a financially successful method of producing *Streptazol*, one of the first commercial sulfonamides.

The first chapter of this catalogue describes the early milestones of *Kaštel's* production, as well as the first organised research projects that started in 1936. Before long, it became apparent that advertisement was a potent strategic tool that the company could use to gain sustainable competitive advantage, as well as to enhance products and corporate identity.

In this respect, a glance into *Kaštel's* products marketing reveals the beginnings of the medicalisation of life in our territory through the role of pharmaceutical industry on the one hand, and general practitioners on the other, as well as policies of drug popularisation and company interests in medical education advancement through different media. Furthermore, the role of pharmaceutical company in motivating prominent design experts for their market strategies has been evident since the 1930s. Therefore, the work by Pavao Gavranić presented here gives an opportunity to comprehend both the beginnings of industrial design in our territory and Gavranić's inventive techniques and achievements. Moreover, it opens up the area of the so far neglected part of *Kaštel/Pliva's* commercial strategy history and verification as a basis for further research.

„KAŠTEL”
tvornica kemijsko-
farmaceutskih proizvoda d.d.
KARLOVAC

Notr. nallegl.
20% & 10 cm

Kaštel
d.d. ZAGREB

„KAŠTEL”
Fabrique de produits chimique
et pharmaceutiques S.A.
KARLOVAC.

50 kom.
TABLETTAE
CARDIOTONICAE
po prof. Dr. A. Ignjatovskom
1—2 tablete u veće
Izdaje se samo na recept
Kaštel d.d.
Zagreb

„KAŠTEL”
sterilne
injekcije
Sadržaj
3 ampule

Izdaje se samo na recept
R. br. 9384 od 23 IV. 1937.

Kaštel

tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d. d.
Zagreb

Samo na liječnički propis.

„KAŠTEL”
tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d. d.
ZAGREB.

„KAŠTEL”
tvornica kemijsko-
farmaceutskih proizvoda d.d.
KARLOVAC

**„KAŠTEL” jamči za točan na signaturi
označen postotni sadržaj i potpunu sterilnos**

„KAŠTEL”

tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d. d.
ZAGREB

Štedite pillice !

Usled ratnih prilika
i teške dobave prisiljeni
smo štedjeti s pillicama.

„KAŠTEL”
Fabrique de produits chimiques
et pharmaceutiques S.A.
KARLOVAC.

(KAŠTEL)
Chinin, mar. 0,25
Urethan 0,25

Izdaje se samo na recept
R. br. 9384 od 23 IV. 1937.

Kaštel

tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d. d.
Zagreb

**„KAŠTEL” jamči za
točan na signaturi
označen postotni
sadržaj i potpunu
sterilnost**

**„KAŠTEL” se porte garant de la sterilité et de
la dose exacte indiquée sur l'étiquette.**

Katalog

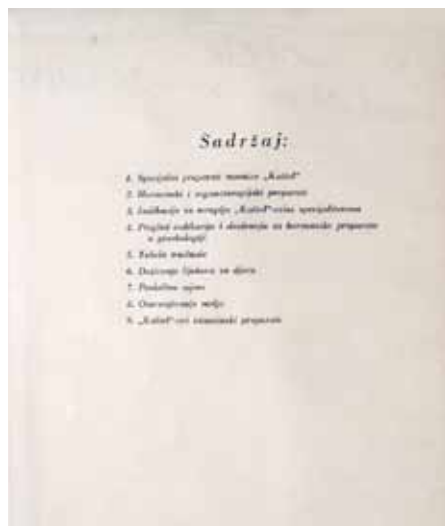

0-674-48-24 IV 48

DIARIUM

MEDICI

LIJEČNIČKI DNEVNICI

1. DIARIUM MEDICI

Liječnički dnevnik doktora Luje Naletilića
nakladnik: Tvornica lijekova “Kaštel”, Zagreb, 1939.
Zagreb, 01. 01. – 29. 04. 1941.
papir; karton; tekstil
24,7 x 21 cm
datacija, gornji rub, rukopis na koricama kemijskom olovkom: *od 1. 1. 41. - 29. IV 41*
inv. br. HMMF-12
Dar obitelji Naletilić, Zagreb, 19. 05. 2015.

Dnevnik sadrži tekst tvornice lijekova “Kaštel” o preparatima, indikacijama, doziranju, praktične savjete. Podnaslovi naizmjenice ćirilicom i latinicom.

Korice “Diariuma medici” restaurirao je Mario Kauzlarić, mk knjigovežnica i kartonaža, a snimio ih je Goran Vržina, ACOS servis.

2. DIARIUM MEDICI

Liječnički dnevnik doktora Luje Naletilića
nakladnik: Tvornica lijekova “Kaštel”, Zagreb, 1939.
Zagreb, 30. 10. 1945. – 31. 01. 1946.
papir; karton; tekstil
24,7 x 21 cm
datacija, gornji rub, rukopis na prvom listu tušom: *xxxv/45. / od 30.X.45. - 31.I.46*
inv. br. HMMF-13
Dar obitelji Naletilić, Zagreb, 19. 05. 2015.

Dnevnik sadrži tekst tvornice lijekova “Kaštel” o preparatima, indikacijama, doziranju, praktične savjete. Podnaslovi naizmjenice ćirilicom i latinicom.

Korice “Diariuma medici” restaurirao je Mario Kauzlarić, mk knjigovežnica i kartonaža, a snimio ih je Goran Vržina, ACOS servis.

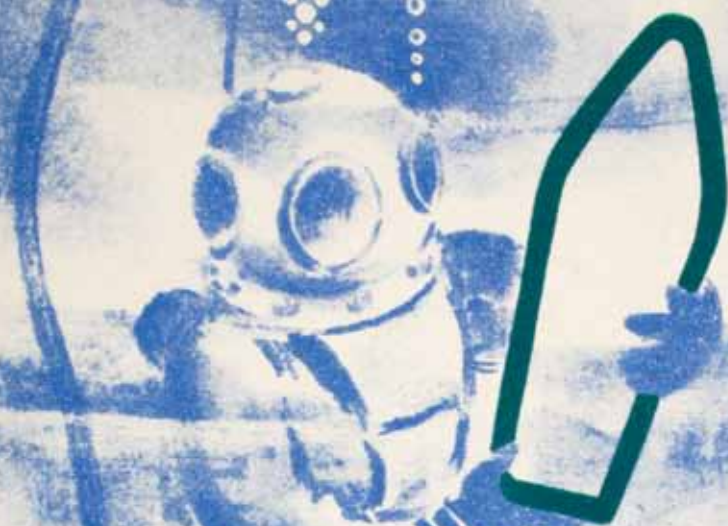
3. DIARIUM MEDICI

Liječnički dnevnik dr. Luje Naletilića
nakladnik: Tvornica lijekova “Kaštel”, Zagreb, 1939.
Zagreb, 22. 08. – 29. 10. 1945.
papir; karton; tekstil
24,7 x 20,4 cm
datacija, gornji rub, rukopis: *xxxiv / od 22. VIII. 1945. - 29. 10. 1945.*
inv. br. HMMF-18
Dar obitelji Naletilić, Zagreb, 19. 05. 2015.

Dnevnik sadrži tekst tvornice lijekova “Kaštel” o preparatima, indikacijama, doziranju, praktične savjete. Podnaslovi naizmjenice ćirilicom i latinicom.

Korice “Diariuma medici” restaurirao je Mario Kauzlarić, mk knjigovežnica i kartonaža, a snimio ih je Goran Vržina, ACOS servis.

NOVURIT

SUPOZITORIJE

- UVIJEK PRI RUCI -
ZA IZAZIVANJE JAKE DIJUREZE

ga

REKLAMNE RAZGLEDNICE

4. CHOLPARIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
14,8 x 10,3 cm
tekst reklame, poledina: KOMPO-
NENTE / CHOLPARIN / HOLIN / PER-
PARIN / JOD / TEOBROMIN / ZNIŽU-
JEJO KRVNI TLAK / Kaštel
tekst na poledini, lijevo: Za terapi-
jo hipertonijske / CHOLPARIN / "KA-
ŠTEL" / (holin, perparin, aljodon,
teobromin) / Fiole po 20 tableta ;
3 krat na dan 1-2 tableti / Fiziološki
regulator krvnog pritiska / Indika-
cije: hipertonijska, hipertenzija, arte-
rijoskleroza / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore:
TISKOVINE

inv. br. HMMF-111

Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lije-
kova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na
kartonu. Na poledini opisni tekst
i pregradna linija za adresu, gore
natpis: TISKOVINE.

5. INTERPHAN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame: INTERPHAN / VRA-
ĆA RADOST GIBANJA / KOD / REU-
ME, / GIHTA, / ISHIJASA / ITD.
signatura, l. d.: Ga
logotip, desno gore: K

tekst na poledini, lijevo: Novo an-
tireumatično sredstvo / INTER-
PHAN / "KAŠTEL" / (fenilcinkoninska
kiselina u najpogodnijem obliku)
/ Liječi mišićni i zglobovi reumati-
zam, / ishijas, neuralgije / Inter-
phan injekcije / Orig. kutije s 5 am-
pula po 5 ccm / Daju se po volji
intramuskularno ili / intravenozno
/ (Injekcije su posve bezbolne!) /
Interphan mast / Orig. tube s 30 g
masti / Interphan tablete / Orig. fi-
ole s 20 tableta / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
inv. br. HMMF-112
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

6. LANACLARIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame: DIGITALIS / LANATA
/ DELOTVORNA / TVAR SADA SE /
ODREĐUJE / VAGANJEM / U ODREĐE-
NIM / KOLIČINAMA / LANACLARIN
logotip, donji rub: Kaštel
signatura, l. d.: Ga
tekst na poledini, lijevo: Prema je-
dinici težine / se dozira novi prepa-
rat digitalisa / Lanacларin / "Kaštel"
/ kristalizirani genuini glikozidi
/ iz digitalis lanate / 1 tableta = 1
supozitorija = 45 kapi = 0.5 mg /
1 ampula = 0.4 mg Lanaklarina /
Zato je i uspeh konstantan! / Kaštel
a. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
inv. br. HMMF-113

Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

7. JECOVITOL

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame, ćirilicom: JAĆA OT-
PORNU / SNAGU ORGANIZMA / U
BORBI / PROTIV BOLESTI / POSPE-
ŠUJE / NORMALAN / RAST / ZUBA-
LA / POPRAVLJA / TEK I POSPEŠUJE
/ IZMENU / TVARI / PODUPIRE /
SNAŽAN RAST / KOSTIJU I / MIŠĆA
/ JECOVITOL / Kaštel
logotip, donji rub: Kaštel
tekst na poledini, lijevo: Jekovitool
/ "Kaštel" / je najbolji riblji zejtin
ko- / jemu je još dodano A i D- / vi-
tamina / Brz i siguran / uspeh / kod
rahitisa, slabokrvno- / sti, tetanije,
opšte sla- / bosti i osteomalacije.
/ Dovoljna je jedna kašika dnevno! /
Kaštel a. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
inv. br. HMMF-114
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

8. JECOVITOL MAST

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,3 cm
tekst reklame: JECOVITOL MAST /
ODLIĆNO SREDSTVO KOD / OPEKLI-
NA / I OSTALIH RANA

logotip, gore desno: K
signatura, gornji rub: Ga
tekst na poledini, lijevo: VITAMIN-
SKA / MAST / JECOVITOL / MAST
"Kaštel" / Odlićno sredstvo za epi-
te- / lizaciju i brzo zarašćivanje /
rana / Tuba s 40 g - Boce sa 100 i
500 g / Kaštel a. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
inv. br. HMMF-115
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Na licu reklame naziv latinicom,
opisni tekst ćirilicom; na poledini
opisni tekst ćirilicom.

9. EUKALCIN – ĆVRSTOĆA I SNAGA

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,1 x 14,4 cm
tekst reklame: EUKALCIN / ĆVR-
STOĆA I SNAGA
logotip, donji rub: K
signatura, d.d. na grafici: Ga
tekst na poledini, djelomice ćiri-
licom: Za uspešnu peroralnu kal-
cijsku terapiju / Klinićki i ekspe-
rimentalno je dokazano da nakon
upotrebe / kalcijskog kinata dolazi
sigurno do povećanja kalcija u krvi
/ EUKALCIN / "Kaštel" / sadriži kal-
cijski kinat, a nalazi se u prometu
kao / EUKALCIN-GRANULE / S D-
VITAMINOM / Limene kut. sa 100
g zrnaca 2-4 kavene kašike dnev-
no / EUKALCIN-SIRUP / S A-, B- i
D-VITAMINOM / Orig. boce sa 160
g sirupa 2-3 srednje kašike dnevno
/ EUKALCIN-TABLETE / Fiole s 20

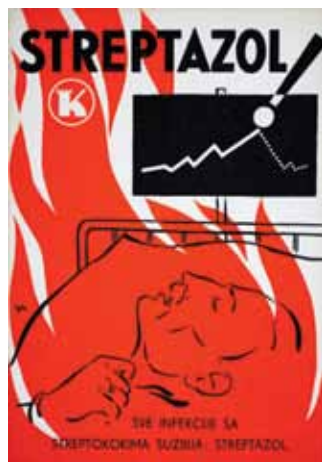
5

12

11

14

16

tableta po 0,5 g kalc. kinata / 2-3 tablete dnevno / Eukalcin je jeftin! / Kaštel a. d. Zagreb / TISKANICA inv. br. HMMF-116 Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

10. EUKALCIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

16 x 11 cm

tekst reklame: EUKALCIN / RESORBIRA SE SIGURNO I BRZO / INDIKACIJE ZA EUKALCIN: / SLAB ERAST ZUBA I KOSTIJU, RAHITIS / I OSTEOKALACIJA, GRAVIDITET I DOJENJE / SLABOKRVNOST, OPĆA SLABOST, TUBER- / KUZOZA PLUĆA, AKUTNE I KRONIČNE / UPALJE, NEURASTENIJA, URTIKARIJA / RAZNA KRVARENJA ITO. / Kaštel d.d. Zagreb
logotip, l. d. na grafici: k

tekst na poledini, djelomice ćirilicom: Klinićki i eksperimentalno je dokazano da / nakon upotrebe KALCIJSKOG KINATA / dolazi sigurno do POVEĆANJA KAL- / CIJA U KRVU / EUKALCIN "KAŠTEL" / sadrži KALCIJSKOG KINATA, a nalazi se u prometu kao. / Eukalcin - granule / s D-vitaminom / Sadrži 20% kalcijuskog kinata s 80% še- / ćera s korigencijama, te 1000 internac. jedi- / nica D-vitamina u jednoj maloj kašiki (= 5 g) / Limene kutije sa 100 g zrnaca - 2-4 kavene / kašike dnevno / Eukalcin-tablete / Sadrže 0,5 g kalcijuskog kinata u tabkleti / Fiole s 20 tableta 2-3 tablete dnevno / EUKALCIN se upotrebljava PERORALNO u svim / slučajevima gde je indicirana kalcijuska terapija / EUKALCIN je jeftin! / Kaštel fabrika hemijsko-farmacajtskih proizvoda a. d. Zagreb / Tiskanka
inv. br. HMMF-117

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteća Plive) na kartonu – žuta podloga. Na licu

reklame tekst latinicom, na poledini opisni tekst ćirilicom.

11. EUKALCIN – ZA KALCIJSKU TERAPIJU

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

16 x 11 cm

tekst reklame: EUKALCIN / KLINIČKI I EKSPERIMENTAL- / NO JE DO- KAZANO DA SE / EUKALCIN SIGURNO RESOR- / BIRA I PRELAZI U KRV I / TAKO DOLAZI U SVE ORGANE

tekst na poledini lijevo: EUKALCIN-GRANULE / s D-vitaminom / Sadrže 20% kalcijuskog kinata i 80% še- / ćera s korigencijama, a osim toga još / 1000 internac. jedinica D-vitamina u 1 / žličici zrnaca. Limene kutije sa 100 g / granula / EUKALCIN-TABLETE / Sadrže 0,5 g kalcijuskog kinata / Fiole s 20 tableta / INDIKACIJE: / Opća slabost djece i odraslih, rahitis, / slabi rast kostiju i zubi, graviditet i doje- / nje, slabokrvnost, tuberkuloza, skrofulo- / za, astma, urtikarija, akutne i kronične / upale, adneksitis, neurastenija, krvarenja / DOZIRANJE: / 2 do 3 žličice granula ili 2 do 3 tablete / dnevno / EUKALCIN "Kaštel" se upotrebljava u svim sluča- /jevima gdje je indicirana KALCIJSKA TERAPIJA / EUKALCIN je jeftin! / Kaštel tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d.d. Zagreb
tekst na poledini desno: Tiskanka
inv. br. HMMF-118
Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

12. EUKALCIN – VELIK NAPREDAK

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

15,2 x 10,4 cm

tekst reklame: EUKALCIN / Velik napredak / EUKALCIN / GRANULE /

s D-vitaminom / EUKALCIN tablete / i / EUKALCIN / INJEKCIJE / POTPUNA TOPLJIVOST / SIGURNA RESORPCIJA / VELIK SADRŽAJ KALCIJA / INTRAVENOZNE I INTRAMUSKULARNE INJEKCIJE

signatura, l. d.: Ga

tekst na poledini, lijevo: EUKALCIN "Kaštel" / GRANULE s D-vitaminom / Orig. kutije sa 100 g Dnevno 2-3 žličice / EUKALCIN "Kaštel" / TABLETE / Fiole s 20 tableta Dnevno 2-3 tablete / EUKALCIN "Kaštel" / INJEKCIJE / Kutije s 10x2 ccm, 5x5 ccm, 3x10 ccm / Po potrebi 2-10 ccm dnevno / intravenozno ili intramuskularno / EUKALCIN JE INDICIRAN / U SVIM SLUČAJEVIMA GDJE SE UPOTREBLJAVA / KALCIJSKA TERAPIJA / Kaštel d. d., Zagreb tekst na poledini, gore desno: TISKANICA

inv. br. HMMF-119

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu – bijela podloga, sa slikom ambalaže lijeka i injekcije.

13. GERULCIN

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić

Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

14,9 x 10,4 cm

logotip, sredina dolje: κ

signatura, l. d.: Ga

tekst na poledini, lijevo: Ozdravi / Želodčni in duode- / nalni ulcus / GERULCIN / "KAŠTEL" / (4-na raztopina histidina) / Intramuskularne neboleče injekcije / Rentgenološko dokazano ozdravljenje / Orig. škatlje s 5 in 10 amp. / 20 dni po 1 amp. dnevno / Bolečine popustijo v naj- / krajšem času / Kaštel d. d. Zagreb tekst na poledini, gore desno: TISKOVINE

inv. br. HMMF-120

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu, siva podloga. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

14. STREPTAZOL

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić

Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

15 x 10,5 cm

tekst reklame: STREPTAZOL / SVE INFEKCIJE SA / STREPTOKOKIMA SUZBIJA: STREPTAZOL

logotip, l. g.: κ

signatura, l. d. na grafici: Ga

tekst na poledini, lijevo: Streptazol / "KAŠTEL" / Dosedaj najjače in naj- / uspešnejše specifično / sredstvo proti strepto- / kokom / INDIKACIJE: erizipel, sepsa, febrilni abortus, gnojni / procesi, škrlatinka itd. / Streptazol tablete / Orig. fiole s 20 tabletami po 0,5 g. / Dnevno 3 krat i do 2 tableti / Po potrebi Streptazol injekcije / Orig. škatlje s 5 amp. po 5 ccm / Kaštel d. d. Zagreb tekst na poledini, gore desno: TISKOVINE

inv. br. HMMF-121

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

15. STREPTAZOL

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić

Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

10,5 x 15 cm

tekst reklame: STREPTAZOL / PUERPERALNA SEPSA! / FEBRILNI ABORTUS! / GNOJNE ANGINE! / PERITONITIS! ERIZIPEL! / SKARLATINA!

signatura, l. d.: Ga

logotip, desno gore: κ

tekst na poledini, lijevo: Specifično sredstvo za vse sterep- / tokokne

infekcije / Streptazol / "KAŠTEL" / tablete in injekcije / delujejo terape- / utično in profi- / laktično / Do sedaj najboljša kemoterape- / utično sredstvo na tem polju / orig. fiole s 20 tabletami po 0,5 g / Orig. škatlje s 5 amp. po 5 ccm / Dnevno 3 krat 1 do 2 tabletali po po- / trebi injekcije. / Kaštel d. d. Zagreb tekst na poledini, gore desno: TISKOVINE

inv. br. HMMF-122

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

16. INJEKCIJE KAŠTEL

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić

Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

10,4 x 14,9 cm

tekst reklame: INJEKCIJE / KONTROLA NA STERILITET / KEMIJSKA KONTROLA / TEHNIČKA DOTJERANOST / Kaštel

tekst na poledini, lijevo: vsaka ampula tvornice / "Kaštel" gre skozi / TRI NAJTOČNEJŠE / KONTROLE / tehnično, / klinično in / bakterijološko / Sterilnost kontrolira upravnik Higijenskoga zavoda med. fakulteta v Zagrebu g. prof. Dr. M. Prica / Zato zahtevajte izrecno vedno / le sterilne injekcije "Kaštel" / Kaštel d. d. Zagreb

tekst na poledini, gore desno: TISKOVINE

inv. br. HMMF-123

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu, crna podloga. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

17. INJEKCIJE

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić

Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

10,5 x 15 cm

tekst reklame, lice razglednice:

KONTROLA NA STERILITET / KEMIJSKA KONTROLA / INJEKCIJE

logotip, lice razglednice: κ

tekst na poledini, lijevo: Savesnost / kontrole / jamči za kakvoću / sterilnih injekcija / fabrike "Kaštel" / Sterilitet kontrolira upravnik Higijenskog zavoda / Med. Fakulteta u Zagrebu g. prof. dr. M. Prica / Tražite stoga izričito / sterilne injekcije "Kaštel"! / Kaštel a. d. Zagreb tekst na poledini, gore desno: Tiskanica

inv. br. HMMF-124

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu, bijela podloga. Na poledini opisni tekst na ćirilici.

18. STERILNE INJEKCIJE KAŠTEL

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić

Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

14,7 x 10,5 cm

tekst reklame, lice razglednice: Sterilne / injekcije / Kaštel

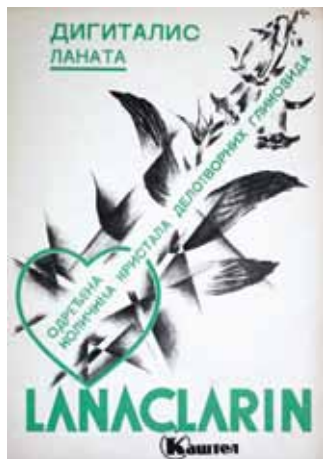
signatura, l. d.: Ga

tekst na poledini, lijevo: Kaštel / proizvaja v svoji tovarni / vse sterilne injekcije / ki so pod stalno / kemično, / klinično in / bakterijološko kontrolu / Sterilnost kontrolira upravnik Higijenskoga Zavoda / Med. Fakultete v Zagrebu g. prof. Dr. M. Prica. / Kaštel d. d. Zagreb tekst na poledini, gore desno: TISKANICA

inv. br. HMMF-125

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu, crno-bijela fotografija. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

24

21

22

20

19. EUKALCIN SIRUP – KALCIJ I VITAMINI

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova “Kaštel”; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,5 x 15 cm
tekst reklame, lice razglednice: EUKALCIN SIRUP / KALCIJ I VITAMINI
logotip, l. g.: K
signatura, d.d. na grafici: Ga
tekst na poledini, lijevo: Osobito prikladno sredstvo / kod rekonvalescenata i / u dječjoj praksi / EUKALCIN / sirup / Kombinacija kalcijskog kinata / i A i D-vitamina /
INDIKACIJE: opća slabost, limfatična dijateza, slab apetit, tuberkuloza, anemije itd. / Orig. boce sa 160 g / Dnevno 2-3 srednje žlice / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, gore desno: TISKANICA
inv. br. HMMF-126
Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

20. EUKALCIN SIRUP

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova “Kaštel”; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,5 x 15 cm
tekst reklame, donji rub: EUKALCIN / SIRUP, tisak
logotip, l. d. na grafici: K
tekst na poledini, lijevo: Za kalcijsku terapiju u / dječjoj praksi / EUKALCIN / sirup / Kombinacija kalcijskog / kinata i A i D-vitamina /
INDIKACIJE: opća slabost, limfatična dijateza, slab / apetit, tuberkuloza, anemije itd. / Orig. boce sa 160 g / Dnevno 2-3 srednje žlice / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, gore desno: TISKANICA
inv. br. HMMF-127
Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

21. BIROBIN – HORMONSKI ROBORANS

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova “Kaštel”; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame, lice razglednice: HORMONSKI ROBORANS / birobin, tisak
logotip, d.d. na grafici: K
signatura, l. d.: Ga
tekst na poledini, lijevo: Hormonski roborans in stomahikum / BIROBIN “KAŠTEL” / dražeji / Krepčajo slabokrvne in onemogle / 1 dražej vsebuje: 0,15 g Ventrocythola (želodčna / substanca) / 0,02 g ferrum protooxalatum / 0,0002 g cuprum sulfuricum / 0,001 g mangan hypophosph. / Sinergetično delovanje železa, bakra, mangana / in želodčne sluznice / Orig. škatlje s 100 tabletami / Dnevno 3 krat po 2 do 3 tablete po jedi / Specifično sredstvo proti sekundarnim anemijam / Novost! / Birobin-sirup / “Kaštel” / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, gore desno: TISKOVINE
inv. br. HMMF-128
Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova “Kaštel” d.d. (preteča Plive) na kartonu, bijela podloga. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

22. BIROBIN – ZA REKONVALESCENCUI
reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova “Kaštel”; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,5 x 15 cm
tekst reklame, lice razglednice: birobin / ZA REKONVALESCENCUI!
logotip, sredina desno: K
signatura, sredina desno: Ga

tekst na poledini, lijevo: V rekonva-
lescenci / proti anemiji in / slabemu
apetitu / BIROBIN "KAŠTEL" / dra-
žeji / Odlično sredstvo za krepča-
nje / Orig. škatlje s 100 tabletami /
Dnevno 3 krat po 2 do 3 tablete po
jedi / Novost! / Birobin sirup / Orig.
steklenice s 200 g sirupa / Kaštel d.
d. Zagreb

tekst na poledini, gore desno:
TISKOVINE
inv. br. HMMF-129
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice li-
jekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive)
na kartonu, bijela podloga. Na po-
ledini opisni tekst na slovenskom
jeziku.

23. BIROBIN – PROTIV ANEMIJE

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm

tekst reklame, lice razglednice: bi-
robin / PROTIV ANEMIJE
logotip, sredina dolje: K
signatura, gore desno: Ga
tekst na poledini, lijevo: Najbolje
sredstvo proti slabo- / krvnosti so /
BIROBIN "KAŠTEL" / dražeji / Vsaki
dražej vsebuje: 0,15 g Ventrocyt-
hola (substancia / želodčne sluzni-
ce) / 0,02 g ferrum protooxalatum
/ 1,0002 g cuprum sulfuricum
/ 0,001 g mangan hypophosph.
/ Orig. škatlje s 100 tabletami /
Dnevno 3 krat 2 do 3 tablete po jedi
/ Indikacije: vse vrste sekundarnih
ane- / mij, splošna slabost, rekon- /
valescenca / Novost! / Birobin - si-
rup / "Kaštel" / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, gore desno:
TISKOVINE
inv. br. HMMF-130
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice li-
jekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive)
na kartonu, bijela podloga. Na

poledini opisni tekst na sloven-
skom jeziku.

24. LANACLARIN – DIGITALIS LANATA

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm

tekst reklame, lice razglednice: DI-
GITALIS LANATA / ODREĐENA / KO-
LIČINA KRISTALA DELOTVORNIH
GLIKOZIDA / LANACLARIN / Kaštel
signatura, d. g.: Ga
tekst na poledini, lijevo: Od biološ-
ke kontrole / prelazimo hemijskoj
tačnosti / Lanaclarin / "Kaštel" /
ima velike prednosti za digitalis
terapiju / 1) Lanaklarin sadrži naj-
delotvornije genuine gli- / kozide iz
digitalis lanate / 2) Doziranje je ap-
solutno tačno jer se vrši iz / kristala
prema jedinici težine / 3) Nuspoja-
va nema a kumulacija je optimalna
/ Kaštel a. d. Zagreb
tekst na poledini, gore desno:
Tiskanica
inv. br. HMMF-131
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice li-
jekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive)
na kartonu, bijela podloga. Na licu i
poledini opisni tekst na ćirilici.

25. LANACLARIN – EPOHALNI KORAK

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame, lice razglednice:
DJELOTVORNA TVAR DIGITALIS LA-
NATAE / LANACLARIN / EPOHALNI
KORAK / OD BIOLOŠKE / KONTRO-
LE / I NESTALNE / KOLIČINE / DO
ODREĐENE / KOLIČINE / KRISTA-
LIČNIH / GLIKOZIDA / Kaštel
signatura, desno gore: Ga

logotip, d.d. na grafici: Kaštel
tekst na poledini, lijevo: Novi pre-
parat digitalisa / Lanaclarin / "Ka-
štel" / iz kristaliziranih genuinih
gliko- / zida digitalis lanate / Do-
ziranje se obavlja pre- / ma jedinici
težine / Solutio: Orig. bočice s 15
ccm / tablete: Orig. fiole s 15 tableta
/ Injekcije: Orig. kutije s 3 i 6 ampu-
la po 2,2 ccm / Supozitorije: Orig.
kutija s 5 supozitorija / Kaštel d. d.
Zagreb

tekst na poledini, gore desno:
TISKANICA
inv. br. HMMF-132
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

26. EUCISTIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,5 x 15 cm
tekst reklame, lice razglednice:
CISTITIS, / KOLI-INFEKCIJE, / PI-
JELITIS / UNIČUJE BAKTERIJE / V
UROGENITALNEM / APARATU /
EUCISTIN
logotip, lice razglednice: K
signatura, l. d. na grafici: Ga
tekst na poledini, lijevo: Eucistin /
"Kaštel" / Moderni antiseptikum
in analgeti- / kum sečnega aparata
/ (3-fenilazo-2,6-diamino-piridin-
monohidroklorid) / EUCISTIN-ta-
blete po 0.1 g v stekleničkah po 25
in 50 komadov / EUCISTIN-injekcije
po 0.01 g v škatljah po 10 ampula 1
ccm / 3 krat dnevno po 1-2 tableti
/ V težih slučajih 1-2 ampuli in-
travenozno / Indikacije: / cystitis,
pyelitis, coli-infekcije, gonorojične
komplikacije / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, gore desno:
TISKOVINE
inv. br. HMMF-133
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

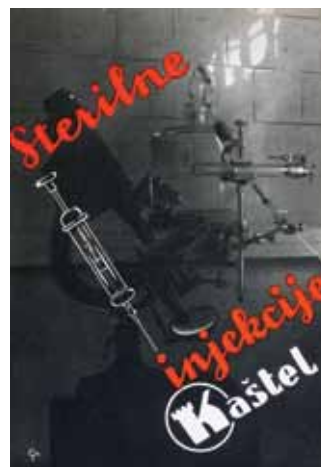
Reklama za proizvod tvornice li-
jekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive)
na kartonu, bijela podloga. Na licu

i poledini opisni tekst na sloven-
skom jeziku.

27. TONOVIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame, lice razglednice: TO-
NOVIN / DAJE / SADA / JOŠ / VIŠE /
ODLIČNO SREDSTVO / ZA JAČANJE /
BOCA S VEĆIM SADRŽAJEM
logotip, gore lijevo: K
signatura, l. d. na grafici: Ga
tekst na poledini, lijevo: Domaći
/ tonikum i nervinum / TONOVIN
/ "Kaštel" / jača slabe i iznemogle
/ Dnevno 3 male kašike u pol čaše
vode, pre jela / Originalne boce
sadrže sada oko 130 g / Kaštel a. d.
Zagreb
tekst na poledini, gore desno:
Tiskanica
inv. br. HMMF-134
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice li-
jekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive)
na kartonu, bijela podloga. Na licu i
poledini opisni tekst na ćirilici.

26

30

27

34

28. EFETUSIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavranić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

11 x 16,4 cm
tekst reklame, lice razglednice:
EFETUSIN / SADA / VEĆA / BOCA /
ODLIČNO SREDSTVO / PROTIV KA-
ŠLJA / EFETUSIN orig. boce s oko
120 g / EFETUSIN velika boca s oko
300 g

logotip, l. d. na grafici: K
tekst na poledini, lijevo: I NAJJAČI
KAŠALJ / UBLAŽUJE / EFETUSIN-SI-
RUP / "KAŠTEL" / (saponini, efedrin,
kodein, mentol, gomenol) / 3 KAŠI-
KE NA DAN / Kaštel fabrika hem-
farm. proizvoda a. d. Zagreb
tekst na poledini, gore desno:
Tiskanica
inv. br. HMMF-135
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lije-
kova "Kaštel" d.d. (preteča Plive)
na kartonu, bijela podloga. Na licu i
poledini opisni tekst na ćirilici.

29. NOVURIT SUPOZITORIJE

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavranić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

15 x 10,5 cm
tekst reklame, lice razglednice: NO-
VURIT / SUPOZITORIJE / - UVIJEK
PRI RUCI - / ZA IZAZIVANJE JAKE
DIJUREZE

logotip, lice razglednice: K
signatura, d.d. na grafici: Ga
tekst na poledini: Odličan tkivni
dijuretikum / NOVURIT / "KAŠTEL"
/ može se davati i u obliku / supo-
zitorija / Kutije s 5 komada ... 2 put
sedmično 1 čepić / Dijureza je po-
stepena i trajna! / Kaštel d. d. Za-
greb / TISKANICA
inv. br. HMMF-136
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lije-
kova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na
kartonu. Na licu preko ilustracije i
na poledini opisni tekst.

30. NOVURIT SUPOZITORIJE I INJEKCIJE

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavranić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

10,5 x 15 cm
tekst reklame, lice razglednice:
SUPOZITORIJE / I / INJEKCIJE /
NOVURIT

logotip, l. d. na grafici: K
signatura, l. d. na grafici: Ga
tekst na poledini: Velike količine
vode / izlučuje organizam nakon
aplikacije / NOVURIT / "KAŠTEL" /
SUPOZITORIJA ili INJEKCIJA / Ku-
tije s 5 ili 10 ampula po 1 ili 2 ccm
/ Kutije s 5 supozitorija / 2-3 puta
nedjeljno 1 ampulu ili 1 supozitorij
/ Kaštel d. d. Zagreb / TISKANICA
inv. br. HMMF-137
Dar Kabineta grafike HAZU, Za-
greb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lije-
kova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na
kartonu. Na licu preko ilustracije i
na poledini opisni tekst.

31. ISTOPIRIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavranić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

15,8 x 10,9 cm
tekst reklame, lice razglednice:
ŠTO? / TREBA / BOLESNIKU / PRO-
TIV / BOLOVA / PROPIŠITE / ISTO-
PIRIN / SPEC. ACETILO-SALICILNA
KISELINA / ALUM. FIOLA S 20 TA-
BLETA / "KAŠTEL"
tekst na poledini, ISTOPIRIN /
"KAŠTEL" / TABLETE SPEC. ACETI-
LO-SALICILNE KISELINE / ODLIČNO
SREDSTVO / PROTIV / GLAVOBOLJE,
/ ZUBOBOLJE, / NEURALGIJE, / REU-
MAT. BOLOVA, / UPALA ZGLOBOVA, /

MIJALGIJA ITD. / DOBAR I JEFTIN LIJEK! / Kaštel tvornica kem.-farmac. proizvoda d.d. Zagreb / TISKANICA inv. br. HMMF-138

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu, bijela podloga. Na licu i poledini opisni tekst verzalom.

32. ISTOPIRIN – BOLOVI

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

10,8 x 15,4 cm

tekst reklame, lice razglednice: ČE PREDPIŠETE / ISTOPIRIN - / BOLOVI / IZGINEJO BOLEČINE PRI / GLAVOBOLU / ZOBOBOLU / BOLEČINAH MIŠIĆ / NEVRALGIJAH IN / REUMATIČNE BOLEČINE / V NAJKRAJŠEM ČASU

logotip, d.d.: K

tekst na poledini: PREDPISUJTE / DOMAČI PREPARAT / ACETILOSLAICILNE KISLINE / ISTOPIRIN / "KAŠTEL" / KER JE ZARES DOBER IN POCENI! / Alum. fiole z 20 tabletami V apoteki d 9.-/ Kaštel tvornica kem.-farmac. proizvoda d. d. Zagreb / TISKANICA

inv. br. HMMF-139

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu, bijela podloga. Na licu i poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

33. INTERPHAN

reklamna razglednica
Nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

10,4 x 15 cm

tekst reklame, lice razglednice: INTERPHAN / AKUTNI I KRON. /

REUMATIZAM / URAT. DIJATEZA / NEURALGIJA / ISHIJAS ITD.

logotip, l. d.: K

tekst na poledini: I najteže reumatične / smetnje svladava / Interphan / "KAŠTEL" / (fenilcinkoninska kiselina u najpogodnijem obliku) / INDIKACIJE: zglobovi i mišićni reumatizam, neuralgija, ishijas, uratična dijateza itd. / Interphan injekcije / Za bezbolne intramuskularne / ili intravenozne injekcije / Orig. kutije s 5 ampula po 5 ccm / Interphan mast / Orig. tube s 30 g masti / Interphan tablete / Orig. fiole s 20 tableta / Kaštel d. d. Zagreb / TISKANICA

inv. br. HMMF-140

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

34. EULAKSIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

15 x 10,5 cm

tekst reklame, lice razglednice: OTVARA / SIGURNO / ORIG. VEL. / EULAKSIN / ODLIČAN PURGATIV, tekst na poledini: Novi neškodljivi / laksans / EULAKSIN / "KAŠTEL" / sigurno otvara / Originalne kutije s 40 tableta / Uveče 1-3 tablete / Nakon upotrebe Eulaksina / dolazi do normalne stolice / EULAKSIN JE JEFTIN! / Kaštel d. d. Zagreb / TISKANICA

inv. br. HMMF-141

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

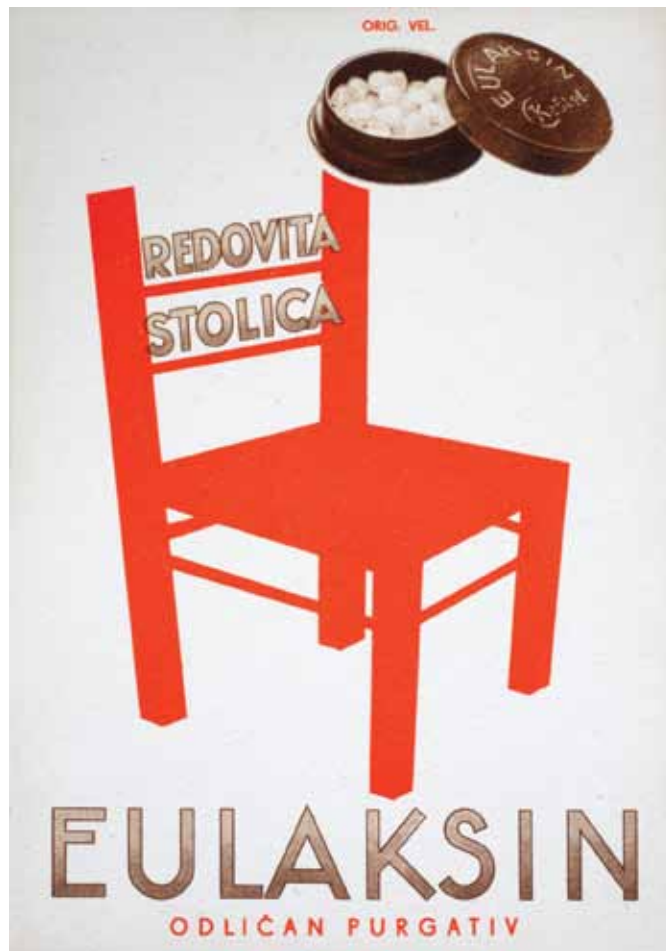
35. EULAKSIN – REDOVITA STOLICA

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

15 x 10,5 cm

tekst reklame, lice razglednice: ORIG. VEL. / REDOVITA / STOLICA / EULAKSIN / ODLIČAN PURGATIV

35

tekst na poledini, Bez grčeva i bolova / djeluje novi purgans / Eulaksin / "Kaštel" / originalne kutije s 40 tableta / Uveče 1-3 tablete / Nakon upotrebe Eulaksina / dolazi do normalne stolice / Kaštel d. d. Zagreb / TISKANICA

inv. br. HMMF-142

Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

36. CHOLPARIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih

tisak, karton

14,8 x 10,4 cm

tekst reklame, lice razglednice: PROTI HIPERTONIJI / CHOLPARIN / HOLIN / PERPARIN / JOD / TEOBROMIN / FIZIOLOŠKI / REGULATOR / KRVNEGA / PRITISKA

logotip, d.d. na grafici: Kaštel
signatura, l. d. na grafici: Ga
tekst na poledini: 4 komponente / holin / perparin / teobromin / jod / so sigurno sredstvo proti / hipertoniji in / arteriosklerozi / Zato predpišite / Cholparin / "Kaštel" / Orig. fiole z 20 tabletami 3 krat na dan 1-2 tableti / Kaštel d. d. Zagreb / TISKOVINE
inv. br. HMMF-143
Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

36

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu, bijela podloga. Na licu i poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

37. JEKOCITROL

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame, lice razglednice: JEKOCITROL / VITAMINSKI PREPARAT / Sadrži vitamine A, C i D / "Kaštel" d.d. Zagreb
logotip, gornji rub: K

37

tekst na poledini: U vitaminskoj terapiji / ima odlične uspjehe / Jekocitrol / "Kaštel" / A, C i D - vitamin / Dnevno 1-2 žlice poslije jela / Originalne boce od 150 grama / INDIKACIJE: opća slabost, rekonvalescenca, / neurastenija, umornost, anemija / Kaštel d. d. Zagreb / TISKANICA
inv. br. HMMF-144
Dar Kabineta grafike HAZU, Zagreb, 02. 11. 2005.

38. JEKOCITROL

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
14,5 x 10,2 cm
tekst reklame: VITAMINSKI PREPARAT / Sadrži vitamine A, C i D / JEKOCITROL / JAČA MLADEŽI
signatura, d. d.: Ga
logotip, sredina gore: K
tekst na poledini, lijevo: V vitaminskoj terapiji / ima odlične uspjehe / JEKOCITROL / "KAŠTEL" / A-, C- in D-vitamins / INDIKACIJE: / Splošna slabost, rekonvalescenca, neurastenija, iz- / črpanost, anemija / Orig. steklenice po 165 g 1-2 žlice dnevno / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore: TISKOVINE
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

39. STREPTAZOL-KININ

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,3 x 14,4 cm
tekst reklame: STREPTAZOL-KININ / ŠTITI OD GRIPE
signatura, d. g.: Ga
logotip, lijevo dolje: K

tekst na poledini, lijevo: Za profilakso in terapijo / GRIPE / in gripoznih komplikacij / novo zanesljivo sredstvo / STREPTAZOL-KININ / "KAŠTEL" / Orig. steklenčica z 20 dražeji / Za profilakso 2-3 dražeje na dan / Za terapijo 4-6 dražejev na dan / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore: TISKOVINE
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

40. BECEVIT

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
14,5 x 10,1 cm
tekst reklame: VISOKOVALENTNI VITAMINSKI PREPARAT / BECEVIT / NEURITIDE, REUMATIZAM, / OPĆA SLABOST, REKONVA- / LESCENCA, ŠEĆERNA BOLEST
signatura, d. d.: Ga
logotip, lijevo gore: K
tekst na poledini, lijevo: B-vitamins u svojoj prirodnoj formi / (KVAŠČEV EKSTRAKT I SLADNI EKSTRAKT) / i C-vitamin / RAZVIJAJU ZAJEDNIČKI / POVOLJAN UTJECAJ / TERAPEUTSKI I PROFILAKTIČKI / U RAZNIM PODRUČJIMA TERAPIJE / Najpogodniji oblik / BECEVIT / GRANULE "Kaštel" / Orig. limenke sa 150 g zrnaca Dnevno 2 žlice / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore: TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

41. ACIPHEN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

10,8 x 15,4 cm
tekst reklame: ACIPHEN / ODSTARNJUJE / SVE REUMATIČNE BOLOVE IZ / KOSTI, MIŠIČJA I ZGLOBOVA
tekst na poledini, lijevo: ACIPHEN / "KAŠTEL" / ODLIČNO SREDSTVO / PROTIV GRIPE I SVIH / REUMATIČNIH BOLOVA / Fiole s 20 tableta / Dnevno 3-6 tableta / Kaštel fabrika hem.-farmac. proizvoda a. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore: Tiskanica
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na licu i poledini opisni tekst čirilicom.

42. GRIPOCHIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
14,5 x 10,4 cm
tekst reklame: 1. / 2. / 3. / 4. Gripochin / ZA ZAŠTITU OD GRIPE
tekst na poledini, lijevo: NAJVEĆI USPEH / U PROFILAKSI I TERAPIJI / GRIPE, INFLUENCE I NAZEBA / GRIPOCHIN / "KAŠTEL" / (Kinin, oksietilparaacetanilid i feniletilmalonilkarbamid) / Orig. fiole s 10 prašaka 2-4 kom. dnevno / Kaštel a. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore: TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst čirilicom.

43. AKTEDRON

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
14,5 x 10,1 cm

tekst reklame: AKTEDRON / ZA NAPONI / DUŠEVNI RAD

signatura, l. d.: Ga

logotip, sredina gore: K

tekst na poledini, lijevo: AKTEDRON / "KAŠTEL" / Tablete s 0,01 g fenilisopropilamin – hidrofosfata / Neškodljivi / stimulans psihičnog aktiviteta / Odstranjuje duševnu i tjelesnu zamorenost / Shvaćanje se potencira, pažnja se usredotočava / Sposobnost duševnog rada / raste u svim smjerovima / Aktedron "Kaštel" nije alkaloid! / Na njega nema navike! Posve je neškodljiv! / Orig. fiole s 20 tableta ½ - 2 tablete ujutro / Kaštel d. d. Zagreb

tekst na poledini, desno gore: TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

44. TONOVIN

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

14,7 x 10,4 cm
natpis na licu razglednice: TONOVIN

signatura, l. d.: Ga

logotip, desno dolje: K

tekst na poledini, lijevo: TJELESNU SNAGU / I ZDRAVE ŽIVCE DAJE / DO-MAĆI TONIKUM / TONOVIN / "Kaštel" / Orig. bočice s cca 125 ccm sirupa / 3 put dnevno po 1 malu žlicu pola sata prije jela / ili iza jela / Kaštel d. d. Zagreb

tekst na poledini, desno gore: TISKANICA

vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

45. EUCISTIN

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

14,8 x 10,5 cm

tekst reklame: EUCISTIN / ZA DEZINFEKCIJU / SEČNEGA APARATA

signatura, l. d.: Ga

logotip, desno gore: K

tekst na poledini, lijevo: Za urogenitalni aparat / je najbolji dezinficijens in analgetikum / Eucistin / "Kaštel" / Deluje hitro in sigurno! / TABLETE: Steklениčice vsebujejo 25 ali 50 tablet / INJEKCIJE v škatljah po 10 ampul po 1 ccm / Indikacije: cystitis, pyelitis, cystoplelitis, colinfekcije, gonoroične komplikacije / Izvrsten profilaktikum! / Kaštel d. d. Zagreb

tekst na poledini, desno gore: TISKOVINE
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

46. EUKALCIN

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

15,5 x 10,8 cm

signatura, l. g.: Ga

tekst na poledini, lijevo: Klinički i eksperimentalno je dokazano / da nakon upotrebe kalcijskog kinata do- / lazi sigurno do popvećanja kalcija u krvi / EUKALCIN "KAŠTEL" / sadrži kalcijski kinat, a nalazi se u pro- / metu kao / EUKALCIN-GRANULE / S D-VITAMINOM / sadrže 20% kalcijskog kinata i 80% šećera / s korigencijama, te 1000 internac. jedi- / nica D-vitamina u jednoj maloj žlici (= 5 g) / Limene kutije sa 100 g zrnaca / 2-4 kavene žličice dnevno / EUKALCIN-TABLETE / Sadržje 0,5 g kalcijskog kinata u tableti / Fiole s 20 tableta 2-3 tabl. dnevno / Eukalcin se upotrebljava peroralno u svim slu- / čajevima gdje je indicirana kalcijaska terapija / Eukalcin je jeftin! / Kaštel d. d. Zagreb

tekst na poledini, desno gore: TISKANICA

vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na licu razglednice fotografija lijeka pripremljenog za uzimanje i natpis EUKALCIN, bez dodatnog teksta.

47. JEKOSLAD

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

15 x 10,5 cm

tekst reklame: JEKOSLAD / VITAMINSKI PREPARAT / Sadrži vitamine A, B, C i D / Sastavljen od najboljeg ribljeg ulja, / soka naranče i sladnog ekstrakta, / pojačan dodatkom vitamina. / Kaštel d.d. Zagreb
tekst napoleđini, lijevo: KOMBINACIJA / A i D vitamina iz ribljeg ulja, / B vitamina (sladni ekstrakt) / i C vitamina (sok od naranče) / = Jekoslada / "Kaštel" / Pouzdano vitaminsko sredstvo / za terapiju opće slabosti / Djeca 1-2 male žlice dnevno – Odrasli 1-2 / velike žlice poslije jela Boce sa 350 g / Kaštel d. d. Zagreb

tekst na poledini, desno gore: TISKANICA

vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

48. EUCISTIN DESINFICIENS

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić Zagreb, 1930-ih
tisak, karton

14,5 x 10,1 cm

tekst reklame: DESINFICIENS MOKRAČNIH PUTEVA / EUCISTIN / DJELUJE / BAKTERICIDNO / ANESTETIČNO / EKONOMIČNO

signatura, l. d.: Ga

logotip, desno dolje: K

42

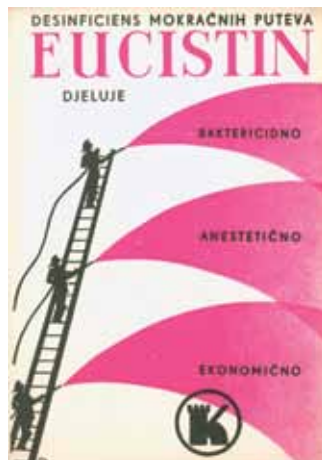
43

45

47

48

50

50

52

tekst na poledini, lijevo: CISTITIS / PIJELITIS / PROSTATITIS / USPEŠNO ZDRAVIJO / EUCISTIN / "KAŠTEL" / (3-fenilazo – 2,6 – diamino-piridin – monohidrohlorid) / INJEKCIJE IN TABLETE / VISOKA BAKTERICIDNOST / ZANESLJIVO UBLAŽI BOLEČINE / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore: TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

49. BIROBIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,3 x 14,2 cm
tekst reklame: birobin / VRAČA RUMENILO
signatura, l. d.: Ga
logotip, sredina gore unutar natpisa: K

tekst na poledini, lijevo: Rdečo barvo obraza / zdravje in moč vrača / BIROBIN / "Kaštel" / Organoterapevtski roborans / in hemopoetikum / v dveh oblikah / BIROBIN TABLETE / želodčna mukoza, fero – železo, baker, mangan / Orig. škatlje s 100 draž. tabletami / BIROBIN SIRUP / Ekstrakt jeter, železo, baker, stomahika / Orig. steklenice s 200 ccm sirupa / Kaštel d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore: TISKOVINE
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

50. AKTEDRON – SUPERIORNOST I SVJEŽINA

reklamna razglednica

nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,2 x 14,5 cm
tekst reklame: SUPERIORNOST / I SVJEŽINA / AKTEDRON
logotip, lijevo dolje: K
tekst na poledini, lijevo: AKTEDRON / "KAŠTEL" / Tablete s 0,01 g fenilisopropilamin-hidrofosfata / Potencira / sposobnost za duševno delo / Pospešuje asocijacio misli; po njegovem delovanju / postanejo logične zveze ostrejšje, doje manje se po- / tencira, pažnja se lažje osredotočuje / Aktedron "Kaštel" deluje tudi na razpoloženje. Neras- / položenje, potrtnost odstopajo mesto duševnemu in telesnemu dobremu razpoloženju. Patološki duševni / predsodki prenehajo,, javlja se močnejša samozavest / Aktedron "kaštel" povzroča euforijo / Nanj se ne navadi in ne povzroča pojave
tekst na poledini, desno gore: TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lijekova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na kartonu. Na poledini opisni tekst na slovenskom jeziku.

51. EFETUSIN – ZAŠTITITE SE!

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Kaštel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
14,3 x 9,9 cm
tekst reklame: ZAŠTITITE SE!
signatura, d. d.: Ga
logotip, sredina crteža: K
tekst na poledini, lijevo: Odličan domaći / biljni ekspektorans / EFETUSIN / SIRUP "Kaštel" / liječi sigurno / svaki kašalj / i sve neugodne nuspojave / Sastav: Efedrin, saponini, kodein, gomenol i mentol / Orig. boce sa 150 g i 300 g / Dnevno 3 velike žlice / Kaštel d. d. Zagreb

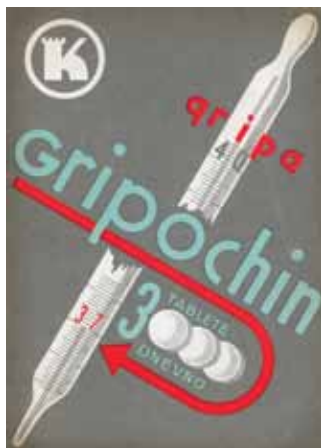
59

54

56

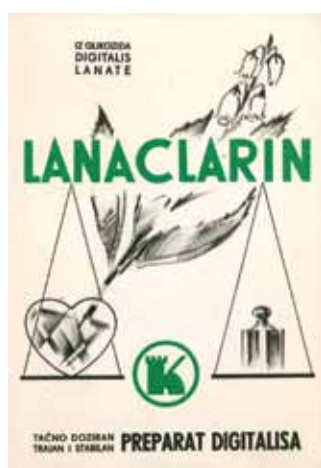
55

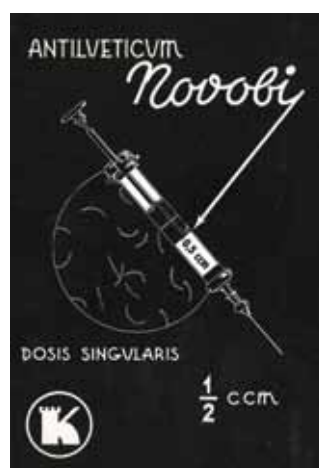
59

58

60

61

da. / Orig. fiole s 10 tableta Dnevno
1 – 3 tablete / Kaštel D. D. ZAGREB
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

57. EULAKSIN – ODLIČAN PURGATIV

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova “Ka-
štel”; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,5 cm
tekst reklame: EULAKSIN / ODLI-
ČAN PURGATIV
logotip, lijevo dolje: K
tekst na poledini, lijevo: Sitne ta-
blete / ali / siguran uspeh / EULAK-
SIN / “KAŠTEL” / Odličan purgans,
deluje / bez grčeva i bolova / Orig.
kutije s 40 tableta / Uveče 1-3 table-
te / Kaštel a. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore:
Tiskanica
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lije-
kova “Kaštel” d.d. (preteča Plive) na
kartonu. Na poledini opisni tekst
ćirilicom.

58. ANTIGONIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova “Ka-
štel”; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,4 cm
tekst reklame: ANTIGONIN
logotip, desno dolje: K
tekst na poledini, lijevo: PERORAL-
NI ANTIGONOROIKUM / ANTIGO-
NIN / “KAŠTEL” / (Balsami kopaive
i kubebe, desinficijensi itd.) / OD-
LIČAN DESINFICIENS / MOKRAĆ-
NIH PUTEVA / PROFILAKTIČKO I
TERAPEUTSKO SREDSTVO / PRO-
TIV GONOREJE / Kutije s 50 tableta
Dnevno 8-12 tableta / KOD GONO-
ROIČNIH KOMPLIKACIJA / PROTE-
INSKA TERAPIJA S / AKTOPROTIN
/ “KAŠTEL” / INTRAMUSKULARNE I

INTRAVENOZNE INJEKCIJE / Kaštel
tvornica kemijsko- / farmac. proiz-
voda d. d. Zagreb
tekst na poledini, desno: TISKANI-
CA / Gosp. / Dr.
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

59. EFETUSIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
10,4 x 15 cm
tekst reklame: EFETUSIN
tekst na poledini, lijevo: KAŠALJ /
SIGURNO LIJEČI / EFETUSIN / SIRUP
"KAŠTEL" / Odličan domaći / biljni
ekspektorans / Sastav: Efedrin, sa-
ponini, kodein, gomenol i mentol /
Originalne boce: oko 115 g / Dnevno
3 velike žlice / Kaštel D. D. ZAGREB
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

Razglednica je bila poslana po-
štom, o čemu svjedoči ovjerena
poštanska marka s portretom kra-
lja Petra II. Karadorđevića; adresa
strojopisom: Gospodin / Dr. Brajer
Karlo / ZAGREB / Jurišićeva ul. 5/II.

60. LANACLARIN

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
15 x 10,4 cm
tekst reklame: IZ GLIKOZIDA / DI-
GITALIS / LANATE / LANACLARIN /
TAČNO DOZIRAN / TRAJAN I STABI-
LAN / PREPARAT DIGITALISA
logotip, sredina dolje: k
tekst na poledini, lijevo: Nova eta-
pa u digitalis-terapiji / Lanaclarin
/ "Kaštel" / Sadrži sve genuine gli-
kozide / digitalis lanatae / u čistom
kristaliničnom obliku / Klinički
efekat Lanaclarina odgova- / ra
potpuno efektu digitalisova lišća

/ Lanaclarin se točno dozira va-
ganjem! / Optimalna kumulacija!
Odlično se podnosi! / U prometu: /
Lanaclarin injekcije orig. kutije s 6
amp. / Lanaclarin solutio orig. bo-
čice s 15 kcm / Lanaclarin supozito-
rije orig. kut. s 5 kom. / Lanaclarin
tablete orig. fiole s 15 tabl. / Kaštel
a. d. Zagreb
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

Reklama za proizvod tvornice lije-
kova "Kaštel" d.d. (preteča Plive) na
kartonu. Na poledini opisni tekst
ćirilicom.

61. NOVOBI

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
Zagreb, 1930-ih
tisak, karton
14,3 x 9,8 cm
tekst reklame: ANTILUETICUM /
Novobi / DOSIS SINGULARIS / ½ ccm
logotip, lijevo dolje: k
tekst na poledini, lijevo: NAPRE-
DAK U TERAPIJI LUESA / NOVOBI /
"KAŠTEL" / NOVI BIZMUTSKI PRE-
PARAT / PREDNOSTI: / a) pojedina
doza iznosi 0,5 ccm! / b) apsolutna
bezbolnost / c) bezbojna, prozirna,
lako tekuća rastopina / d) energič-
no kliničko i serološko djelovanje /
Kutija s 10 ampula à 0,5 ccm. Bo-
čica za 50 inj. (30 ccm) / Dvput
sedmično 1 ampula à 0,5 ccm / Za
jedno liječenje potrebno je 12 – 15
ampula / Kaštel d. d. ZAGREB
tekst na poledini, desno gore:
TISKANICA
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

62. JECOVITOL RIBLJE ULJE

reklamna razglednica
nakladnik: Tvornica lijekova "Ka-
štel"; dizajner: Pavao Gavrančić
tisak: Tipografija d. d. Zagreb
Zagreb, 1931.
tisak, karton
14,5 x 9,3 cm

tekst reklame: JECOVITOL / RIBLJE
ULJE / STANDARDIZIRANO / D VI-
TAMINOM / PRETVARA RECEPT / U
DRAGOCJEN / DOKUMENAT
signatura, l. g.: Gavrančić 31
tekst na poledini, lijevo: VI OD-
LUČUJETE / gospodine doktore /
kakva će biti budućnost / JECOVITOL-a. Mi / možemo dati izvrsnu
/ kvalitetu i najpovoljniju / cijenu,
ali prođu omo- / gućuje tek – RE-
CEPT / Uzorke i / literaturu šalje
Kaštel D. D. ZAGREB 3
tekst na poledini, desno: Gosp. / Dr.
.....
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

62

SKICE ZA REKLAME, PREDLOŠCI I PROSPEKTI ZA "KAŠTEL"

63. Pavao Gavrančić

JECOCITROL

skica za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
olovka i akvarel na kartonu
12 x 9 cm
bez signature
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

63

64. Pavao Gavrančić

JECOSLAD

skica za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
olovka i akvarel na kartonu
12 x 9 cm
bez signature
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU,
Zagreb

64

65. Pavao Gavrančić

EULAKSIN – ORIG. VELIČINA

skica za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
olovka i akvarel na kartonu
9 x 12 cm
bez signature

65

66

67

69

69

71

rukopis na poledini olovkom: *ne uzrokuje grčeve*
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

66. Pavao Gavranić EULAKSIN – OTVARA SIGURNO

skica za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
olovka i akvarel na kartonu
12 x 9 cm
bez signature
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

67. Pavao Gavranić EULAKSIN – NEŠKODLJIVI PURGATIV

skica za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
fotografija, olovka i akvarel na kartonu
12 x 9 cm
bez signature
rukopis na poledini olovkom: *Tako maleno / a sigurno otvara / i bez bolova*
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

68. Pavao Gavranić EULAKSIN – REDOVITA STOLICA

skica za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
olovka i akvarel na kartonu
12 x 9 cm
bez signature
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

69. Pavao Gavranić EULAKSIN – SIGURNO I NEŠKODLJ. OTVARA

skica za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
olovka i akvarel na kartonu
12 x 9 cm
bez signature
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb

70. Pavao Gavranić PREDLOŽAK ZA OVITAK BROŠURE

Zagreb, 1930-ih
fotografija i akvarel na kartonu
17,7 x 12,5 cm
bez signature
rukopis na klapni olovkom: ZNATI I / IMATI
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb
Fotoportret znanstvenika u bijeloj kuti koji u krilu drži naočale, dodana zelena i siva pozadina akvarelom, u sredini logotip "Kaštela" crvenim akvarelom.

71. Pavao Gavranić INJEKCIJE

predložak za reklamnu razglednicu
Zagreb, 1930-ih
olovka i akvarel na kartonu
9 x 12 cm
bez signature
logotip, sredina dolje: K
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU, Zagreb
Predložak za reklamnu razglednicu koja se čuva u fondusu Hrvatskog muzeja medicine i farmacije (inv. br. HMMF-124), u ovom katalogu pod kat. br. 17.

72. JECOVITOL

reklamni prospekt
dizajner: Pavao Gavranić
nakladnik: Kaštel d. d. Zagreb 3.
tisak: Tipografija d. d. Zagreb
Zagreb, 1931.
papir, tisak
24 x 15 cm
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU

Reklamni prospekt otisnut je na četiri stranice, naslovna stranica sadrži ilustraciju Pavla Gavranića u bojama istovjetnu onoj na reklamnoj razglednici iz fundusa Hrvatskog muzeja medicine i farmacije (inv. br. HMMF-114), u ovom katalogu pod kat. br. 7.
Tekst prospekta je na hrvatskom, srpskom (ćirilicom) i slovenskom jeziku (po jedna stranica).

72

73

73. TONOVIN

reklamni prospekt
dizajner: Pavao Gavranić
nakladnik: Kaštel d. d. Zagreb 3.
tisak: Tipografija d. d. Zagreb
Zagreb, 1931.
papir, tisak
24 x 15 cm
signatura na ilustraciji l. g.: Gavranić 31
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU

Reklamni prospekt otisnut je na četiri stranice. Naslovna stranica sadrži ilustraciju Pavla Gavranića u plavoj i crvenoj boji na oker podlozi, oblikovno sličnu onoj na reklamnoj razglednici iz fundusa Hrvatskog muzeja medicine i farmacije (inv. br. HMMF-134), u ovom katalogu pod kat. br. 27.

Tekst prospekta na hrvatskom, srpskom (ćirilicom) i slovenskom jeziku otisnut je plavim slovima na bež podlozi horizontalno preko dviju unutarnjih stranica. Na poledini su plavim slovima na oker podlozi otisnute reklamne poruke i zaštitni znak Kaštela s cijelim nazivom tvornice.

KONTINUITET SURADNJE – DIZAJN PAVLA GAVRANIĆA ZA PLIVU

74. Pavao Gavranić

TREBARBIT

predložak za reklamni prospekt
"Plive"
Zagreb, 1957.
tuš i akvarel na papiru, nalijepljeno na karton
24,7 x 18 cm
signatura, lijevo gore: Gavranić 57
logotip, l. g.: Pliva
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU

Predložak za reklamni prospekt sastoji se od skice naslikane tušem i akvarelom na kartonskoj podlozi na koju je ispod skice zalijepljen papir s tehničkim uputama strojopisom: Format prospekta 15x21 /bez bijelog ruba! / otraga glatko sivo.

75. VITACITROL

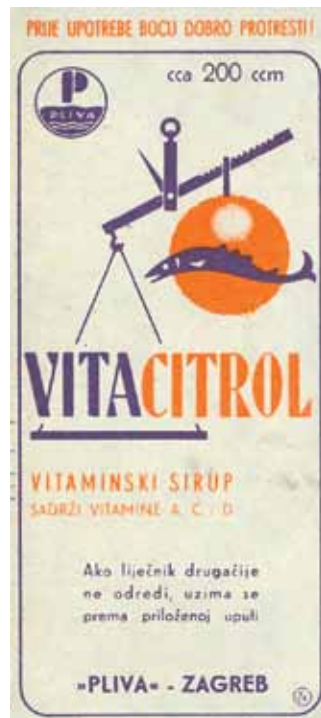
naljepnica za ambalažu
dizajner: Pavao Gavranić
proizvođač: Pliva
Zagreb, 1950-ih
tisak u bojama, papir
8,5 x 3,8 cm
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU

Naljepnica za ambalažu *Vitacitrola*, proizvoda Plive, sadrži istovjetnu Gavranićevu ilustraciju koju je izradio za Kaštelovu reklamnu razglednicu za *Jekocitrol* još 1930-ih (kat. br. 37, inv. br. HMMF-144).

ADVERTISING ART – PAVAO GAVRANIĆ UMJETNIK OGLAŠAVANJA

76. LISTOVNI PAPIR S MEMORANDUMOM PAVLA GAVRANIĆA

dizajn: Pavao Gavranić
Zagreb, 1930-ih
tisak, papir
29,4 x 22,7 cm
tekst: PAVAO GAVRANIĆ / AKADEMSKI SLIKAR / ADVERTISING ART. / ZAGREB / ĐORĐIĆEVA 17 / TELEFON 7187
vlasništvo: Kabinet grafike HAZU

75

76 (detalj)

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

AMBALAŽA LIJEKOVA

77. "KAŠTEL" STERILNE INJEKCIJE

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel"
Zagreb, 1920-ih
kutija: tisak, karton
ampule: staklo
6,7 x 8,3 x 1,9 cm
natpis, na kutiji: "KAŠTEL" / sterilne injekcije / sadržaj 10 ampula po 1 ccm / "KAŠTEL" / tvornica kemijsko- / farmaceutskih proizvoda d.d. / ZAGREB. / "KAŠTEL" jamči za točan na signaturi / označen postotni sadržaj i potpunu sterilnost
pečat, sredina desno: Chinin. mur. / 0,25 / Urethan. 0,25
naljepnica s natpisom, na hrptu: "KAŠTEL" / tvornica kemijsko- / farmaceutskih proizvoda d. d. / ZAGREB
inv. br. HMMF-145
Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.
Cijela neotvorena kutija sterilnih injekcija sa 10 ampula tvornice "Kaštel" u Zagrebu.

Bibl.: *Diarium medici* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

78. "KAŠTEL" STERILNE INJEKCIJE

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel"
Karlovac, 1920-ih
kutija: tisak, karton
ampule: staklo
ambalaža: vata
10 x 5,2 x 1,8 cm
natpis, na kutiji: "KAŠTEL" / sterilne / injekcije / Sadržaj / 3 ampule / "KAŠTEL" / tvornica kemijsko- / farmaceutskih proizvoda d.d. / KARLOVAC / "KAŠTEL" jamči za / točan na signaturi / označen postotni / sadržaj i potpunu / sterilnost

pečat, sredina dolje: Chinin - Urethan / aa 0.60 = 2 ccm
naljepnica s natpisom, na hrptu: "KAŠTEL" / Tvornica kemijsko- / farmaceutskih proizvoda / KARLOVAC
inv. br. HMMF-146
Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Kartonska kutija s cijelim ampulama injekcija, otvorena.

79. INJEKTIONS STERILES

"KAŠTEL"

STERILNE INJEKCIJE "KAŠTEL"
proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel"
Karlovac, 1920-ih
kutija: tisak, karton
ampule: staklo
6,7 x 9,3 x 2 cm
natpis, na kutiji: 10 ampoules a 1 ccm. / Injektions steriles / "KAŠTEL" / "KAŠTEL" / Fabrique de produits chimiques / et pharmaceutiques s. A. / KARLOVAC. / "KAŠTEL" se porte garant de la sterilité et de / la dose exacte indiquée sur l'étiquette.
pečat, sredina desno: KAŠTEL / Chinin. mur. 0,25 / Urethan 0,25
naljepnica s natpisom, na hrptu: "KAŠTEL" / tvornica kemijsko- / farmaceutskih proizvoda d. d. / ZAGREB
inv. br. HMMF-147/1-5
Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.
Originalna zatvorena kutija s 10 ampula injekcija tvornice "Kaštel" u Karlovcu, s natpisom na francuskom jeziku.

80. ALBROMAN

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel"
Zagreb, 15. 03. 1935.
kutija: tisak, karton
1,8 x 4,2 x 1,8 cm
natpis, na kutiji: 10 tableta po 0,30 g / ALBROMAN / 3 puta dnevno 1-2 tablete, ili / 3-4 tablete prije spavanja
natpis, poledina: 10 tableta po 0,30 g / ALBROMAN / R. br. 6450 od 15. III. 1935.
natpis, na hrptu: Kaštel / tvornica kemijsko- / farmaceutskih / proizvođa d. d. ZAGREB
inv. br. HMMF-148
Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Originalna neotvorena kutijica s lijekom, s okruglim naljepnicama na kojima je otisnut logotip tvornice "Kaštel".

"Albroman tablete / Organski spoj broma / Sedativum i hipnotikum / Dnevno 3 x 1-2 tablete, za spavanje 3-4 tablete / 10 tableta 20.- dinara, 20 tableta 29.- dinara" (podatci iz *Diariuma medici*)

Bibl.: *Diarium medici* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

81. LANACLARIN SUPOZITORIJE

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel"
Zagreb, 28. 09. 1937.
kutija: tisak, karton
4,9 x 6 x 1,7 cm
natpis, tisak na kutiji: 5 kom. / LANACLARIN / SUPOZITORIJE / Svaki čepić sadrži 0,5 mg kristal. / Digitalis lanata-glikozida / Doziranje prema priloženoj uputi / Izdaje se samo na recept! / R. br. 23699 od 28. IX. 1937. / Kaštel d. d., Zagreb

logotip, na ljepljivoj traci: K
naljepnica s natpisom, poledina: Drži na hladnom mjestu!
inv. br. HMMF-149/1,2
Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Dvije istovjetne kutijice lijekova tvornice "Kaštel". Jedna kutija s čepićima je otvorena, ali sadržaj je cjelovit, dok je druga originalno zapakirana, neotvorena.

"Lanacalarin kapljice, tablete, injekcije i supozitorije / Digitalis lanata / Brz i snažan kardiotonikum protiv srčane insuficijencije / Tripud dnevno 0,5 ccm, 1/2 tablete ili 1 supozitorij. Po potrebi injekcije / 15 ccm solucije 42.-, 15 tableta 22.-, 3 ampule 22.-, 5 supozitorija 27.- dinara" (podatci iz *Diariuma medici*).

Bibl.: *Diarium medici* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

82. MEDOBIS SUPOZITORIJE

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel"
Zagreb, 1930-ih
kutija: tisak, karton
4,8 x 6 x 1,6 cm
natpis, na kutiji: 2 komada / MEDOBIS / SUPOZITORIJE / 1 supozitorija sadrži 0,045 g bizmuta / u 0,135 g bizmutske soli heptadienkarbonske kis- / line koja je otopljena u 1,31 g kakaova maslaca / Doza: 1 supozitorija, po potrebi može se još jednom ponoviti. / Izdaje se samo na recept! / Čuvaj na suhom i hladnom mjestu! / Kaštel / tvornica kem.- / farmac. proizvoda d. d. / Zagreb
naljepnica s natpisom, poledina: Drži na hladnom mjestu!
logotip, na ljepljivoj traci: K
inv. br. HMMF-150/1-5

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Pet istovjetnih kutijica s lijekovima tvornice "Kaštel" u Zagrebu, od kojih su dvije neotvorene. "Medobis supozitorije Organska bizmutska sol / Kod akutne folikularne tonzilitis i lakularne angine / 1 supozitorija, a nakon 1-2 dana aplicirati drugi put. Za djecu 1/2 supozitorije / 2 supozitorije 20.- dinara" (podatci iz *Diarium medicum*)

Bibl.: *Diarium medicum* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

83. GERULCIN

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel" Zagreb, 23. 04. 1937.

kutija: tisak, karton

ampule: staklo

deklaracija: papir

ambalaža: papir

8 x 10 x 2,5 cm

natpis, na kutiji: 5 ampula po 5,2 ccm / GERULCIN / 5 ccm sadrži 0,2 g I-histidinklorida / Dnevno jednu ampulu intramuskularno / Izdaje se samo na recept / R. br. 9384 od 23. IV. 1937. / Kaštel / tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d. d. / Zagreb

naljepnica s natpisom, na unutar-njoj strani poklopca: ČUVAJ OD SVIETLA.

pečat, na unutarnjoj strani poklopca: 15. XI. 1943 / 11. IV. 1944

inv. br. HMMF-151(1-9)

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Kutija s cjelovitim sadržajem lijeka tvornice "Kaštel" u Zagrebu.

"GERULCIN injekcije / 4%-tna rastopina histidina / Kod želučanog i duodenalnog ulkusa / Dnevno 1 injekcija intramuskularno kroz tri sedmice / 5 ampula 80.-, 10 ampula 126.- dinara" (podatci iz *Diarium medicum*).

U kartonskoj kutiji pohranjeno je 5 ampula s lijekom, smotak mekog papira kao zaštitna ambalaža,

deklaracija i cedulja s upozorenjem da se štede pilice.

Bibl.: *Diarium medicum* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

84. STERILNE INJEKCIJE

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel" Zagreb, 1941.

kutija: tisak, karton

ampule: staklo

11,3 x 7,4 x 2,8 cm

natpis, na kutiji: STERILNE INJEKCIJE / 3 ampule po 10 ccm / Kaštel / d. d. Zagreb / STERILNE INJEKCIJE pečat, na kutiji: Natr. salicyl. / 20% a 10 ccm

naljepnica s natpisom, na hrptu: Daje se intravenozno!

naljepnica s natpisom, na hrptu: KAŠTEL

inv. br. HMMF-152(1-4)

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Kutija injekcija tvornice "Kaštel" u Zagrebu, otvorena, s trima ampulama sa sadržajem omotanom zaštitnim papirom.

Bibl.: *Diarium medicum* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

85. DICUMAROL

Proizvođač: "Pliva" Zagreb

Zagreb, 1954.

kutija: tisak, karton

8,3 x 1,2 x 1,2 cm

natpis na kutiji s dvije strane: 20 tableta / DICUMAROL

natpis na kutiji, bočno: »PLIVA« ZAGREB

natpis na kutiji, bočno: 1 tableta sadrži 0,1 g 3,3' – metilen-bis-(4-oksi-kumarina) / Uzima se strogo prema propisu liječnika / Ne smije se prekoračiti propisana doza / Izdaje se isključivo samo na liječnički recept / O. br.: 518-1954

inv. br. HMMF-153

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Originalna kutijica s lijekom, s otisnutim logotipom "Plive", sadrži plastičnu ampulu s tabletama, tiskanom naljepnicom i plutenim čepom.

86. DOMATRIN

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel" Zagreb, 14. 02. 1935.

kutija: plastika

etiketa: papir

dužina=9,7 cm, promjer=0,9 cm

naljepnica s natpisom, na kutiji: 20 tableta / DOMATRIN / 1 tabl. = 0,01 g Dormopona + 0,002 Novotropina / Doziranje: 2-3 puta dnevno 1-2 tablete / R. br. 4049 od 14. II. 1935. / Kaštel tvornica kem.-farm. proizvoda d.d., Zagreb

inv. br. HMMF-154/1,2

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Dva primjerka originalne ambalaže lijeka *Domatrin* tvornice "Kaštel" u Zagrebu, neotvorena, s cjelovitim sadržajem po 20 tableta u ampuli, jedna dodatno omotana u zaštitni papir.

"Domatrin tablete i injekcije / Alkaloidi opija i novotropin / Pouzdano sredstvo protiv svih bolova / Po potrebi dnevno 3-6 tableta ili 1-4 injekcije / 20 tableta 35.-, 3 ampule 22.-, 6 ampula 37.- dinara" (tekst iz *Diarium medicum*).

Bibl.: *Diarium medicum* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

87. TONOKARDIN

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel" Zagreb, 22. 05. 1935.

kutija: tisak, karton

ampule: staklo

6,7 x 8,7 x 2,5 cm

natpis, na kutiji: 3 amp. a 5,2 ccm / tonokardin / inj. / 5 ccm = 0,10 pentametilentetro- / zola i 1,0 g dietilkarbamidopirina / Daje se u slučaju životne pogibelji (kod / otrovanja i sl.) po 1 ampula višeput dnevno / intravenozno, supkutano ili intramuskularno. / U izvanrednim slučajevima intrakardijalno. /

Kaštel tvornica kem.farmac.proizvoda d.d. Zagreb / R. br. 9431 od 22. V. 1935.

logotip, na naljepnici: K

inv. br. HMMF-155

dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01.03.2015.

Originalna ambalaža injekcija *Tonokardin* tvornice "Kaštel" u Zagrebu, neotvorena.

"Tonokardin kapljice i injekcije / Tetracor i cormotyl / Najbolji analeptikum i tonikum za cirkulatorni sistem s brzim i trajnim djelovanjem / Dnevno 3-6 x 20 kapi ili više ampula, kod otrovanja ampule od 5 ccm / 10 ccm 30.-, 5 x 1 ccm 40.-, 3 x 5 ccm 48.- dinara" (tekst iz *Diarium medicum*)

Bibl.: *Diarium medicum* (Liječnički dnevnik), nakladnik: "Kaštel", Zagreb, 1939.

88. TABLETAE CARDIOTONICAE

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel" Zagreb, 1930-ih

kutija: tisak, karton

7,1 x 5 cm

naljepnica s natpisom, na kutiji: 50 kom. / TABLETAE / CARDIOTONICAE / po prof. Dr. A. Ignjatovskom / 1-2 tablete u veće / Izdaje se samo na recept / Kaštel d. d. / Zagreb pečat, na kutiji: 28675

inv. br. HMMF-156

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Originalna ambalaža lijeka tvornice "Kaštel" u Zagrebu, neotvorena.

89. BILAGIT TABLETE

proizvođač: Tvornica lijekova "Kaštel" Zagreb, 30. 01. 1933.

kutija: tisak, karton

7 x 5,1 x 3,1 cm

naljepnica s natpisom, na kutiji: 20 om. / BILAGIT / TABLETE / 2-3 puta dnevno / po 1-2 tablete poslije jela / Čuvati na suhom / i hladnom mjestu. / Kaštel d. d. / Zagreb / R. br. 22301/32 od 30. I. 1933 pečat, na naljepnici: 30460

inv. br. HMMF-157

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

“Bilagit tablete / Žučne kiseline menta, papaverin, novotropin i heksametilen-tetramin / Protiv žučnih kamenaca i upala žučnih vodova / Dnevno 3 x 1-2 tablete / 20 tableta 36.-, 40 tableta 56.- dinara” (tekst iz *Diariuma medicī*)

Bibl.: Diarium medicī (Liječnički dnevnik), nakladnik: Kaštel, Zagreb, 1939.

90. TETRACOR

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1930-ih
kutija: tisak, karton
omot: celofan
1 x 6,9 x 1 cm

naljepnica s natpisom, na kutiji: 10 tableta / TETRACOR / Tableta sadrži 0,10 g pentametilentetozola / 3-4 puta na dan po 1 tabletu / Kaštel d. d. Zagreb

pečat, na naljepnici: 23734
biljezi, na hrptu

inv. br. HMMF-158

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Originalna ambalaža lijeka – četvrtasta kutijica izduženog oblika, u celofanu, neotvorena.

“Tetracor tablete, kapljice i injekcije / Pentametilentetrazol / Kod akutnog kolapsa, te otrovanja narkoticima, protiv shizofrenije / Dnevno više put 20 kapi, ampula ili tableta. Kod shizofrenije velike doze / 10 ccm 29.-, 5 ampula 32.-, 10 tableta 29.- dinara” (tekst iz *Diariuma medicī*).

Bibl.: Diarium medicī (Liječnički dnevnik), nakladnik: “Kaštel”, Zagreb, 1939.

91. TETRACOR KININ TABLETE

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1930-ih
bočica: staklo
poklopac: plastika
etiketa: papir
4,6 x 2,5 x 2,5 cm

natpis, na naljepnici: 20 kom. / TETRACOR / KININ / TABLETE / 3 put dnevno / po 1 tabletu / Kaštel d. d. / Zagreb

logotip, na poklopcu: K

inv. br. HMMF-159/1,2

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Dvije istovjetne bočice s tabletama tvornice “Kaštel”, originalne, neotvorene, s naljepnicama s natpisom, na jednoj bočici etiketa djelomice odlijepljena.

“Tetracor-kinin injekcije i dražeji / Za profilaksu i terapiju gripe i bronhopneumonije / 1-2 ampule intramuskularno ili 3 x 1-2 dražeja dnevno / 20 dražeja 35.-, 5 ampula 40.- dinara” (tekst iz *Diariuma medicī*)

Bibl.: Diarium medicī (Liječnički dnevnik), nakladnik: Kaštel, Zagreb, 1939.

92. PLURAZOL

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1930-ih
ambalaža: plastika

čep: pluto

etiketa: papir

dužina=8,7 cm, promjer=1,4 cm
naljepnica s natpisom, na kutiji: PLURAZOL / 1 tableta sadrži 0,50 g sulfanilil - (2) - aminopiridina / 3-4 puta dnevno po 2-4 tablete, djeca 1/2 ta- / blete, dojenčad 1/4 tablete, ako liječnik ne odredi (? , nečitko, prekriveno drugom naljepnicom] / drukčije. / Tablete se uzimaju usitnjene s malo ... (ispod naljepnice) / Kaštel d. d. Zagreb

naljepnica s natpisom: Besplatan lekarski uzorak. / Nije za prodaju. / Prodaja se kažnjava po §-5 Zak. / o apotekama i čl. 30 Pravilnika / o lek. i lekov. specijalitetima.

inv. br. HMMF-160

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Prazna plastična ampula za tablete s plutenim čepom i dvjema naljepnicama s natpisima, manja s nat-

pisom “Besplatan lekarski uzorak” djelomice prekriva veću.

“Plurazol tablete / Novi kemoterapeutikum iz grupe sulfamida / Specifikum protiv pneumokoka / Sva-ka 4 sata po 2-4 tablete / 10 tableta 22.-, 20 tableta 40.- dinara” (tekst iz *Diariuma medicī*).

Bibl.: Diarium medicī (Liječnički dnevnik), nakladnik: “Kaštel”, Zagreb, 1939.

93. STREPTAZOL

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 29. 12. 1937.

kutija: karton

etiketa: tisak, papir

čep: metal

dužina=8,3 cm, promjer=1,4 cm

čep: promjer=1,6 cm

natpis, na naljepnici: 20 tableta / STREPTAZOL / 1 tableta sadrži 0,50 g p-amino-fenil-sulfamida / 3 puta dnevno po 1-2 tablete, djeca 1/2 tablete, dojenčad 1/4 / tablete, ako liječnik ne odredi drugčije. / Tablete se uzimaju iza jela, s mnogo tekućine, a korisno je / tablete predhodno razgristi / R. br. 34177 od 29. XII. 1937 / Kaštel d. d., Zagreb
inv. br. HMMF-161

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

U valjkastoj kartonskoj kutijici s metalnim čepom i originalnom etiketom ima još tableta, ali sadržaj nije cjelovit – ambalaža je otvorena. “Streptazol tablete, injekcije, mast i supozitorije / p-amino-fenil-sulfamid / Specifikum protiv streptokoknih infekcija, sepse, erizipela, gonoreja i gnojnih rana / Dnevno 3 x 1-2 tablete ili 1-2 ampule. Lokalno mast / 5 ampula 60.-, 30 g masti 29.-, 10 supozitorija 26.-, 20 tableta 20.- dinara” (tekst iz *Diariuma medicī*).

Bibl.: Diarium medicī (Liječnički dnevnik), nakladnik: “Kaštel”, Zagreb, 1939.

94. ULTRASEPTIL

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 30. 03. 1943.

ambalaža: tisak, karton

kutija: karton

čep: metal

etiketa: tisak, papir

ambalaža: 1,9 x 9 x 1,9 cm

kutija: dužina 8,5 cm

čep: promjer 1,5 cm

natpis, na kutiji: 20 tableta / ULTRASEPTIL / 1 tableta sadrži 0,5 g 2-(p-aminobenzolsulfamida)-4-metil-thiazola

natpis, na hrptu: Kaštel tvornica kemijsko-farmaceutskih / proizvođa d.d. Zagreb

logotip, na kutiji: K

naljepnica s natpisom, na kutiji: 20 tableta / ULTRASEPTIL / 1 tableta sadrži 0,5 g 2-(p-aminobenzolsulfamida)-4-metil-thiazola / 3 put dnevno po 2 tablete / kroz 3-5 dana, prema odredbi liječnika / Izdaje se samo na recept! / R.d. br. 39/40 / Kaštel d.d., Zagreb
datacija, tisak na poklopcu: 30 - III - 43

inv. br. HMMF-162(1,2)

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

U četvrtastoj kartonskoj kutiji narančaste boje nalazi se valjkasta kutijica s metalnim čepom i sadržajem – tabletama *Ultraseptil*.

95. DOMATRIN

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 14. 02. 1935.

ambalaža: tisak, karton

kutija: plastika

omot: celofan

1,4 x 10 x 1,5 cm

natpis, na kutiji: 20 kom. DOMATRIN tableta

natpis, na hrptu: Dnevna doza: 2-3 puta po 1-2 tablete. - Izdaje se samo na recept. / Čuvaj na suhom mjestu! R. br. 4049 od 14. II. 1935.

natpis, na hrptu: Kaštel tvornica kem.-farmac. proizvoda d. d. ZAGREB

logotip, na kutiji: K

inv. br. HMMF-163(1,2)

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Originalno neotvoreno pakiranje lijeka *Domatrin* – izdužena četvrtasta kutijica omotana u celofan, u njoj je valjkasta plastična kutija s tabletama.

“Domatrin tablete i injekcije / Alkaloidi opija i novotropin / Pouzdano sredstvo protiv svih bolova / Po potrebi dnevno 3-6 tableta ili 1-4 injekcije / 20 tableta 35.-, 3 ampule 22.- dinara” (tekst iz *Diariuma medici*).

Bibl.: *Diarium medici* (Liječnički dnevnik), nakladnik: “Kaštel”, Zagreb, 1939.

96. ELEKTIL

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1940-ih

ambalaža: tisak, karton

kutija: plastika

čep: pluto

etiketa: tisak, papir

ambalaža: 1,8 x 9 x 1,9 cm

kutija: dužina 8,3 cm

čep: promjer 1,5 cm

natpis, na ambalaži: 20 KOMADA ELEKTIL TABLETA

natpis, na ambalaži: 3 puta dnevno po 1-2 tablete iza jela. / Izdaje se samo na recept! Upotrebite samo uz stalan liječnički nadzor!

natpis, na hrptu: Kaštel tvornica kem.-farmac. proizvoda d. d. Zagreb

logotip, na ambalaži: K

naljepnica s natpisom, na kutiji: 20 tableta / ELEKTIL / 1 tableta sadrži 0,50 g 4-(4'-amino- benzolsulfonamido) - benzolsulfon- / dimetilamida / 3 puta dnevno po 1-2 tablete iza jela / Izdaje se samo na recept! / Upotrebite samo uz stalan liječnički / nadzor! / Kaštel d. d. Zagreb

inv. br. HMMF-164(1,2)

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Cjelovita ambalaža lijeka *Elektil* sa sadržajem – tabletama. Tablete su u plastičnoj ampuli s plutenim čepom i papirnatom etiketom, sve u zaštitnoj četvrtastoj kutijici s otisnutim natpisom.

97. AKTOPROTIN

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1930-ih

kutija: karton

etiketa: tisak, papir

ampule: staklo

8,2 x 10 x 2,3 cm

naljepnica s natpisom, na ambalaži: 5 ampula po 5 ccm / AKTOPROTIN / Sterilne kasein-injekcije za supkutano / ili intravenoznu primjenu. / “KAŠTEL” / tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d. d. / ZAGREB

inv. br. HMMF-165

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Lijek tvornice “Kaštel” sačuvan je u originalnoj ambalaži – kartonskoj kutiji s 5 ampula injekcija, s dobro očuvanom etiketom.

“Aktoprotin injekcije (4%-tna rastopina čistog kazeina) / Za nespecifičnu proteinsku terapiju / Dva puta sedmično injekcije 0,5-10 ccm supkutano, intramuskularno ili intravenozno (0,1-0,5 ccm) / 6 x 1 ccm 34.-, 5 x 5 ccm 61.-, 10 x 2 ccm 61.- dinara” (tekst iz *Diariuma medici*).

Bibl.: *Diarium medici* (Liječnički dnevnik), nakladnik: “Kaštel”, Zagreb, 1939.

98. SEVENALIL KAPLJICE

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1930-ih

bočica: staklo

čep: metal

etiketa: tisak, papir

visina=6,8 cm, promjer=2 cm

natpis, na naljepnici: 10 ccm / SEVENALIL / KAPLJICE / 1 ccm sadrži: 0,10 g sevenala (feniletilmalonil- / karbamida), 0,05 g dialilmalonil- / karbamida / i 0,40 g etilestera karbaminske kiseline / 20-30 kapljica u 1/4 čaše / tople zaslađene vode ili čaja / Izdaje se samo na recept! / KAŠTEL D. D. ZAGREB

inv. br. HMMF-166

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Prazna bočica od smeđeg stakla u kojoj je bio lijek tvornice “Kaštel” u Zagrebu, s oštećenim čepom i s originalnom naljepnicom.

“Sevenalil injekcije i kapljice / Soli barbiturne kiseline / Siguran hipnotikum / Antiepileptikum, protiv uzbuđenih stanja / Prije spavanja 1-3 tablete ili 1-2 ampule ili 20-30 kapi / 10 x 0,10 g 16.-, 50 x 0,10 g 48.-, 10 x 0,30 g 24.-, 50 x 0,30 g 84.-, 6 ampula 48.-, 10 ccm 43.- dinara” (tekst iz *Diariuma medici*).

Bibl.: *Diarium medici* (Liječnički dnevnik), nakladnik: “Kaštel”, Zagreb, 1939.

99. ARSOTONIN

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1930-ih

ambalaža: karton

etiketa: tisak, papir

ampule: staklo

kutija: 7,3 x 14,2 x 1,7 cm

ampule: visina 5,3 cm

naljepnica s natpisom, na kutiji: 10 sterilnih ampula po 1,1 ccm. / ARSOTONIN / 1 ccm sadrži 0,05 metyldinatriumarsenata u izotoničkoj otopini. / Samo na liječnički propis. / “KAŠTEL” / tvornica kemijsko-farmaceutskih proizvoda d. d. / ZAGREB.

logotip, na naljepnici

inv. br. HMMF-167(1-3)

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 01. 03. 2015.

Ambalaža lijeka tvornice “Kaštel” u kojoj su sačuvane 2 od 10 ampula s lijekom.

“Arsotonin injekcije i tablete / Organski vezani arsen / Odlično sredstvo za jačanje kod slabokrvnih i u rekonvalescenciji / Dnevno injekcije (kroz 10-20 dana) ili 3 x 1-3 tablete / 10 ampula 30.-, 75 tableta 24.- dinara” (tekst iz *Diariuma medici*)

Bibl.: *Diarium medici* (Liječnički dnevnik), nakladnik: “Kaštel”, Zagreb, 1939.

100. ELEKTIL

proizvođač: Tvornica lijekova “Kaštel” Zagreb, 1940-ih

staklo; papir

visina=12 cm, promjer=5,2 cm
naljepnica s natpisom, na bočici: 20 tableta / ELEKTIL / 1 tableta sadrži 0,50 g 4-(4'-amino- 7 benzosulfonamido)- benzolsulfon- / dimetilamida / 3 puta dnevno po 1-2 tablete iza jela / Izdaje se samo na recept! / Upotrebite samo uz stalan liječnički / nadzor! / Kaštel d. d. Zagreb
inv. br. HMMF-626

Dodjela na upravljanje, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU, Zagreb, 15. 7. 2016.

Bočica od žutosmeđeg stakla s naljepnicom - deklaracijom o lijeku tvornice Kaštel d. d. Zagreb. Tekst je otisnut crvenim slovima na si-vozeljenoj podlozi. Bočica sadrži tablete. Nedostaje čep.

NAKLADNIK

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11
HR-10000 Zagreb

ZA NAKLADNIKA

Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

ODGOVORNI UREDNIK

Akademik Marko Pečina

RECENZENTI

Akademik Slobodan Vukičević
prof. dr. sc. Nikola Kujundžić

AUTORICE TEKSTOVA I**UREDNIKE KATALOGA**

prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić
Silvija Brkić Midžić

ADRESA UREDNIŠTVA

Hrvatski muzej medicine i farmacije
Zagreb, Gundulićeva 24
tel. 4825 413
e-mail: hmmf@hazu.hr

KATALOŠKA OBRADA

Silvija Brkić Midžić

FOTOGRAFIJE

Srećko Budek

GRAFIČKO OBLIKOVANJE KATALOGA,**PLAKATA I POZIVNICE****I PRIPREMA ZA TISAK**

Studio Rašić

Ante Rašić

Ankica Penava-Pejčinović

LEKTURA I KOREKTURA

Silvija Brkić Midžić

TISAK

Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina

NAKLADA

300

ISBN 978-953-347-110-5

CIP zapis je dostupan u računalnome
katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 000945713.

Hrvatski muzej medicine i farmacije zahvaljuje upraviteljici Knjižnice HAZU mr. sc. Vedrani Juričić za pomoć pri organizaciji izložbe, upraviteljici Kabineta grafike muzejskoj savjetnici mr. sc. Slavici Marković i višoj kustosici Vesni Kedmenec Križić za informacije o donaciji, uvid u građu iz Gavranićeve ostavštine i posudbu građe za izložbu, Odsjeku za povijest medicinskih znanosti za posudbu arhivske i knjižnične građe za izložbu i katalog, te Arhivu za likovne umjetnosti za uvid u arhivsku građu i dokumentaciju o Pavlu Gavraniću.

PLIVA

PLIVINA potpora uspješnoj realizaciji Hrvatskog muzeja medicine i farmacije Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ostvaruje se u 95. godini postojanja kompanije koja je postavila temelje suvremenoj proizvodnji lijekova na ovim prostorima. U svojoj dugoj povijesti PLIVINI su stručnjaci značajno doprinijeli kvaliteti liječenja, a njezini su istraživači i znanstvenici dali izniman doprinos razvoju ne samo hrvatske nego i svjetske znanosti. PLIVA je svjesna važnosti poznavanja povijesti te razvoja i istovremenog očuvanja strukovnog naslijeđa. Stoga godinama podupire istraživanja medicinske i farmaceutske baštine, u suradnji s Odsjekom za povijest medicinskih znanosti HAZU-a.

PLIVA se od samih početaka, još iz vremena Kaštela, isticala kao jedan od pionira industrijalizacije i gospodarskog razvitka Hrvatske. S 95 godina uspješnog farmaceutskog poslovanja PLIVA vodi brigu o generacijama naših sugrađana te ulaže kontinuirane napore kako bi i dalje bila pouzdan partner zajednice u kojoj posluje.

Zadaća je Hrvatskog muzeja medicine i farmacije zabilježiti i za buduće naraštaje sačuvati najveće uspjehe hrvatske farmacije, koji su velikim dijelom vezani upravo uz PLIVU.

Hrvatska akademija
znanosti i umjetnosti
Hrvatski muzej
medicine i farmacije

9 789533 471105

ISBN 978-953-347-110-5
Zagreb, studeni 2016.
Cijena 50,00 kn